SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 36
20/2021
2. október 2021

Cena 0,80 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845 VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVO O SLOVENSKU

Posolstvo svetla – odkaz Svätého Otca Františka je aj po jeho odchode stále prítomný v našich mysliach. Celé Slovensko žilo jeho návštevou. Pápeža očarili ľudia, naša pohostinnosť a prírodné krásy natoľko, že našu vlasť prirovnal k básni. Miesta, ktoré počas svojho pobytu na Slovensku navštívil, ostanú navždy späté s jeho posolstvom viery, lásky a nádeje.

Pápež František nám v jednom zo svojich vystúpení priblížil význam kríža, ktorý by sme nemali vnímať iba ako symbol zavesený na stene, ale nabáda nás, aby sme mu urobili miesto v našom vnútri. Iba z kríža uloženého v nás, ako prízvukoval, môžeme čerpať živú vieru a naberať silu ducha i tela na každý deň.

Aj náš život teraz pripomína kríž, ale kríž, o ktorom zvykneme hovoriť ako o znaku utrpenia. Zmietame sa v neistote všedných dní poznačených pandémiou, v chaose neustále sa meniacich pravidiel, ktoré sa míňajú s účinkom. Strácame istoty a nevidíme únik z hrozivej tmy. Súčasnými problémami žijeme všetci a pociťuje ich aj Matica slovenská.

Matica slovenská sa ocitla v pandémii minulého a súčasného vnímania jej poslania, na rozhraní. Vládna moc jej čoraz arogantnejšie dáva najavo, že je nepotrebná, zastaraná a zbytočná. Budúca pozícia Matice slovenskej v spoločnosti stavia každého matičiara do postavenia, ktorého symbolom bude kríž. Po štyroch rokoch sa 9. októbra opäť stretnú matičiari z celého Slovenska, aby si na svojom riadnom valnom zhromaždení v Liptovskom Mikuláši zvolili nové vedenie a vytýčili kultúrno-spoločenské, ale aj ekonomické ciele na najbližšie štyri roky. Ukážme, že Matica slovenská je živou súčasťou našej spoločnosti a je pripravená byť svetlom, o ktorom hovoril Svätý Otec František.

Svetlo je na dosah a je spojené s krížom. To svetlo uzrieme iba vtedy, keď si ten kríž uložíme v sebe a budeme sa snažiť vyniesť jeho svetlo von z našej vlastnej temnoty.

Dáša MACHALOVÁ

POŽEHNANIE SLOVENSKU

Foto: Bohuslav Havriľák, Gréckokatolícke arcibiskupstvo Prešov

Pápežovo posolstvo svetla str. 2

Dvojičky WTC a vojnoví jastrabi str. 5

Tematická príloha Rodina a škola str. 7 – 10

3 OTÁZKY PRE: Lukáša HAVLÍKA, referenta Členského ústredia Matice slovenskej

Valné zhromaždenie Matice slovenskej na Liptove

● Valné zhromaždenie Matice slovenskej (MS) sa uskutoční 9. októbra 2021 v Liptovskom Mikuláši. V akých priestoroch a koľko matičných delegátov z celého Slovenska sa na ňom zúčastní?

Valné zhromaždenie Matice slovenskej (VZ MS) sa uskutoční v Dome kultúry vo veľkej sále na Hollého ulici 4 v Liptovskom Mikuláši. Aj vďaka primátorovi Jánovi Blcháčovi. Účastníkov bude okolo štyristo.

● Na Slovensku zúri tretia vlna pandémie ochorenia COVID-19. Valné zhromaždenie sa však uskutoční. Aké budú obmedzenia?

Treba oznámiť, že zhromaždenia subjektov verejnej správy organizované zo zákona sa môžu konať aj počas prísnejších opatrení, teda aj naše VZ MS sa bude môcť realizovať. S istotou môžeme počítať, že to nebude v štandardnom režime bez obmedzení. Preto chcem odporučiť delegátom, aby sa správali zodpovedne a ohľaduplne a dodržiavali všetky protipandemické opatrenia, ktoré budú v tom čase a danom regióne platiť.

● Prezraďte, ktorí kandidáti získali dostatočný počet nominácií na funkciu predsedu Matice a predsedu Dozorného výboru MS a koľko nominantov sa bude uchádzať o dvadsaťosem miest vo Výbore MS.

Dostatočný počet nominácií získali dvaja kandidáti na predsedu MS, a to predseda Matice slovenskej JUDr. Marián Gešper a predseda DV MS JUDr. Štefan Martinkovič. Marián Gešper získal nominácie od 207 miestnych odborov, 31 pracovísk, 14 okresných rád, 7 záujmových a vedeckých odborov, 4 krajských rád a 19 odborov Mladej Matice. Štefan Martinkovič získal nominácie od 40 miestnych odborov, jedného pracoviska, dvoch záujmových a vedeckých odborov a jednej krajskej rady. Počet nominácií na predsedu Dozorného výboru MS získali taktiež dvaja kandidáti, a to doc. Ing. MVDr. Ján Buleca, PhD., a súčasný riaditeľ členskej základne PhDr. Martin Fejko. Na kandidovanie do výboru splnilo podmienky 48 kandidátov a do dozorného výboru 17 kandidátov.

Zhováral sa Pavol JAVORSKÝ
Foto: archív SNN

NEOGRAFIA
www.neografia.sk
R - 2021020

ISSN 0862-8823
20
9 770862 882007

V SNN 21/2021 SI PREČÍTATE

Najbližšie vydanie Slovenských národných novín 21 vyjde s dátumom 16. október 2021

- Pavel KANDRÁČ: Súčasná politika už nie je ani panským huncútstvom, pripadá mi skôr podlá
- V Medzilaborciach otvorili najväčšiu muzeálnu expozíciu o prvej svetovej vojne na Slovensku

Cirkev nemá právomoc meniť sviatosti, ako ich ustanovil Pán

Svätý Otec odmietol bezbrehý liberalizmus

Matej MINDÁR – Foto: autor, KBS

Po osemnástich rokoch navštívila Slovenskú republiku 12. – 15. septembra 2021 hlava Katolíckej cirkvi a rímsky biskup Svätý Otec František, vlastným menom Jorge Mario Bergoglio, SJ. Pred jeho príchodom sa časť politického a spoločenského spektra rozhodla nečestným a nemravným spôsobom spolitizovať túto významnú udalosť vo svoj prospech. Zašla až tak ďaleko, že pod rúškom pandémie ochorenia COVID-19 si svojvoľne zaumienila umožniť vstup k Svätému Otcovi výlučne zaočkovaným veriacim. Našťastie Konferencia biskupov Slovenska dokázala na tlak verejnosti na poslednú chvíľu presvedčiť orgány politickej moci, aby pápeža Františka mohli naživo vidieť aj nezaočkovaní občania s platným negatívnym testom alebo s potvrdením o prekonaní ochorenia COVID-19 (tzv. skupina OTP).

Aj keď na počty veriacich, čo prišli na privítanie, pastoračné stretnutia a bohoslužobné slávnosti, obmedzujúco pôsobili bezpečnostné opatrenia v súvislosti s covidovou pandémiou, nemožno povedať, že boli menej srdečné a úprimné.

Takmer týždenná púť Svätého Otca Františka odštartovala u našich južných susedov jednodňovou návštevou na Medzinárodnom eucharistickom kongrese v Budapešti 12. septembra 2021. Napriek mnohým účelovým dezinformáciám zo strany liberálnych médií a niektorých antikatolíckych konzervatívnych plátkov, ako sa hlava Katolíckej cirkvi odmieta osobne stretnúť s najvyššími politickými predstaviteľmi Maďarska pre ich tradičné kresťansko-konzervatívne postoje a dlhodobé odmietanie prijatia migrantov prevažne z moslimských krajín, sa nezakladali na pravde. Premiér Viktor Orbán sa na svojej facebookovej stránke pochválil svojim voličom a sympatizantom, ako pri osobnom stretnutí pápeža Františka požiadal o modlitbu k všemohúcemu Bohu za ochranu kresťanského Maďarska.

Hlava Katolíckej cirkvi - pápež František - zavítala na Slovensko rokoch.

■ POHODLNÉ OTROCTVO

Organizačné prípravy apoštolskej cesty Svätého Otca na Slovensko niesli so sebou niekoľko kontroverzií. Okrem už spomínaného vyradenia nezaočkovaných občanov sme boli svedkami aj cielenej manipulácie neoliberálov. Svojimi článkami a postojmi vytrhávali z kontextu mnohé vyjadrenia pápeža Františka, ktorými sa snažili presvedčiť stále silnú kresťanskú komunitu, že jej názory už dnes nie sú v súlade s modernou dobou poznačenou individualizmom a bezbožnosťou. Opak však bol pravdou. Hlava Katolíckej cirkvi už prvý deň návštevy Slovenska 12. septembra 2021 na Ekumenickej rade cirkví upozornila na existenciu pokušenia znova sa stať otrokmi už nie režimu, ale ešte horšieho otroctva – vnútorného. „Ľudia sú pripravení vymeniť svoju slobodu za pohodlnejšie otroctvo, podriadenie sa niekomu, kto za nich rozhodne, aby mali chlieb a istoty.“

■ KRITIKA LIBERALIZMU

Aj druhý deň návštevy pápeža Františka sa niesol v nepriamej kritike všadeprítomného liberalizmu. Trinásteho septembra 2021 na zadnom nádvorí Grasalkovičovho paláca za prítomnosti prezidentky SR Zuzany Čaputovej a vybraných predstaviteľov politického a spoločenského spektra, bez zástupcov Matice slovenskej, okrem iného poznamenal: „Želám vám, aby ste nikdy nedopustili, aby sa voňavé príchute vašich najlepších tradícií pokazili povrchnosťou konzumu, materiálneho zisku alebo ideologickou kolonizáciou. Do obdobia pred niekoľkými desiatkami rokov na tomto území bránil slobode jeden spôsob myslenia; dnes iný jediný spôsob myslenia vyprázdňuje jej význam, keď spája pokrok so ziskom a práva len s individualistickými potrebami.“ Tieto zásady sú piliermi práve novodobého bezbrehého neoliberalizmu.

Počas bratislavského programu sa Svätý Otec stretol v Dóme sv. Martina aj so slovenským klérom. Počas svojho príhovoru povzbudil a poprosil drahých biskupov, kňazov a rehoľníkov, aby sa nebáli formovať ľudí tak, aby mali zrelý a slobodný vzťah k Bohu. S predstaviteľmi židovskej komunity si na Rybnom námestí uctil pamiatku holokaustu. „Tu v tejto slovenskej zemi, zemi stretnutí medzi východom a západom, severom a juhom, rodina synov Izraela nech naďalej rozvíja toto povolanie byť znakom požehnania pre všetky pokolenia zeme.“

Ten istý deň sa v sídle Apoštolskej nunciatúry Svätý Otec stretol aj s emeritným trnavským arcibiskupom Róbertom Bezákom, ktorý 15. septembra 2021 v Šaštíne koncelebroval svätú omšu. Mons. Marián Gavenda pre denník Pravda podotkol, že to nebolo nijakým prekvapením. Na druhej strane odmietol, že kroky pápeža smerom k Bezákovi boli „facku“ pre cirkevnú hierarchiu. „Príbeh sa nekončí, na ťahu je Vatikán. Predpokladám, že biskup Bezák môže dostať ponuku obsadiť diecézu, ale bude to asi mimo Slovenska.“ Snahy liberálov rehabilitovať Róberta Bezáka za každú cenu ostali aj v tomto prípade nenaplnené. Katolícka cirkev na Slovensku je naďalej jednotná.

■ HRDINSTVO RODIČOV

V utorok 14. septembra 2021 Svätý Otec na gréckokatolíckej Svätej Božskej liturgii sv. Jána Zlatoústeho v Prešove vyzval prítomných veriacich, aby si zachovali milú spomienku na osoby, ktoré ich živili a vychovávali vo viere. „Boli to skromní a jednoduchí ľudia, ktorí dali svoj život, milovali až do konca. To sú naši hrdinovia, hrdinovia každodennosti a práve ich životy menia dejiny.“ Posledný deň apoštolskej cesty 15. septembra 2021 v národnej svätyni v Šaštíne pápež František počas svojej kázne pripomenul, že Panna Mária je vzorom viery pre slovenský národ: viery, ktorá sa vydáva na cestu, vždy pobádaná jednoduchou a úprimnou zbožnosťou, vždy na púti, v hľadaní Pána.

■ OCHRANA ŽIVOTA

Návštevu hlavy Katolíckej cirkvi môžeme hodnotiť napriek mnohým kontroverziám zo strany niektorých politikov a „odborníkov“ pozitívne. Vďačiť za to môžeme výlučne veriacemu ľudu, ktorý napriek neutíchajúcej pandémii ochorenia COVID-19 a nezmysleným reštrikčným opatreniam zo strany štátnych orgánov bol ochotný vidieť Svätého Otca v rôznych kútoch Slovenska. Bodku za touto návštevou dal pápež František na palube lietadla, keď sa v súvislosti na uznávanie manželstiev osôb rovnakého pohlavia pred novinármi jasne vyjadril: „Manželstvo je sviatosť a Cirkev nemá právomoc meniť sviatosti, ako ich ustanovil Pán.“ Podľa jeho slov Katolícka cirkev nemôže zmeniť ani svoj postoj v prípade interrupcií. „Je to viac ako len problém, je to vražda. Vezmite si knihu o embryológii pre študentov medicíny. Tretí týždeň po počatí sú tam už všetky orgány, aj DNA. Je to ľudský život, na ktorý musíme brať ohľad, tento princíp je taký jasný.“ Aj tieto slová jasne vyjadrujú jeho konzervatívny a nemenný postoj k základným učeniam Cirkvi. A to je dobre.

VŠIMLI SME SI

Sedem výročných trhov založilo prosperitu starého spišského mesta Stará Ľubovňa, ktoré už v roku 1364 získalo od Ladislava I. kráľovské výsady. Zlatníci, kožušníci, garbiari, tkáči modrotlačiari, sviečkari, kolesári, kováči, obuvníci a ďalší príslušníci početných cechov aj po katastrofálnom požiari v roku 1556 opäť doviedli mesto k prosperite a už začiatkom 18. storočia tu žilo dvestoosemnásť mešťanov, z toho stotrinásť remeselníkov, v parádnych domoch na námestí, uprostred ktorého sa vypína gotický Kostol sv. Mikuláša. Ten v posledných rokoch prešiel výraznou pamiatkovou obnovou – dá sa povedať od strechy až k základom, na ktorých stojí od roka 1280...

Šťastné ľubovnianske sedmičky

Precízne zreštaurované nástenné barokové maľby v bočnej kaplnke rímskokatolíckeho Kostola sv. Mikuláša v Starej Ľubovni

A práve o tomto kostole bude reč v nasledujúcich riadkoch. V priestoroch Zimnej jazdiarne v areáli Bratislavského hradu v predvečer otvorenia Dní európskeho kultúrneho dedičstva na Slovensku udelili po tridsiaty raz výročné ceny jubilujúceho časopisu Pamiatky a múzeá, ktorého vydavateľmi sú SNM a Slovenský pamiatkový úrad. Táto kultúrna revue si v tomto roku pripomína sedemdesiate výročie vychádzania. Redakčná rada spomedzi stodvadsiatich siedmich nominácií vybrala osemnásť projektov, z ktorých napokon hlasovaním vybrala sedem na ocenenie výročnou cenou. Cenu v kategórii reštaurovanie priznali staroľubovnianskemu kostolu za reštaurovanie barokových nástenných malieb z roka 1732 v bočnej kaplnke. Maľby sú spolu s hlavným oltárom sv. Mikuláša, monštranciou, oltárom Panny Márie Karmelskej a oltárom Panny Márie Sedembolestnej barokovými skvostami tohto svätostánku. O poctu sa zaslúžili reštaurátori Peter Koreň, Juraj Gregorek, Lenka Megyeši Ďurčeková, Krajský pamiatkový úrad Prešov, Rímskokatolícka cirkev, farnosť Stará Ľubovňa, a najmä jej dekan Pavol Lacko.

Text a foto: Emil SEMANCO

Stropkovská kostolná veža má ako jediná u nás presklený strop

Na obnovu prispel aj bankár Michal Bosák

Architektonickou sakrálnou dominantou Stropkova je rímskokatolícky Kostol Najsvätejšieho Tela Pána. Presbytérium kostola pochádza zo 14. storočia, trojlodie s nanovo postavenou vežou sa datuje 15. storočím. Otvorenie súčasného veľkého oratória pochádza z konca 19. storočia.

Keďže kostol rovnako aj ako mesto často podliehal požiarom, uskutočnili sa viaceré prestavby a úpravy kostola. Monumentálny ranobarokový hlavný oltár pochádza z obdobia okolo roka 1700. Oltár Panny Márie Škapuliarskej je z roka 1754 a oltár sv. Anny z roka 1762. Predpokladá sa, že sú dielom košickej dielne rezbára Jozefa Hartmana. Veriaci si uctievajú obraz Panny Márie Karmelskej z roka 1754, keďže tunajšie Bratstvo sv. škapuliara sa datuje už od roka 1669 a patrí medzi najstaršie na Slovensku.

Mohutnú sedemposchodovú hranolovú vežu na južnej strane kostola vybudovali v roku 1593 v renesančnom štýle. Je vysoká bezmála päťdesiatpäť metrov, pričom výhľad z ochodze veže na okolie je vo výške takmer tridsať metrov. Kým sa tam však po 116 schodoch dostanete, zastavíte sa na štyroch medziposchodových stanovištiach, kde vás sprievodca – v našom prípade študent gymnázia Šimon Rusinko – zoznámi s históriou veže. Tú pôvodnú totiž v priebehu storočí postihlo viacero požiarov, najväčší v roku 1814. Generálna oprava exteriéru sa uskutočnila v rokoch 1968 – 1969.

ČO INÍ NEPÍŠU

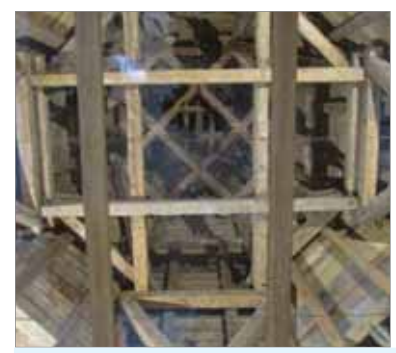

Vpravo najväčší zvon Peter, vľavo najmenší zvon Mária
Ako jediná veža na Slovensku s preskleným stropom, cez ktorý vidieť dvadsať metrov vysoký krov veže.

Celková obnova a rekonštrukcia vnútra veže sa konala od júna do decembra 2020 a financovalo ju mesto Stropkov s podporou Úradu vlády Slovenskej republiky. Počas rekonštrukcie obnovili schodiská, podlahy na jednotlivých podlažiach, okenice a vymenili elektroinštaláciu vrátane osvetlenia. Vo veži by mali byť stále expozície, ktoré by poukazovali na históriu chrámu i niekdajšieho stropkovského hradu. Ako jediná veža na Slovensku má presklený strop, cez ktorý možno vidieť dvadsať metrov vysoký krov veže. Pri poslednej rekonštrukcii boli tiež inštalované tri zvony, z ktorých najväčší je Peter. Z významných osobností zviazaných s históriou veže nám sprievodca priblížil dve. Americko-európskeho filantropa a bankára slovenského pôvodu Michala Bosáka, rodáka z neďalekého Okrúhleho, ktorý prispel na obnovu kostola a veže, a grófku Ilonu Andrássyovú, ktorej knižný príbeh z prvej svetovej vojny sa viaže aj na pobyt v Stropkove i na samotnú vežu kostola, odkiaľ sledovala pozície cárskych ruských vojsk.

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Máme ešte právny štát?

Roman MICHELKO

Zdá sa, že vyhrážky opustenia koalície od Borisa Kollára berú jeho koaliční partneri už ako povinný politický folklór. Teraz však ide o veľa. Ostatné udalosti nám ukázali, ako masívne a systematicky boli porušované pravidlá právneho štátu. Úrad inšpekčnej služby (ÚIS) zatkol vyšetrovateľov Národnej kriminálnej agentúry (NAKA) Jána Čurillu, Pavla Durka a spol., a dokonca aj dočasne povereného šéfa Úradu inšpekčnej služby Petra Scholtza, ktorého zatkli jeho podriadení. Je to svedectvo, že miera ohýbania práva prekročila únosné hranice. Generálna prokuratúra, respektíve námestník generálneho prokurátora Jozef Kandera využil mimoriadny opravný prostriedok paragrafu 363 a zrušil trestné stíhanie bývalého šéfa Slovenskej informačnej služby (SIS) Vladimíra Pčolinského. Ako sa ukázalo v 76-stranovom odôvodnení, NAKA v prípade Pčolinský jedenásťkrát hrubo porušila zákon a šestnásťkrát interné vyšetrovacie predpisy.

Model usvedčovania nepohodlných nominantov predchádzajúcej garnitúry začal byť podozrivý. Masívne využívanie inštitútu kajúcnikov viedlo k hromadnému zatýkaniu, manipulácii s výpoveďami, neprípustnému ovplyvňovaniu svedkov a ich zneužívaniu voči vyhliadnutým obetiam justično-policajtskej zlovôle. SIS toto krivenie práva monitorovala a podávala hlásenia o týchto skutočnostiach okruhu oprávnených osôb. Skončilo sa to však zatknutím a 175-dňovou kolúznou väzbou bývalého šéfa SIS Vladimíra Pčolinského.

Reakcie na prepustenie Vladimíra Pčolinského boli ambivalentné. Generálna prokuratúra však zrušila už aj samotné obvinenie, čo je zásadný precedens a zároveň aj zásadný odkaz verejnosti, že v našej spoločnosti je celkom možné, ba dokonca bežné, že na základe vykonštruovaného obvinenia môže byť človek dlhodobo väznený, a to napriek tomu, že jeho údajná trestná činnosť je už dostatočne zdokumentovaná. Čo je však ešte podstatnejšie, môže byť dlhodobo väznený, pričom sa počas jeho väzby

KOMENTÁR

nevykonávajú žiadne procesné úkony. To svedčí o tom, že väzba sa využíva predovšetkým na lámanie charakteru s cieľom človeka zlomiť a donútiť ho vypovedať podľa objednaného scenára. Vedomie, že skupina vyšetrovateľov, ktorá takýmto spôsobom dosahuje „výsledky“, nie je nedotknuteľná, rezultovalo do paniky mainstreamových médií, ktoré hrubé pošliapavanie práva propagandisticky obhajujú. Podobná panika nastala aj v skupine vyšetrovateľov a špeciálnych prokurátorov, ktorí celý systém vytvorili. Našťastie, pokus o zglajchšaltovanie vyšetrovateľov a prokurátorov sa nepodaril v plnej miere. Tieto praktiky sa veľmi nepáčili časti NAKA, prevažnej väčšine vyšetrovateľov Úradu inšpekčnej služby a, samozrejme, SIS.

Policajný zbor, ale aj Úrad inšpekčnej služby sú dnes hlboko rozdelené. Dokonca, ako už bolo spomínané, časť inšpekcie zatkla svojho dočasného šéfa za vynášanie dôverných informácií tým častiam policajného zboru, ktoré podľa obvinenia porušovali právo. Aj preto už v máji nasadil Úrad inšpekčnej služby na vyšetrovateľov NAKA okolo Jána Čurillu odpočúvacie zariadenia, čím získali nezvratné dôkazy o ich nezákonnostiach, na základe ktorých bola táto skupinka poslaná súdom do kolúznej väzby.

Týmto sa tento príbeh nekončí. Odposluchy boli nainštalované aj na Úrade špeciálnej prokuratúry (ÚŠP), a nemožno pochybovať, že skôr či neskôr sa ich obsah dostane aj na verejnosť. Nakoniec však Slovensko je už dlhé roky majstrovskou krajinou v oblasti úniku odposluchov. Nepochybujme, že hlava Úradu špeciálnej prokuratúry Daniel Lipšic má hlavu v smútku, ak si uvedomí, čo všetko o ňom a činnosti jeho úradu osoby činné v trestnom konaní vedia. Vo svetle týchto skutočností je dokonca možné, že jeho paranoja, teda predstava, že je sledovaný, je plne oprávnená. Má byť prečo.

Dnes máme v justičnom systéme viacero posledných záchranných brzd a tie dokážu značne sťažiť napĺňanie čisto politickej objednávky. Aj preto časť koalície desí predstava, že zákonnosť môže zvíťaziť nad politickou pomstou. Preto vznikla špeciálna komisia zameraná na obnovu právneho štátu, ktorá má v konečnom dôsledku zrušiť alebo aspoň vykastrovať paragraf 363, čím sa vypustí posledná poistka proti možnému zneužívaniu bezpečnostných zložiek. Na verejnosť dokonca unikli údajné plány na reformu justičného systému, ktoré by de facto znamenali oslabenie Generálnej prokuratúry SR a jej podriadenie Úradu špeciálnej prokuratúry.

Za daných okolností treba oceniť súčasný postoj strany Sme rodina, ktorá sa na práci komisie hrubo kriviacej právo odmieta zúčastňovať. Otázne je, či si Boris Kollár túto pozíciu udrží aj napriek vyhrážkam vylúčenia z koalície. Ak by zásadne ustúpil a poprel súčasné principiálne postoje, zradil spravodlivosť, ale aj časť voličov, ktorí mu verili, zotrvanie v tejto koalícii za takýchto podmienok by znamenalo ťažké Pyrrhovo víťazstvo.

Ak nezatknú naši vašich...

Ivan BROŽÍK

...tak zatknú vaši našich. A ak sa pozatýkajú všetci navzájom, tak to je rozväzovanie rúk v politickej praxi. A boj proti mafii. „Čestný, úprimný, čistý.“ Teda keď to povie ten, kto má práve moc nad štátom, zákonmi a najmä orgánmi činnými v trestnom konaní. Lebo jeho „právo“ a „čistota“ čistiek môže byť aj nad ústavou. Lebo žijeme v krajine, kde už dávno drvivá väčšina médií neinformuje, ale robí politiku. Vravia si „hlavný prúd“. A tí, čo si myslia, že robia politiku, tí, ktorí si vzali na určitý čas kus podľa nich neobmedzenej moci, tí síce tárajú, podávajú informácie, ale tie sú hlúpe práve tak ako ich autori.

Vezmime si takú „komisiu“. Veď poznáte – ak niečo neviem ako funkcionár vyriešiť, lebo na to nie som vybavený a navyše chcem zapôsobiť ako demokrat, tak si vymyslím alibisticky komisiu. A rátam s tým, že v budúcnosti akúkoľvek oponentúru zabijem slovami, „veď komisia rozhodla, to nie ja, tak je to demokratické“. Pritom si komisiu obsadím ľuďmi, ktorých do nej určím ja. Napríklad špeci-

POZNÁMKA

álnym prokurátorom, predsedom súdnej rady a podobne. Lenže špeciálny prokurátor môže zo zákona robiť iba to, čo hovorí zákon o špeciálnom prokurátorovi a ten o nejakej účasti v nejakých politických komisiách politikov nehovorí absolútne nič. Aj preto mu to pripomenul jeho nadriadený – generálny prokurátor SR Maroš Žilinka. Aj sudcovia Súdnej rady SR napokon svojmu agilnému šéfovi vysvetlili, že ani on sa nemá čo montovať do nejakej komisie. A tak sa vlastne z mocenského alibizmu stáva fraška. Keby nešlo o demokraciu a jej demontáž v štádiu pokusu.

„Veď vo volebnom programe bolo preskúmanie paragrafu 363,“ oponuje rozväzovač rúk a Don Quijote v boji proti jeho mafiám. A pokorní sluhovia Sanchovia prikyvkávajú. Áno, bolo. Takže – ešte raz – preskúmanie. Nie zmena ani zrušenie. Bolo iba preskúmanie. V tom má Boris Kollár absolútnu pravdu. Čierne sa nedá iba tak z tlačovky vyhlásiť za biele a biele za čierne. Ani vtedy, ak disponujete v parlamente väčšinou. Teda dá, ale iba v autoritatívnych režimoch, a nie v civilizovanom demokratickom štáte.

Parlament si zriaďuje akoby inkvizičné vypočúvania na výboroch. Politici ignorujú prezumpciu neviny a vyjadrujú sa o vine a nevine ešte pred súdmi podľa toho, ako sa im to politicky hodí. Tu mi prichádza na um iba jeden argument, a to citát z rozhovoru Gabriely Fedičovej pre Hlavný Denník. Vyjadruje sa v ňom právnik Miroslav Zobok. Advokát, ktorý zastupoval napríklad aj sudkyňu OS BA1 Dolákovú v kauze Búrka, resp. Víchrica. Myslí si, že je smiešne, keď sa k paragrafu 363 vyjadruje právny analfabet a bábkoherečka. Pracovnú skupinu vníma ako vtip mesiaca. A je presvedčený, že tento marazmus môžu zmeniť iba parlamentné voľby.

„Samozrejme, dianie v polícii sledujem. Nesúhlasím s označením „vojna v policajnom zbore“. ... Pokiaľ je konanie niektorých (policajtov, pozn. SNN) v rozpore s Trestným zákonom a Trestným poriadkom, celkom logickým vyústením v podobe právneho následku je ich trestné stíhanie. A v prípade dokázania ich viny pred súdom aj sankcia. V podobe uloženého trestu. Prípadne aj obmedzujúcich opatrení.“

Nihil novi sub sole – Nič nové pod slnkom. Výrok starožidovského filozofa ben Akibu.

SPOZA OPONY

Prečo treba hovoriť o Argentíne

Dušan D. KERNÝ

Azda niet nikoho, kto by sa tak či onak nezaoberal tým, čím pápež František po dni oslovoval Slovensko, Slovenky, Slovákov. Návšteva nám umožnila pripomenúť aj kus dejín jeho rodnej Argentíny. Možno porovnať, aké rozdielne boli roky 1976 až 1983 v Argentíne.

Vo vtedy rozdelenom svete sa v Argentíne za podpory Washingtonu zmocnila vlády vojenská kamarila, junta. Vojenský prevrat mal za cieľ dlhodobý plán vojenskej vlády až do roka 2000. Argentína mala byť „vyčistená“ od nežiaducich živlov. Rok pred nástupom junty sa vytvoril tajný plán Condor, tajné služby piatich latinskoamerických služieb – Čile, Argentíny, Bolívie, Uruguaja a Paraguaja, v roku 1975 vytvárali zoznamy „nežiaducich“. Ako vysvitlo, až hlboko po roku 1990 likvidovali okolo päťdesiattisíc!!! ľudí.

Bola to reakcia na čílsky rok 1971, keď v parlamentných voľbách vyhral ľavicový prezident Allende, toho napokon vo vojenskom prevrate, dôsledne podporovanom USA, osobitne sa v tom angažoval tvorca zahraničnej politiky Henry Kissinger, zastrelili rovno v prezidentskom paláci. Najlepšie reportáže, ako bombardujú palác, mal, myslím si, francúzsky a americký reportér, lebo si zaistili, ako pri každom prevrate, o ktorom tušili, izby v hoteli s výhľadom na prezidentský palác.

Sovieti si vo vtedajšom svete obsadili Československo a zatkli Dubčeka a spol. USA zasa nechali špinavú krvavú robotu na čílsku juntu. Československý rozhlas mal vtedy prezieravo špičkového slovenského hispanistu Valenta Benčaťa na mieste stáleho korešpondenta, nevedelo sa dlho, čo je v tých krvavých dňoch prevratu s ním, až vysvitlo, že vymenil trochu novinárskej slávy za bezpečie v susednom Peru. Odkiaľ potom pokrýval dianie, kým zasa iný špičkový novinár zo Slovenska Púchovský nezmenil sídlo a nepresídlil sa na Kubu. Slovákov tradične držali ďaleko od Európy, na mňa najviac zapôsobil Dušan Ruppeldt, najprv bol v Indii a potom v Uruguaji. Vtedy tento štát nazvali juhoamerickým Švajčiarskom. Ruppeldt, časť skvelej tradície dodnes pôsobiacich ruppeldtovcov v slovenských médiách, obhospodaroval z Montevidea celý kontinent. To ma tak fascinovalo, že som sa dal na niekoľkoročné štúdium prípravy zahraničných expertov pre Latinskú Ameriku.

Vlna prevratu sa v marci v roku 1976 preliala do Argentíny. Vojenský prevrat, podporovaný Washingtonom, len čiastočne uvítala aj tamojšia cirkev. Ale čoskoro sa aj jej príslušníci stali obeťami. Terčom sa stali všetci podozriví z podpory chudoby, z čoho pramenila teológia oslobodenia, ktorú Vatikán neprijímal a junte páchla ľavičiarstvom a marxizmom, čo riešila masovými, krutými, bezohľadnými vraždami a mučením. Vojaci doslova s obľubou týrali väznených v budove vojenskej školy – vyvážali ich nad more, kde ich z výšky zaživa zhadzovali. Film o pápežovi Františkovi, ktorý zaradila RTVS do vysielania, ukazuje tieto scény v časti, kde išlo o ľudí jemu blízkych, vo filme ich vojaci najprv trikom, že ide o očkovanie, uspali a potom vlastnoručne zhadzovali v noci do mora, aby zmizli bez stopy. Tak bez stopy zmizlo do roka 1983 vyše tridsaťtisíc ľudí. Barbarské metódy uplatňovali voči ženám, ktoré zatkli počas ich tehotenstva. Po pôrode im deti odobrali, aby ich mohli bezdetné rodiny dôstojníkov adoptovať, a matky na to doplatili životom, aby nezostalo nijakých stôp. Po rokoch z 500 dokázaných prípadov sa podarilo identifikovať len 125 detí.

Toto všetko dostalo názov špinavá vojna – nie preto, že iné vojny nie sú špinavé, ale preto, že to Argentína v rokoch 1976 – 1983 zažívala na vlastnej koži, platila za to životmi desaťtisícov.

Keď v roku 2013 náhodne v hangároch letectva našli zabudnuté debny z dokumentmi, nastal čas, keď sa prenasledovaná a väznená Argentína pozrela do očí svojim väzniteľom a vrahom.

Vo viacerých procesoch súdili a odsúdili desiatky vysokých dôstojníkov za únosy, mučenie a zabíjanie buď na doživotie, alebo na dlhoročné tresty. Čítanie verdiktu, výpočet zločinov trval súdu štyri hodiny.

SEBAOBRANA

Slovo je podľa Úradu verejného zdravotníctva SR slovnou hračkou – ide o súbor jednoduchých a praktických návodov, ako sa správať v čase šírenia vírusu SARS-CoV-2. Jednotlivé postupy môžu pomôcť znižovať riziko infekcie v každodenných situáciách.

Novotvar epiketa

Do predajne vstupujte s premysleným nákupným zoznamom, aby ste v priestore s inými ľuďmi trávili čo najmenej času. Usilujte sa vyhýbať špičke a nakupujte najmä v čase, keď sa v predajniach zvykne pohybovať menej ľudí. Rešpektujte čas vyhradený na nákupy rizikových skupín, ak je v danom okrese v platnosti. Seniorom nad šesťdesiatpäť rokov a ľuďom s ťažkým zdravotným postihnutím sa odporúča, aby v záujme ochrany svojho zdravia využívali nákupný čas pre nich vyhradený, ak je v danom okrese v platnosti.

S personálom a inými zákazníkmi komunikujte iba v nevyhnutnom rozsahu. Noste správne nasadené rúško alebo respirátor, prekryté majte ústa aj nos. Pri vstupe do predajne si dôkladne vydezinfikujte ruky alebo si nasaďte rukavice. Rešpektujte pokyny zamestnancov predajne a sledujte značenie, ktoré pomáha dodržiavať potrebné rozstupy. Nenarúšajte osobný priestor iných ľudí pri regáloch a pri pokladni. Ak je v uličke viac ľudí, vráťte sa po tovar neskôr. Dotýkajte sa iba toho tovaru, ktorý plánujete kúpiť. Uprednostňujte bezkontaktnú platbu. Ak budete nútení využiť toaletu v obchode (nákupnom centre), snažte sa čo najmenej dotýkať povrchov, následne si dôkladne umyte a vydezinfikujte ruky.

V spoločných priestoroch bytoviek sa pohybujte s riadne nasadeným rúškom alebo respirátorom, ktorý prekrýva nos a ústa. Chránite tým seba aj svojich susedov, ktorí môžu patriť do rizikovej skupiny. Používanie výťahu odporúčame obmedziť v maximálnej možnej miere, prípadne sa mu celkom vyhnúť, ak je to možné. Neodporúčame, aby sa vo výťahoch viezli súčasne osoby z rôznych domácností. V spoločných priestoroch bytového domu trávte iba nevyhnutné minimum času. Po kontakte s plochami, ktorých sa dotýkajú iní ľudia (kľučky, držadlá, tlačidlá vo výťahu), sa nedotýkajte tváre. Čo najskôr si dezinfikujte alebo umyte ruky.

Ak je to možné, cestovné lístky si zabezpečte vopred, v prípade pravidelných ciest využívajte predplatné lístky. Ak je nevyhnutné kupovať si lístok u vodiča, využite bezkontaktnú platbu, ak to dopravca umožňuje. Usilujte sa cestovať v čase mimo špičky, ak sa to dá. Na zastávkach udržujte čo najväčší odstup od ostatných ľudí. V uzavretých priestoroch autobusových a železničných staníc sa zdržiavajte len na nevyhnutný čas. Vo vozidlách verejnej dopravy (MHD, prímestské a diaľkové autobusy, vlaky) noste správne nasadené rúško alebo respirátor, prekryté majte ústa aj nos. Usilujte sa čo najmenej dotýkať povrchov vnútri vozidiel. Usádzajte sa čo najďalej od iných pasažierov, ak je to možné. Obmedzte diskusiu so spolucestujúcimi, ktorí s vami nežijú v spoločnej domácnosti. Najmä na kratších vzdialenostiach odporúčame nejesť a nepiť.

Zdroj: ÚVZ SR, upravil ib

Uplatňovanie inštitútu kajúcnikov je pre spoločnosť nebezpečné

Narušený princíp delenia moci

Eva SISKOVÁ – Foto: archív SNN

Pandémia ochorenia COVID-19 je globálna. Zasiahla celý svet. Nikto z nás na to nebol pripravený. Ani rozvinuté štáty, korporácie, svetové zdravotníctvo, farmaceutický priemysel a ani jednotlivci. V dnešných zložitých pandemických časoch nastáva prehĺbenie fragmentácie spoločnosti. Štátna moc zasahuje do slobôd a ľudských práv človeka, ale aj do slovenského súdnictva. Tieto otázky sú témou nášho rozhovoru s JUDr. Martinom VLADIKOM, riadiacim predsedom občianskoprávneho senátu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky.

● Nie je dôvodné podozrenie pocítiť pochybnosť či záujem súvisiaci s ochranou ľudského života a zdravia, keď sa na Slovensku rozhodovalo o protipandemických opatreniach? Nebudú to podobné záujmy, ktoré budú viesť k rozhodnutiu prijať určitú právnu úpravu, ktorá sa nebude pozdávať všetkým občanom?

Vidíme to v súčasnosti, že spoločnosť, respektíve občania, čo sa týka očkovania proti koronavírusu, sú rozdelení na dve skupiny. Na tých, ktorí sa nechcú dať zaočkovať proti covidu – každý z iného dôvodu, a na tých, ktorí sa nechali zaočkovať, pretože majú obavy o svoje zdravie, chcú cestovať alebo z iných

INTERVIEW

dôvodov. Samozrejme, ak bude prijatá právna úprava vzťahujúca sa na očkovanie proti covidu, respektíve na opatrenia pre jednu i druhú skupinu, nebude sa páčiť najmä tým, ktorí nie sú zaočkovaní. V tomto smere treba veľmi pozorne sledovať rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky.

Právo predstavuje prostriedok, podľa ktorého realizujeme spoločenské ciele. Každý sudca, lekár, politik by mal uvážene zaujímať stanoviská k jednotlivým témam. Zvlášť, keď sú natoľko citlivé, že rozhodovanie, ako a kto informuje občanov, je nanajvýš dôležité. V snahe o čo najoptimálnejšie riešenie treba mimoriadne zvažovať, akí lekári budú vysielať signály o pandémii. V podstate vychádza najavo, že hoci ľudstvo pre svoju odkázanosť na zdravie osobitne uznáva lekárov, úctu k nim nemožno absolutizovať vždy a všade, najmä keď ich riadia politici. Každý lekár sa počas svojej praxe stretáva s mnohými diagnózami. Pri diagnostike zohráva významnú úlohu osobnosť a schopnosti lekára. Jeho vedomosti, skúsenosti a rozhľad. Zvlášť dôležitá je schopnosť pokojnej a konštruktívnej komunikácie s pacientom.

● Aké bude podľa vás postcovidové obdobie? Čakajú spoločnosť zmeny ?

Podľa môjho názoru svet sa nevráti do čias pred pandémiou.

Zmeny určite prídu, no aké to budú zmeny, ťažko predpovedať. Hlavné je to, aby tento stav netrval príliš dlho, pretože náš štát a celý svet prichádzajú nielen o ľudské zdroje, ale aj o zdroje ekonomické. Pandémia zasiahla do všetkých oblastí života človeka.

● Ako vnímate kajúcnikov, ktorých je zrazu akosi veľa? Sudcovská filozofia je úzko prepletená s osobnou skúsenosťou sudcu. Je ovplyvnená jeho vzdelaním a osobnosťou. Niektorí sú opatrní viac a iní menej. Sú sudcovia, ktorí sú ľahšie ovplyvnení určitými návrhmi ako iní. Niektorí vyžadujú vážnejšie dôkazy, aby sa odchýlili od existujúceho práva, zatiaľ čo iným stačí jednoduchší spôsob existujúceho práva.

Myslím si, že inštitút svedkov kajúcnikov, respektíve kajúcnikov vôbec, je veľmi nebezpečný. Môže sa nám vypomstiť. Ale ak sa skutočne preukáže, že niektorí sudcovia boli schopní zneužiť svoje postavenie, bude to ešte horšie. Kajúcnici, ak sa dopustili takéhoto konania, to sú už otázky na nich a na ich svedomie.

● V štáte by malo fungovať všetko medzi zákonodarnou, výkonnou a súdnou mocou. Ústavnému súdu Slovenskej republiky sa zobrala istá kompetencia, systém sa narušil. Čo sa dá v tomto smere urobiť?

Jediná cesta nápravy je opätovná zmena ústavy. Treba však zdôrazniť, že zmeny a zásahy do ústavy by nemali byť časté a ústava by sa nemala stať trhacím kalendárom. Po novom Ústavný súd Slovenskej republiky nemôže posudzovať súlad ústavných zákonov s ústavou. Týmto sa narušil systém trojdelenia moci medzi zákonodarnou, výkonnou a súdnou mocou. Zákonodarná moc bola povýšená nad ostatné moci v štáte. Toto pochybenie možno napraviť tým, že táto veta sa musí vypustiť. Takisto sa musíme vrátiť ku kompetencii Ústavného súdu Slovenskej republiky rozhodovať o väzobnom stíhaní sudcov, keď sudca bude môcť byť vzatý do väzby iba so súhlasom Ústavného súdu Slovenskej republiky.

Sudca Martin VLADIK je presvedčený, že pandémia ochorenia COVID-19 zmenila nielen Slovensko, ale aj celý svet. Podľa neho sa už do starých koľají nikdy nevrátime. Práve naopak, spoločnosť čakajú veľké zmeny v živote každého človeka.

● Dá sa konštatovať, že sudca a jeho samotná filozofia je akousi uváženou celoživotnou skúsenosťou v rámci rozsahu rozumnosti. Je akýmsi kompasom v osobnej filozofii, ktorá sudcovi pomáha dostať sa do bezpečného priestoru pri riešení zložitých prípadov. Ide o akési hľadanie správnej vyváženosti, a čo sa týka výkladu právneho textu, ten musí túto vyváženosť vyjadrovať. Domnievam sa, že pre sudcov by malo platiť, aby sa starostlivo starali o spravodlivosť. Ale tiež aj zásada, že otázka správneho rozhodovania súdnych sporov bola a bude veľkou úlohou nielen pre súčasných, ale aj pre budúcich právnikov.

Áno, súhlasím s vami. Pre sudcu musí byť spravodlivosť najvyšším princípom.

MEDZI NAMI

Chémia pápežskej návštevy

Ľudovít ŠTEVKO

Návšteva pápeža Františka u nás počas troch pastoračných dní sa konala s doteraz najnižšou účasťou veriacich na podujatiach rímskeho pápeža na Slovensku. Kým návštevu svätého Jána Pavla II. sprevádzalo len v Bratislave, resp. v Západoslovenskom kraji okolo päťstotisíc ľudí, tentoraz sa v pútnickom meste Šaštín na sviatok Sedembolestnej Panny Márie zúčastnilo na slávnostnej bohoslužbe okrem politických a štátnych činiteľov len okolo päťdesiattisíc veriacich. Pre porovnanie s Maďarskom, kde sa pápež zdržal len niekoľko hodín, prakticky na záver Medzinárodného eucharistického kongresu, na sviečkovej procesii v Budapešti sa zúčastnilo až tristotisíc ľudí. Mnohých zahraničných pozorovateľov zaujala mohutnosť tejto dojemnej večernej procesie. Mimoriadnej pozornosti sa tešila aj účasť stotisíc veriacich na záverečnej omši pápeža Františka na budapeštianskom Námestí hrdinov.

Pri všetkých zoširoka publikovaných témach o tejto návšteve rímskeho pontifika na Slovensku a v Maďarsku nemožno ponechať stranou otázku, prečo sa na katolíckom Slovensku zúčastnilo na stretnutiach s pápežom tak málo ľudí. Vlastne sme to vedeli už dopredu. Veľkú časť slovenských veriacich znechutila únava z prísnych pandemických opatrení aj byrokratické podmienky registrácie na pastoračných podujatiach. V Maďarsku sa na omši s pápežom mohli zúčastniť zaočkovaní i nezaočkovaní ľudia bez registrácie, bez preukazov, bez preukazovania negatívnych testov. Inou stranou tejto mince je osobnosť súčasnej hlavy katolíckej cirkvi, ktorú vníma západný svet aj slovenská tradične kresťanská pospolitosť rozporuplne. V USA je pápež František priveľmi marxistický, podľa niektorých tamojších médií čosi ako Lenin v katolíckej cirkvi, na konzervatívnom Slovensku je, naopak, priveľmi progresivistický a liberálny. V každom prípade je František iný ako doterajší povojnoví predstavitelia vatikánskej kúrie. Je svojráznejší a nesporne aj svetskejší. V bratislavskom Dóme sv. Martina pozdravil slovenských biskupov: „Dobrý deň," namiesto pozdravu Laudetur Jesus Christus (Pochválený buď Ježiš Kristus), čo bolo veľmi nezvyčajné na Kristovho zástupcu na zemi.

Inou okolnosťou je samotné vnímanie Františka liberálnou vládou SR a liberálnou prezidentkou, ktorá si, obrazne povedané, pápeža sprivatizovala. V prevažne ateistickom Česku sa vo verejnom priestore objavil názor, že medzi pápežom a Zuzanou Čaputovou zaúčinkovala chémia, preto prišiel na Slovensko. Každý môže mať na to svoj názor, isté je, že mimoriadnu štátnu návštevu najvyššieho predstaviteľa katolíckej cirkvi na Slovensku uvítala súčasná vládna garnitúra ako príležitosť na marketing, ako plagát pre oči kresťanov: „Pozrite sa – aj pápež je s nami!" Pravdaže, medzi slovenskými občanmi nie sú všetci obdivovatelia tohto očividného farizejstva, podobne ako nie sú všetci nadšení zo scénky predstavenia desiatich detí Borisa Kollára od jeho desiatich konkubín pápežovi. Nebola to, ani nemohla byť pastva pre oči poctivého kresťana, iba pastva pre mediálny bulvár.

nou témou pápeža je ideológia genderizmu. „Áno, ‚gender' ideológia je nebezpečná," hovorí. Podľa neho „je odtrhnutá od konkrétneho života osoby, ako keby sa človek mohol ľubovoľne, nezávisle od všetkého rozhodnúť či a kedy byť mužom alebo ženou. Nemá to nič do činenia s otázkou homosexuality. Ak máme homosexuálny pár, môžeme ho pastoračne sprevádzať a viesť k stretnutiu s Kristom." Toto vyjadrenie by možno s výhradami prijala aj liberálna kaviarenská smotánka v Bratislave, veď pápež súhlasí s občianskym vzťahom homosexuálov formou registrovaného partnerstva, len keby nebolo toho jeho odporu voči gender ideológii. V tom sa bude pravdepodobne rozchádzať aktuálna politická zmeska vládnych strán. Ateistický klub strany SAS a povedzme Ondrej Dostál, ktorý sa promenádoval pred bratislavským gymnáziom v ženských šatách, bude mať na vec iný názor.

Pápež František vie, že má proti sebe nemalú časť prelátov, ktorí vraj počas jeho pobytu v nemocnici už chystali konkláve. Juhoameričan na Petrovom stolci všetkých uzemňuje a odkazuje: „Ešte som nažive. Trpezlivosť!"

Dvadsiate výročie útokov na americký Pentagón a budovy WTC

Dvojičky a odveta amerických jastrabov

Radoslav ŽGRADA – Foto: internet

Prednedávnom si svet pripomenul okrúhle dvadsiate výročie útokov v Spojených štátoch amerických na budovy Svetového obchodného strediska (WTC) v New Yorku a na sídlo Ministerstva obrany Spojených štátov amerických (Pentagón) pri Washingtone. Nevinných obetí 11. septembra 2001 bolo dovedna 2 977. Táto udalosť výrazne poznačila svet a najmä zahraničnú politiku USA.

Keď pred dvadsiatimi rokmi svet v nemom úžase sledoval drámu Dvojičiek a únosy lietadiel použitých na atentáty, nikto nepochyboval o ráznej odvete. Americká vláda vzápätí vyhlásila vojnu svetovému terorizmu. Administratíva vtedajšieho prezidenta Georga Busha ml. zaviedla tzv. Patriot Act – zákon, ktorým posilnila bezpečnostné opatrenia v krajine a rozšírila právomoci tajných služieb. To v konečnom dôsledku viedlo aj k neblahému stavu, ktorý odhalil svetu whistleblower Edward Snowden. Necelý mesiac po útokoch Spojené štáty začali vojensky zasahovať v Afganistane, kde

KAUZA

radikálne hnutie Taliban poskytovalo útočisko Usámovi bin Ládinovi, vodcovi teroristickej siete Al-Káida, ktorej USA prisudzovali atentáty.

■ POLITICKÝ PUČ

Bežný človek nemá prístup k insiderským informáciám, dokonca aj poprední analytici či novinári často posudzujú dianie za oponou až na základe následných udalostí. Významným návodom na to, k čomu v skutočnosti došlo v USA po 11. septembri, môže byť prednáška generála Wesleyho Clarka v Commonwealth Club of California z októbra 2007. Clark počas svojej dlhej vojenskej kariéry zastával najvyššie armádne funkcie s priamym napojením na politické vedenie štátu. Podľa jeho tvrdenia došlo v tom čase v krajine

Katastrofu „Dvojičiek WTC – Svetového obchodného centra, z 11. septembra 2001 už dve desaťročia sprevádzajú najrozličnejšie konšpiračné teórie.

k politickému puču, štátnemu prevratu na personálnej úrovni, reprezentovaného neokonzervatívnym krídlom amerického establišmentu. Išlo o ľudí presadzujúcich koncept Amerického nového storočia (The Project for the New American Century – PNAC).

Po páde Sovietskeho zväzu sa Spojené štáty stali jedinou zostávajúcou superveľmocou na svete, toto americké globálne vedenie si mali udržať celé ďalšie storočie akýmikoľvek prostriedkami – dokonca i silou. Medzi reprezentantov tejto politiky patria William Kristol a Robert Kagan, manžel Victorie Nulandovej, ktorá veľmi úspešne pomohla uskutočniť štátny prevrat v Ukrajine v roku 2014. V čase Bushovej administratívy to boli ľudia ako Dick Cheney, Donald Rumsfeld či Paul Wolfowitz, autor doktríny zakomponovanej do obrannej stratégie USA nesúcej jeho meno, ktorá hovorí o zabránení vzniku akéhokoľvek svetového rivala, a mnohí ďalší. Netreba pripomínať silné prepojenie týchto ľudí na sféru vojenského priemyslu či energetiky. Podľa Clarka sa vtedy rozhodlo vojensky zaútočiť na sedem krajín v priebehu piatich rokov! Šlo o posledné ohniská odporu, podľa Wolfowitza „bývalé prosovietske režimy“, ich zlomením malo byť dosiahnuté kompletné hegemonistické postavenie Spojených štátov vo svete. Šlo o Irak, Sýriu, Libanon, Líbyu, Somálsko, Sudán a Irán. Udalosti, ktoré nasledovali, dávajú Clarkovi za pravdu, celý zoznam nebol dôsledne naplnený len preto, že USA zapadli v bahne vojenskej angažovanosti už v Iraku a Afganistane.

■ ZBROJNÉ ZÁKAZKY

Samozrejme, nič nie je zadarmo. Len na príklade Afganistanu v rokoch 2001 – 2021 päť najväčších amerických firiem v rámci lobovania za pokračovanie vojny v tejto stredoázijskej chudobnej krajine minulo 1,1 miliardy dolára. V tom istom období potom získali najväčší dodávatelia pre armádu firmy Raytheon, Lockheed Martin, General Dynamics, Boeing a Northrop Grumman kontrakty vo výške 2,02 bilióna dolára. Najdlhšia vojna v histórii USA stála amerických daňových poplatníkov 2,3 bilióna dolára. Po sčítaní výdavkov a žiadostí od Kongresu aj na rok 2022 federálna vláda USA vynaloží na vedenie vojen proti terorizmu od 11. septembra vyše osem biliónov, pričom na vyplácanie veteránskych penzií v najbližších tridsiatich rokoch minie ďalších 2,2 bilióna amerického dolára.

To sú údaje z Brown University, súkromnej americkej univerzity sídliacej v Providence. V rokoch 2002 – 2020 federálne výdavky spomínaným armádnym firmám vzrástli o 188 percent. Za dolár vydaný na lobovanie tak získali 1813 dolárov späť v kontraktoch.

■ ZISKY VYVOLENÝCH

Týchto päť firiem spotrebuje okolo jednej pätiny všetkých federálnych zákaziek a okolo jednej tretiny všetkých zákaziek ministerstva obrany, ako tvrdí americký Inštitút reformy bezpečnostnej politiky. Problémom vojenských zákaziek je, že sa z dôvodu národnej bezpečnosti nezverejňujú úplne, čo vytvára priestor na korupciu. Tak napríklad podľa Responsible Statecraft v osobitnej vládnej skupine Afghanistan Study Group, ktorá mala dávať odporúčania týkajúce sa vojny v Afganistane, zasadali ľudia zviazaní finančne s firmami vyrábajúcimi vojenskú techniku. Dvaja z troch spolupredsedov a deväť z dvanástich členov plenárnej skupiny malo súčasné alebo minulé finančné väzby s brandžou vojenského priemyslu. A zákazky, ktoré tieto firmy získali, spôsobili, že ich akcie počas vojny v Afganistane rástli o päťdesiatosem percent rýchlejšie ako index S&P 500. Samozrejme, na vojne si prišli na svoje aj firmy z iných oblastí, ako je zbrojárstvo či energetický priemysel...

Američania postavili na mieste zrúteného Svetového obchodného strediska (WTC) výškovú budovu nazvanú One World Trade Center. Stavba sa začala výkopovými prácami v apríli 2006. Mrakodrap má výšku 541,3 metra. Stal sa najvyššou budovou nielen v New Yorku, ale aj na celej západnej pologuli. Aký pomník bude stáť nad troskami Afganistanu, Iraku, Líbye či Sýrie?

Z verejných miest miznú unikátne sochy, reliéfy, mozaiky a inštalácie

Umelecká stopa minulých čias zaniká

Ivan KRAJČOVIČ – Foto: autor

Súčasná vláda prišla s ambicióznym zámerom schváliť nový stavebný zákon s termínom október 2020. Doteraz sa tak nestalo. V médiách sa pretriasajú len dve časti zákona – zamedzenie čiernych stavieb a výstavba nájomných bytov. Nespomína sa tlak umeleckej obce o navrátenie povinnosti každú stavbu doplniť umeleckým dielom, tak ako to bolo rešpektované do roka 1989.

V súčasnosti platí stavebný zákon ešte z roka 1976. V roku 2015 síce vtedajšia vláda Roberta Fica schválila nový zákon, nenadobudol však platnosť.

■ UMENIE V ARCHITEKTÚRE

V Československu už v roku 1965 prijali vládne uznesenie, ktoré upravovalo spoluprácu medzi investormi, projektantmi a výtvarnými umelcami s využívaním finančných prostriedkov na výtvarné diela tvoriace súčasť architektonického riešenia stavieb. Vďaka tomu vzniklo do roka 1989 množstvo umeleckých diel dotvárajúcich novostavby. Potom už táto povinnosť vymizla. „Nenazývala by som to povinnosť, skôr by mali existovať motivačné mechanizmy pre súkromných investorov,“ zamýšľa sa historička umenia Sabína Jankovičová, ktorá sleduje najmä sochárske diela z obdobia 1945 – 1989. „V zahraničí existujú mechanizmy na podporu umenia do architektúry, týkajú sa však štátnych investícií. Napríklad vo Francúzsku tento mechanizmus funguje celé desaťročia. Do verejných stavieb financovaných štátom sa umiestňujú výtvarné diela, vybrané na základe súťaže. Tento mechanizmus by mohol fungovať aj u nás. Avšak tu najväčšie stavby sú v rukách súkromných spoločností. Vo Francúzsku motivujú investorov napríklad tým, že je možné si odpísať sumu vynaloženú na kúpu diela celú z daní. To sa prejavilo aj pri požiari Notre

Veľkorozmerný reliéf sochára Jozefa Jankoviča na fasáde Telekomunikačnej budovy v Trnave z roka 1986

Dame, že sa okamžite vyzbieral veľký objem peňazí, ktoré si miliardári odpísali z daní, čo niektorí vnímali kriticky, ale peniaze šli tam, kde to bolo okamžite potrebné. Takže spôsoby, ako podporiť umenie vo verejnom priestore, sú, je to však cielená štátna kultúrna politika, a tá u nás neexistuje od roka 1989. Preto nové diela nevznikajú a staré sa ničia.“

Každá zmena režimu znamenala borenie symbolov toho minulého. Po roku 1918 sa odstraňovalo všetko pripomínajúce Rakúsko-Uhorsko. Rozlámaná socha Márie Terézie od Jána Fadrusza z roka 1897 skončila v roku 1921 v Dunaji. Ničené boli sochy maďarského revolucionára Ľudovíta Košuta a rakúskej cisárovnej Alžbety. Po roku 1948 zase mizli z našich miest sochy Tomáša Garrigua Masaryka, Andreja Hlinku a Milana Rastislava Štefánika. Rozbitím končili aj diela umelcov, ktorí neboli pohodlní režimu, napríklad diela Rudolfa Uhera. Vládnym príkazom boli jeho niektoré sochy v exteriéroch zničené napriek tomu, že založil známe sochárske sympózium vo Vyšných Ružbachoch a zastupoval Slovensko na Expo v Montreale a Osake. Po roku 1989 sa rozbíjali zase sochy komunistických predstaviteľov.

■ PAMÄŤOVÁ STOPA

Sochárske diela, reliéfy, nástenné maľby a kamenné mozaiky, dopĺňajúce obytný priestor, však až na výnimky neboli späté s politikou. Niektoré rešpektovali žiadaný socialistický realizmus, ako napríklad sgrafitá na obytných blokoch sídliska Píly v Prievidzi, nemali však politický obsah. Radní ich dokonca vyhlásili za pamätihodnosť mesta. „Umenie určené do verejného priestoru v tomto období vždy záviselo od spoločensko-politickej aktuálnej situácie,“ hovorí Sabína Jankovičová. „Iné sú diela z obdobia stalinizmu, iné zo šesťdesiatych rokov, keď nastalo uvoľnenie, ktoré sa hneď prejavilo v realizáciách pre verejný priestor. Normalizácia je obdobím paradoxov, keď na jednej strane sa zaviedla cenzúra na pôde galérií, na druhej strane sa veľa tvorilo do architektúry, lebo bol stavebný boom a tieto diela tvorili všetci vtedy činní výtvarníci – od angažovaných, teda poplatných režimu, až po tých, čo sledovali svoj vlastný tvorivý program. Ich diela sú veľmi hodnotné aj dnes. Tie výtvarne menej hodnotné diela sú zase dokladom doby, pamäťovou stopou, ktorú tu potrebujeme zachovať, aby sme pamäť nestratili a priznali aj omyly minulosti.“

■ MIZNÚCI ČAS

V hlavnom meste boli stavebnou činnosťou zničené viaceré diela. V Dúbravke robotníci pneumatickými kladivami zdemolovali keramický reliéf brestového listu, ktorý vytvoril v roku 1976 manželský pár Anton a Anna Galkovci. Zničená bola napríklad socha Dušana Králika v obchodnom dome Hron alebo keramická stena Imricha Vaneka v bývalej budove Pravdy na Štúrovej ulici. V Lučenci Kamenné kvety sochára Karola Lacka boli súčasťou fontány, ktorú investor zlikvidoval pri výstavbe nákupného centra, zachránili ich dobrovoľníci. Menej šťastia malo nadrozmerné sgrafito Ladislava Čecha na fasáde obytného domu na Ulici SNP v Trnave, vytvorené v roku 1976. Skončilo pod zateplením domu rovnako ako mozaika od akademického maliara Jozefa Dóku a Jána Barteka z roka 1982 na fasáde Základnej školy na trnavskom sídlisku Družba. A menovať by sme mohli ďalej...

„Problém je hlavne v autorskom zákone,“ myslí si Sabína Jankovičová. „Treba ten zákon zmeniť, to hovoríme už od roka 2011, keď zničili dielo Čas od Jankoviča v Ružinove. Diela zničili všetkým významným výtvarníkom, sú to kultúrne a ekonomické škody, čo nejdú ani vyčísliť.“

FINANČNÝ SERVIS

Európska centrálna banka začala s dvojročnou prípravou na zavedenie digitálneho eura. Guvernér NBS Peter Kažimír nazval túto virtuálnu menu budúcim súrodencom terajších peňazí. Mala by sa využívať len pri platbách, a nie pri investovaní, aby to nespôsobilo masívny odlev vkladov z bánk. Na digitálnej forme svojej meny už pracuje väčšina svetových centrálnych bánk vrátane americkej. Preto nechce ani ECB zaostať.

Súrodenec eura

Čo je príčinou vzniku digitálnych mien? Na rozdiel od klasických fiat peňazí, ktoré sa tlačia alebo razia, sa digitálne meny ťažia v hardwarovej počítačovej sieti zložitými výpočtami, pričom dochádza k obrovskej spotrebe elektrickej energie. Výsledkom „ťaženia“ sú digitálne meny nachádzajúce sa na konkrétnej adrese vo forme číselného kódu. Najznámejšou digitálnou menou je dnes bitcion. Pokiaľ klasické peniaze plnia funkcie (zúčtovaciua, uchovávateľa hodnôt a prostriedok výmeny) a ich kolobeh riadi centrálna banka, bitcoin nemá nijakú funkciu ani centrálnu banku a jeho hodnota závisí len od ponuky a dopytu po ňom. Bitcoin nie je krytý reálnou ekonomikou a jeho hodnota sa raz výrazne zvyšuje inokedy aj klesá, čo dokazuje obojstrannú volatilitu – mieru kolísania výmenného kurzu voči ostatným svetovým rezervným menám. Terajší bitcoin nie je plnohodnotné platidlo a nemôžeme ním platiť vo všetkých obchodoch. Na druhej strane predstavuje slobodu a suverenitu, do ktorej nevidí a nezasahuje nielen centrálna banka, ale ani štát, ktorý nevie zákonným spôsobom si vynútiť jeho zdanenie. Podľa všetkého je to hlavný dôvod, prečo sa centrálne banky začali viac zaoberať s digitálnou formou svojich národných mien. Tie však nemajú nahradiť hotovosť ani vklady v bankách. Ale ak bude akceptované ako zákonné platidlo, bude mať rovnakú hodnotu ako terajšie bankovky a mince. Zvýši sa tak možnosť ECB kontrolovať a sledovať digitálne transakcie, keďže bude mať pod digitálnou kontrolou nielen bankový sektor, ale aj verejné financie a získa tak obrovskú moc nielen nad menovou, ale aj nad fiškálnou politikou, čo nie je nič iné ako centrálne riadenie politiky a ekonomiky v štáte. Podľa vyjadrenia Európskej komisie môže digitálne euro pomôcť všetkým účastníkom trhu v prípade, že nebudú mať prístup k svojej hotovosti, ktorú by digitálne euro nemalo nahradiť, ale byť len v pozícii doplnku k hotovosti. V tejto súvislosti treba povedať, že touto formou meny nebudeme platiť skôr ako v roku 2025, a to len za podmienky, že pri jej využívaní bude zabezpečená ochrana súkromia účastníkov trhu, nebude prispievať k nezákonnej činnosti a prispeje k terajšej menovej, ako aj finančnej stabilite fungovania ekonomiky v eurozóne.

Róbert HÖLCZ

Marián GEŠPER: Nevzdávajme sa a zotrvajme na národnej ceste

Živú matičnú kultúru nenahradí nič

Redakcia - Foto: archív SNN

JUDr. Marián GEŠPER začal pôsobiť v Matici slovenskej ešte ako mladý matičiar. V dobrovoľníckych pozíciách spoznal celú ustanovizeň, jej fungovanie a význam. Bol jej tajomníkom, podpredsedom a od roka 2017 aj predsedom. O tento post sa uchádza druhýkrát. Má štyridsaťjeden rokov, je ženatý a povolaním právnik.

● Matica slovenská (MS) prežila štvorročné obdobie od ostatného Valného zhromaždenia MS v roku 2017 najmä s programom stabilizácie vnútromatičných vzťahov a plánovania nových, predovšetkým kultúrno-osvetových projektov. Podarilo sa MS naplniť svoju víziu spred štyroch rokov? V čom najprínosnejšie?

Budem veľmi úprimný – nikto od miestnych odborov až po vedecké pracoviská v Martine nemal počas štyroch rokov na ružiach ustlané. Žijeme vo veľmi ťažkom čase. Nie sú to deväťdesiate roky, keď bola podpora Matice od spoločnosti a štátu veľmi vysoká. Môžeme však s optimizmom povedať, že sme so cťou dosiahli pre ustanovizeň pri všetkých obmedzeniach maximum. Ubránili sme ju a odrazili vážne pokusy ministerstva kultúry o okliešteniе našej Matice. Vytrvalo sme pracovali na kultúrnych a vedeckých aktivitách aj v pandémii. Veľa sa urobilo pre jednotu ustanovizne a matičiarov. Vo Výbore MS už nie sú nezmieriteľné rozpory ako pred rokom 2016. Cítiť pracovnú atmosféru a entuziazmus, čo považujem pri vonkajšom rozdelení slovenskej spoločnosti za veľké pozitívum. Veď aj naše stanovy nám pripomínajú, že „Slovenská Matica je jednota milovníkov národa a života slovenského“. Bez jednoty matičiarov to nejde. Vážim si naše členky a členov,

Marián GEŠPER

ktorí odmietli nezmyselné rozbroje, škodiace iba ustanovizni. No aj po štyroch rokoch stmeľovania vidíme pár jednotlivcov, ktorí pokračujú v politikárčení, sú už však vo výraznej menšine. Naša štvorročná cesta zmierovania bola úspešná, krok za krokom navraciame autoritu Matice v spoločnosti i medzi politikmi. Ako vieme, bola už značne oslabená. Stabilnejšie matičné pomery, na ktorých musíme pracovať aj v budúcnosti, v oveľa väčšej miere umožnili napĺňať naše poslanie od folklóru cez vedu až po vydavateľskú činnosť. To, samozrejme, kole oči večným pochybovačom.

● Matica slovenská prežila ostatné dva roky v komplikovanej atmosfére globálnej pandémie ochorenia COVID-19. Protipandemické opatrenia postihli ustanovizeň prierezovo celou jej činnosťou. Ako hodnotíte činnosť MS počas pandémie 2019 – 2020?

Živú kultúru nenahradí nič. To cez pandémiu pochopili aj tí, ktorí nútili kultúrne inštitúcie preniesť svoju činnosť na internet. Ale naša ustanovizeň nie je virtuálna. Matica sú predovšetkým ľudia s kolektívnym historickým i matičným vedomím. Matičiari sa dokázali prispôsobiť mnohým zložitým obdobiam. Aj teraz sme preukázali, že sa počas pandémie dá pokračovať v práci. Nastavili sme pracoviská na nové tzv. pandemické úlohy a dočasným striedavým režimom profesionálnych útvarov sme zabezpečili, aby činnosť pokračovala. Práve počas obmedzujúcich opatrení sme obnovili matičnú Bibliotéku namiesto tej, ktorú nám v roku 2000 zobrali. Vydavateľská a odborná činnosť bola hodnotná, veď sme získali knižné ocenenie Titul roka. Vydávame i nové matičné časopisy a šírime ich v regiónoch, čím dávame ľuďom alternatívu v mori informácií tzv. liberálnych médií. Informačné ústredie pripravilo s vedeckými útvarmi a regionálnymi pracoviskami sériu dokumentov o slovenských dejinách či iné mediálne aktivity. A to nielen pre verejnosť, ale špeciálne i pre školy. Často sa stáva, že na významné výročia nezabudla jedine Matica slovenská, hoci nás niektorí vyhlasovali za duplicitných! Štát svojimi opatreniami obmedzil naše podujatia, no aj tak sme v roku 2020 veľa stihli a vyplatili realizované projekty regionálnej kultúry. To neurobili ani bohatšie inštitúcie.

● V roku 2020 vládna koalícia rozhodla o výraznom znížení dotácie Ministerstva kultúry SR pre MS na aktuálny rok 2021, a to o 400-tisíc nižšie. Ekonomickú situáciu teda nezhoršila len pandémia, ale aj rozhodnutie štátu. V čom vidíte príčinu takéto postoja štátu voči národnej kultúrnej ustanovizni?

Nevedomosť a ideologická predpojatosť voči matičiarom na ministerstve kultúry, čo však má liberálne pozadie. Zbytočne sa nebičujme, že vraj je na vine Matica, že matičiari majú byť ešte viac sebakritickí. Sebakritickosť si už niektorí zamieňajú s ponižovaním matičiarov a ustanovizne. Naposledy sme to zažili v roku 2000 za ministra Milana Kňažka, keď Maticu pripravili o budovy, SNK i matičné fondy. Je to rovnaká šablóna. Médiá teraz i vtedy viedli štvavú kampaň proti Matici. Napriek tomu sme ministerku trpezlivo a profesionálne upozorňovali, že tým poškodí najmä matičiarom v regiónoch. Cez médiá im odkázala, že pre nich nemá pochopenie. Nemusíme si nahovárať, že sa to skončilo. Maticu slovenskú budeme brániť naďalej. Máme prvé pozitívne výsledky, keď sme našli podporu aj v rôznej časti politického spektra. Len vytrvať!

● Národná ustanovizeň si počas svojej 158-ročnej existencie prežila mnohé komplikované obdobia. V Matici slovenskej jej predstavitelia vždy hľadeli predovšetkým do budúcnosti. Ako vidíte MS v 21. storočí a s akým programom by mala prežiť najbližšie štyri roky?

Matičné voľby nemôžu byť „kortešačkou“. Bola by to urážka našich predchodcov, aby sa robila súťaž, „kto dá matičiarom ľúbivejšie predvolebné sľuby“. Matica slovenská nie je politická strana a kandidáti na predsedu by sa nemali prejavovať rozposielaním pamfletov. Toto nemá miesto v posvätnej matičnej myšlienke. Dôležité je, čo už kandidáti urobili, či to, čo sľubujú, presadzovali doteraz v inej funkcii. V rámci programu udržíme a nepredáme žiadnu matičnú budovu a zachováme všetky Domy MS v regiónoch. Tie musia pracovať pre členskú základňu. Nadviažeme na prvé pozitíva v Neografii, ktorá sa po ťažkostiach opäť dostáva do zisku. Aj pri podpore miestnych odborov, matičných aktivistov a umeleckých kolektívov budeme plánovať našu prácu v dlhodobých horizontoch. Zakladatelia nám dali nadčasové poslanie, ktoré zostáva, mení sa iba jeho aktuálna forma. V tomto zložitom období ďalšia matičná generácia postupne prevzala štafetu, čím sme zachránili kontinuitu ustanovizne. Uvedomme si, že nielen mládež, ale celá spoločnosť je médiami vychovávaná k materializmu, vlastnému prospechu a odporu k všetkému národnému. Preto si vážme všetkých úprimných matičných činovníkov. Naďalej spoločne pracujme v členskej základni, vede, vydavateľstve i so slovenskými krajanmi v zahraničí.

● Čo by ste odkázali na záver nielen všetkým matičiarom, ale aj Slovákom a čitateľom SNN?

Nevzdávajme sa a zostávajme na ceste. Slovenskému národu to povedal aj pápež František v Šaštíne. Tieto slová platia i pre nás. Vytrvať na národnej ceste je v tejto situácii to najdôležitejšie. Nenechajme sa oklamať a znechutiť. My veľmi dobre vieme, kto sme a kam kráčame. Naše matičné a národné presvedčenie nám nemôže zobrať nikto, nech sa deje čokoľvek.

Podpora štátu je na rozvoj činnosti národnej ustanovizne

Matica potrebuje jednotu milovníkov národa

Redakcia – Foto: archív SNN

Za predsedu Matice slovenskej kandiduje Štefan MARTINKOVIČ. Má sedemdesiatšesť rokov. V Bratislave skončil Právnickú fakultu UK a v roku 1981 získal akademický titul JUDr. z oblasti štátneho práva. Takmer pätnásť rokov pracoval, a to až do roka 1989, vo Vedeckotechnickej spoločnosti v Slovenskej rade ČSVTS, neskôr v Zväze slovenských vedeckotechnických spoločností ako vedúci organizačno-legislatívneho odboru. Po roku 1990 bol najprv zapísaný do Komory Komerčných právnikov, v roku 1996 po absolvovaní advokátskych skúšok sa stal advokátom. Profesiu advokáta vykonával do 15. novembra 2013, keď mu súčasne na základe voľby za predsedu DV MS vznikol pracovný pomer s Maticou slovenskou ako predseda Dozorného výboru Matice.

● Matica slovenská (MS) prežila štvorročné obdobie od ostatného Valného zhromaždenia MS v roku 2017 najmä s programom stabilizácie vnútromatičných vzťahov a plánovania nových, predovšetkým kultúrnoosvetových projektov. Podarilo sa MS naplniť svoju víziu spred štyroch rokov? V čom najprínosnejšie?

Štyri roky je relatívne krátky čas na to, aby sme mohli hovoriť o zavŕšení stabilizácie vnútromatičných vzťahov. V každom prípade si treba vyjasniť funkčné postavenie a úlohy napríklad Výboru MS ako najvyššieho výkonného orgánu, pristúpiť k vymedzeniu postavenia štatutárneho orgánu – predsedu MS, resp. hovoriť o kolektívnom štatutárnom orgáne, napríklad Predsedníctve MS, a prebudovať v týchto súvislostiach organizačný poriadok a upraviť Stanovy MS. Navyše, v tejto oblasti treba „prekopať“ celkovú systemizáciu aparátu a vyjasniť vzťahy volené orgány – aparát. K druhej časti otázky – sme v tejto oblasti len na začiatku tvorby plnohodnotných kultúrnoosvetových projektov, ich zmysluplnosti vrátane predstavy o očakávaných výsledkoch. Pokiaľ ide o program, resp. jeho obsah, v MS po VZ v roku 2017 nemožno tvrdiť, že sa nevykonalo dosť pozitívneho, najmä na úrovni miestnych odborov, no ako predseda DV so zrete-

Štefan MARTINKOVIČ

ľom na plnenie prijatých uznesení VZ a následného snemu sme ešte veľa dlžní aj po budúcom VZ.

● Matica slovenská prežila ostatné dva roky v komplikovanej atmosfére globálnej pandémie ochorenia COVID-19. Protipandemické opatrenia postihli ustanovizeň prierezovo celou jej činnosťou. Ako hodnotíte činnosť MS počas pandémie 2019 – 2020?

Napriek tomu, že nemohli fyzicky zasadať príslušné orgány MS, výkonní pracovníci a zamestnanci MS počas dosť dlhého obdobia mali ústredný pokyn pracovať „z domu“. Pri dobrom riadení a ukladaní úloh sa z pohľadu na dosiahnuté výsledky mohlo vykonať viac, najmä v koncepčnej oblasti, napríklad pri spresnení hlavných kritérií v rámci hlavných aktivít, regionálnej kultúre, aby sa z hľadiska ich obsahového zamerania mohlo následne skvalitňovať ich uplatnenie v praxi a v nemalej miere sa mohlo intenzívnejšie pracovať na príprave nadchádzajúceho VZ.

● V roku 2020 vládna koalícia rozhodla o výraznom znížení dotácie Ministerstva kultúry SR pre MS na aktuálny rok 2021, a to o 400-tisíc nižšie. Ekonomickú situáciu teda nezhoršila len pandémia, ale aj rozhodnutie štátu. V čom vidíte príčinu takéto postoja štátu voči národnej kultúrnej ustanovizni?

Štátna a účelová dotácia nie je a nemôže byť naším cieľom. Je to prostriedok na rozvoj činnosti a treba stanoviť obsah, konkrétne úlohy, pretože dotácia sa poskytuje v zmysle zákona o MS na plnenie vymedzených úloh Matice odhora až dolu, teda až po základné organizačné zložky. Je pre nás podstatné a zaväzujúce, aby sme žiadali o poskytnutie štátnej účelovej dotácie najmä na našu činnosť, nie však len pre ústredie. Veci treba dať na správnu mieru. Matica na rok 2021 dostala o desať percent menej z konštantného základu 1,5 milióna. Pokiaľ ide o čiastku 400-tisíc eur, bola to samostatná čiastka, ktorú Matica priebežne dostávala navyše na požiadanie od konštantného základu. Je na škodu, že po prvom prijatí u pani ministerky nepokračoval konštruktívny dialóg Matica – ministerstvo kultúry.

● Národná ustanovizeň si počas svojej 158-ročnej existencie prežila mnohé komplikované obdobia. V Matici slovenskej jej predstavitelia vždy hľadeli predovšetkým do budúcnosti. Ako vidíte MS v 21. storočí a s akým programom by mala prežiť najbližšie štyri roky?

Minulá sláva veští slávu budúcu len vtedy, ak vieme odpovedať na výzvy dneška.

Matica je nepochybne aj dnes potrebná inštitúcia, a aby dobre fungovala, dôležitý je obsah jej programu, o ktorého užitočnosti treba presvedčiť štát, jeho orgány, ale aj národ, z ktorého vzišla, a celú verejnosť.

Chcem zdôrazniť základný atribút: jednota milovníkov národa si v prvom rade vyžaduje jednotu v Matici, a to najmä v programových úlohách postavených na obdobie štyroch rokov po VZ, ale aj vo vzájomných vzťahoch. Matičná veda – rozvoj duchovnosti, vnútorný život v Matici v celej svojej vertikále vrátane prirodzeného rozvoja demokracie a dodržiavania jej základných princípov, táto úloha nie je ešte stabilne v Matici uchopená. Komplexne postaviť a budovať programy (aj súťaže) v oblasti rozvoja kultúrneho dedičstva, jeho uchovávanie a ochranu a obnovovanie národných a ľudových tradícií. V načrtnutých pilieroch má Matica pôsobiť v danom čase. Citácie o akejsi nadčasovosti Matice zavádzajú k večnosti, to si nenamýšľajme! Matica tu nebude večne. Ak matičiari nebudú sebakritickí, ak nám budú sebareflexia a kritika cudzie a neprístupné, pokrok neočakávajme. Po naplnení naznačených pilierov by sa Matica mohla stať strediskom rozvíjania kultúrnych aktivít, strážkyňou identity slovenského národa, a to už aj preto, že sme národ s poddimenzovaným sebavedomím .

Treba vyžadovať vyššiu odbornosť matičných zamestnancov, budem spoluvytvárať podmienky na spravodlivejší a objektívnejší volebný systém, jednoznačne podporím prenesenie časti kompetencií na krajské rady vrátane právnej subjektivity a finančných prostriedkov.

● Čo by ste odkázali na záver nielen všetkým matičiarom, ale aj Slovákom a čitateľom SNN?

Matičiarom – aby si lepšie všímali, aké podmienky im vytvárajú orgány (výbor, predsedníctvo, vedúci funkcionári, vedúci pracovníci a jednotlivé pracoviská na ústredí MS) na činnosť.

Slovákom – národ a celá spoločnosť Maticu potrebuje a zároveň Matica potrebuje ich ochranu za predpokladu, že vykonáva verejnoprospešné aktivity na rozvoj národného života.

Čitateľom SNN – želám predovšetkým, aby so záujmom čítali národnú tlač, najmä vtedy, ak jej obsah je pútavý, má aktuálnu výpovednú hodnotu a že sú to aktuálne a objektívne správy najmä o živote v Matici.

Nemôžeme sa tváriť, že je všetko v poriadku, dokonca že sme dobrí alebo veľmi dobrí. Nie je to pravda. Očakávam podstatnú zmenu v riadení Matice, v jej správnom smerovaní v činnosti, v opätovnom získaní rešpektovaného mena MS, ako aj jej postavenia v spoločnosti. K tomu všetkému – v prípade môjho zvolenia do funkcie predsedu – chcem prispieť. Ale aj tým, že svoju mzdu z MS venujem na činnosť Matice s dôrazom na regionálnu kultúru a hlavné aktivity na základe verejného prísľubu – a to všetko spolu s ostatnými angažovanými matičiarmi.

Stranu pripravil Maroš SMOLEC

RODINA a ŠKOLA
xxx/2021

Časopis založený v roku 1885 pod pôvodným názvom Dom a škola. S prestávkami vychádzal až do roka 2019. Príloha Slovenských národných novín pre všetkých, ktorým záleží na dobrej výchove a vzdelávaní, pozitívnom myslení a pevnom hodnotovom svete.

Pripomína presne jazdiaci japonský rýchlik. Vždy prvé septembrové dni vyvolá nástup stoviek tisíc žiakov a študentov do expresu zvaného škola, ktorý ich bude ďalších desať mesiacov voziť po rôznych staniciach nazývaných aj predmety či vyučovacie hodiny. Počas školskej dochádzky žiak absolvuje okolo trinásťtisíc vyučovacích hodín, v rámci ktorých si má osvojiť všetky dôležité vedomosti, zručnosti a kompetencie, ktoré bude v živote potrebovať.

Prišiel ako zvyčajne

Čaká nás vyše stoosemdesiat vyučovacích dní nového školského roka. To znamená aj stoosemdesiat pracovných dní – pre žiakov, ale aj pre učiteľov. Pravdaže, väčšina bude mať aj „prezčasy“, lebo učenie sa človeka nemožno stotožňovať s počtom vyučovacích dní v školských laviciach. Fakticky sa učíme každý deň, každú chvíľu objavujeme čosi nové, nepoznané. Prirodzene, ak máme záujem, chuť a motiváciu. A ešte, ako hovorieval Einstein, keď sa ho pýtali, koľko talentu musel mať, aby priniesol do vedy všetko to, čo jej dal, odpovedal: nemal som žiadny talent, bol som iba vášnivo zvedavý. To je tá pravá vec – každý žiak, každý človek by mal byť vášnivo zvedavý. Túžiaci po poznaní. Lebo bez poznania nezískame ani vedomosti, ani poznatky, ani zručnosti, ani kompetencie nevyhnutné na to, aby sme v živote dosiahli úspech.

Jeden môj známy učiteľ mi na začiatku školského roka zvykne hovoriť: Žiaci zasa dostali učebnice zadarmo, ale, žiaľ, mnohí aj nadarmo! Vždy si s ním podiskutujem o tom, aké sú dnešné deti, ako si vážia vzdelanie a vedomosti, ako si vážia školu a učiteľov, ako si vážia možnosť vzdelávať sa. S narastajúcim dostatkom všetkého si deti, ale ani rodičia často neuvedomujú, že prebytok môže byť človeku aj na škodu, môže ho zahltiť, môže ho zadusiť, zničiť chuť bojovať o nové veci, snažiť sa zaslúžiť si ich. Spomenutý známy spoza katedry ešte dodal: „Ono je to v školách dnes ťažké, keď rodičia cvičia s telocvikárom, robia pokusy na chemikovi, sú vypočítaví k matematikárovi a chcú ešte riadiť aj riaditeľa!“

Začal sa nový školský rok. Želajme si, aby bol konečne plnohodnotný, aby ho nerušili rôzne epidémie či katastrofy. Pousilujme sa dobehnúť, čo sme v minulom roku v oblasti vedomostí práve pre pandémiu zameškali. Nespoliehajme sa na ministerstvá a úrady, používajme vlastný zdravý rozum a iniciatívu. V každej škole, triede i rodine. Dbajme o to, aby naše deti pracovali čestne, neklamali, nepodvádzali, neodpisovali, aby ich vzdelanie malo skutočnú hodnotu, za ktorou budú ich vedomosti a výsledok ich vlastnej práce, aby sa raz nemuseli hanbiť za svoje plagiátorstvo a podvody ako dnešný minister školstva a viacerí ďalší politici.

Ľubomír PAJTINKA

Atraktivita učiteľskej profesie na Slovensku je príliš nízka

Aký je vlastne dobrý učiteľ

Keď kdesi vyhodnocovali anketu o najobľúbenejšieho a najlepšieho učiteľa, museli podľa výpovedí opýtaných konštatovať, že by mal byť múdry ako sova, pracovitý ako včela, inovatívny ako Einstein, odvážny ako lev a chápavý ako stará mama. Mal by byť empatický, teda mal by sa vedieť vcítiť do pozície každého žiaka, láskavý, nadšený pre svoju prácu, vtipný, schopný zaujímavo posúvať nové informácie a poznatky svojim žiakom. Na učiteľov vo všeobecnosti máme vysoké nároky.

Vyše deväťdesiattri percent rodičov si myslí, že učiteľ by mal nielen učiť, ale aj vychovávať. Chcú, aby empaticky pomáhal deťom porozumieť svetu, hodnotám. Akí sú teda naši učitelia? Mnohých možno prekvapí, že podľa poslednej správy TALIS (Teaching and Learning International Study) z roka 2018 zameranú na učiteľov sa spoločensky docenenými cíti len päť percent slovenských učiteľov a dve percentá riaditeľov. V rámci OECD je to najnižší podiel spomedzi všetkých krajín. Na Slovensku sa do prieskumu zapojilo stoosemdesiatjeden škôl s 3 046 učiteľmi vyučujúcimi na druhom stupni základných škôl a stoosemdesiat riaditeľov týchto škôl.

■ NEDOCENENÍ PEDAGÓGOVIA

Spokojnejší so svojou učiteľskou profesiou sú viac učitelia na vidieku ako v mestách. V priemere krajín OECD iba dvadsaťšesť percent učiteľov a tridsaťsedem percent riaditeľov zapojených v štúdii vyjadrilo súhlas, že povolanie učiteľa je spoločnosťou oceňované. V Slovenskej republike je tento podiel najmenší zo všetkých krajín OECD.

Pozitívnu zmenu zaznamenali v spokojnosti učiteľov so svojím povolaním. Poukázali na to, že počet učiteľov, ktorí súhlasili, že výhody ich profesie jednoznačne prevažujú nad nevýhodami, stúpol o 8,8 percentuálneho bodu. Zvýšil sa aj počet učiteľov, ktorí by sa znova rozhodli pre učiteľstvo, o 4,9 percentuálneho bodu. Taktiež menej pedagógov označilo výrok „ľutujem, že som sa rozhodol/a stať učiteľom/kou“. Analytici priblížili, že spokojnejší so svojím povolaním sú učitelia na vidieku oproti učiteľom v meste. „O 6,5 percentuálneho bodu viac slovenských učiteľov pracujúcich v mestách ako na vidieku uvažuje nad tým, či by nebolo lepšie vybrať si iné povolanie,“ uviedli. Naopak, na Slovensku je s platovým ohodnotením spokojných takmer osemnásť percent učiteľov a 22,6 percenta riaditeľov škôl. Viac boli s platom spokojní riaditelia neštátnych škôl (23,3 percenta) v porovnaní s tými, ktorí pôsobia v štátnych školách. O 10,4 percentuálneho bodu je viac spokojných učiteľov pôsobiacich na vidieku (do tritisíc obyvateľov) v porovnaní s učiteľmi pôsobiacimi v mestách (nad stotisíc obyvateľov). Bez ohľadu na platové ohodnotenie je na Slovensku spokojných s podmienkami svojej pracovnej zmluvy 80,4 percenta učiteľov a 73,2 percenta riaditeľov. Čo je nad priemerom OECD, kde je spokojných 65,6 percenta učiteľov a 66,4 percenta riaditeľov.

Približne 68,8 percenta riaditeľov škôl v priemere krajín OECD a 85,3 percenta riaditeľov v SR tvrdí, že medzi ich hlavné príčiny stresu patrí priveľké množstvo administratívnej práce a udržiavanie súladu s meniacimi sa požiadavkami zriaďovateľov. Pod ich stres sa podpisuje aj zodpovednosť za výsledky žiakov, reagovanie na obavy rodiča alebo opatrovníka a udržiavanie disciplíny v triede.

■ NASTUPUJÚ INDE

Príprave na učiteľstvo venovali päť rokov, no učiť sa nechystajú. To je fakt, ktorý je u nás už známy tri desaťročia. Žiaľ, nikto nemá odvahu o ňom zásadnejšie hovoriť a najmä prísť s riešeniami, ktoré by pomohli tomu, aby bol na našich školách dostatok kvalitných učiteľov. Odborníci vo Fínsku, ktoré má podľa viacerých analýz najlepší školský systém v Európe, hovoria, že kľúčom je: učiteľ, učiteľ a ešte raz učiteľ! Z vyštudovaných pedagógov má o prácu v škole u nás záujem iba tretina, radšej sa stanú asistentmi či predavačmi. „Učiť som chcela od detstva, ale nemôžem si to dovoliť. Nedokázala som si ani len zobrať hypotéku,“ povedala bývalá učiteľka Petra pre SNN. Po troch rokoch vymenila stredoškolskú slovenčinu za prácu sekretárky v advokátskej kancelárii.

Z analýzy údajov portálu Profesia a Edujobs vyplynulo, že absolventi siedmich slovenských pedagogických fakúlt si z pracovných ponúk najviac vyberajú pozície v administratíve a obchode. Hoci na otázku, či chcú učiť, odpovedá kladne tridsaťtri percent pedagógov, v skutočnosti sa o miesto učiteľa napokon uchádza iba desať percent z nich. Pri hľadaní práce sa absolventi pedagogiky zaujímajú aj o miesta sekretárok (tridsaťpäť percent) alebo recepčných (dvadsaťosem percent), no na ponuku práce zvyčajne neodpovedia. Menej než desať percent absolventov sleduje ponuky miest lektorov či knihovníkov, kde by aspoň čiastočne využili svoju odbornosť a možnosti.

■ DEFICIT PORASTIE

Ukazuje sa, že nedostatok učiteľov najmä v Bratislave a v ďalších veľkých mestách sa bude prehlbovať. Vážnym varovaním pre budúcnosť kvalitného vzdelávania súčasnej generácie je aj vysoká miera neodbornosti a nekvalifikovanosti vyučovania. Znamená to toľko, že vysoké percento učebnej látky našim žiakom sprostredkovávajú učitelia bez príslušnej odbornosti a kvalifikácie. Teda fakticky amatéri v danom predmete.

Ľubomír PAJTINKA – Foto: Emil SEMANCO

Dištančné vzdelávanie nedokáže komplexne nahradiť klasické učenie

Byť učiteľom znamenalo prestíž

Zhováral sa Ľubomír PAJTINKA – Foto: archív Martina BODISA

Po prázdninách sa školáci vrátili do svojich lavíc, aby nabrali za nošu nových vedomostí a zručností, ktoré ich v živote posunú k naplneniu svojich snov a cieľov. Základná škola Jána Palárika v Majcichove je jednou zo škôl, ktorá má ambíciu dať svojim žiakom nielen čo najviac informácií a poznatkov, ale aj silný hodnotový základ. Jej riaditeľom je PhDr. PaedDr. Martin BODIS, PhD., predseda Pedagogického odboru Matice slovenskej. Zhovárali sme sa ním nielen o školských témach, ale aj o témach národných a učiteľských.

● Pán doktor, na úvod nášho rozhovoru blahoželáme vám k nedávnemu zvoleniu do funkcie predsedu Pedagogického odboru MS, ktorý je jedným z najstarších a súčasne aj najdôležitejších záujmových odborov ustanovizne. Ako vnímate súčasný vzťah učiteľov k Matici, matičnej práci a v širších súvislostiach i k vlastenectvu?

Ďakujem za prianie aj podporu, ktorá sa mi od členov Pedagogického odboru (PgO) MS dostala. Na tomto mieste sa chcem tiež poďakovať dlhoročnej predsedníčke PhDr. Libuške Kľučkovej za jej prácu na čele odboru. Som rád, že valné zhromaždenie prijalo môj návrh a schválili sme ju za čestnú predsedníčku. Nový výbor PgO MS čaká práca práve v oblasti rozšírenia členov. Práve tu vnímam nezáujem zo strany pedagógov o Maticu slovenskú. Vlastenec je človek, ktorý cíti národnú hrdosť. Prejavom vlastenectva je napríklad spievanie štátnej hymny. A to nevnímam ani u pedagógov tak ako u mnohých Slovákov.

● Ako hodnotíte súčasný stav v slovenskom školstve a aké možnosti sa otvárajú pred matičiarmi, aby sa podieľali na jeho pozitívnych zmenách?

Žiaľ, máme nepriaznivý stav vzdelávacieho systému na Slovensku v súčasnosti. Jedným z kľúčových problémov je, že vzdelávanie na Slovensku nie je na všetkých stupňoch dostupné pre každého. A dodám, že aj v slovenskom štátnom jazyku. Tu určite tak ako v minulosti má práve Matica slovenská miesto riešiť so štátnymi orgánmi zabezpečenie vzdelávania v slovenskom jazyku. Či je to napríklad južné Slovensko, alebo naši Slováci žijúci povedzme v Rajke, ktorí pravidelne riešia, kam umiestnia svoje deti do školy. Ďalším problémom je, že vzdelávanie v súčasnosti nedokáže reagovať na rozmanitosť potrieb a záujmov detí, žiakov a študentov v školách. Tu je zas priestor pre matičiarov pripravovať v oblasti výučby k vlastenectvu materiály pre pedagogických zamestnancov. Spomeniem ešte jeden okruh problémov – odmeňovanie učiteľov nie je dostatočné a ich spoločenské uznanie nie je adekvátne náročnosti ich povolania. Aj tu je priestor Matice slovenskej pri príležitosti napríklad Dňa učiteľov oceňovať pedagogických zamestnancov morálne i finančne.

● Kľúčovým článkom ku kvalitnému školstvu všade vo svete sú učitelia. Akých máte vy na vašej škole a aký je stav slovenskej učiteľskej duše?

Byť učiteľom kedysi znamenalo určitú formu prestíže. V minulosti si pedagógov vážila nielen spoločnosť, ale aj samotní žiaci. V súčasnosti už táto profesia rozhodne nepatrí k tým vysnívaným. Dnes sú učitelia často znechutení, nemajú motiváciu, zápasia s novými výzvami. Stále však vnímam, že mnohí učitelia sú učiteľmi srdcom. Berú svoju prácu ako poslanie. Teším sa, že na mojej ZŠ Jána Palárika v Majcichove vládne príjemná pracovná atmosféra, kde si učitelia vzájomne pomáhajú, inšpirujú sa. Som rád, že sme dobrý kolektív.

● Ako zvládate problémy s pandémiou COVID-19 u vás v škole? Ako to zvláda ministerstvo?

Pandémia COVID-19 nás asi všetkých prekvapila a nik na to nebol pripravený. Naša škola však veľmi rýchlo začala s online vzdelávaním a tiež zabezpečovala materiály pre tých žiakov, ktorí nemajú prístup k internetu. Ministerstvo sa snažilo a pripravovalo materiály, podklady a usmernenia. Žiaľ, niektoré prišli neskoro a školy sa museli často veľmi rýchlo prispôsobiť. No dali by sa vyčítať ministerstvu aj niektoré smernice. Napríklad nemožnosť opakovať ročník neprospievajúcemu žiakovi.

Základná škola Jána Palárika v Majcichove a jej učiteľský zbor majú ambíciu dať žiakom nielen čo najväčšie množstvo poznatkov, ale aj silný hodnotový základ.

● Čo hovoríte na online vzdelávanie? Dá sa vôbec vylúčiť? Ako hodnotíte prepad vedomostí žiakov na Slovensku počas pandémie?

Dištančné vzdelávanie cez internet nie je spôsobilé nahradiť prezenčné vzdelávanie žiakov v priestoroch školy. Vzdelávanie v priestoroch školy vzdeláva žiakov nielen v školskej látke, ale učí ich tímovej práci, riešiť konflikty a vychádzať s ostatnými ľuďmi. Výučba cez internet na Slovensku nefunguje. Mnohí učitelia nemajú dostatočné skúsenosti s nastavením internetového spojenia. Vyučovaniu pomocou videí chýba spätná väzba od žiakov. Žiaľ, nedá sa vylúčiť. Hoci školy v nasledujúcom školskom roku sa nebudú zatvárať plošne, ale iba jednotlivé triedy, kde sa objaví nákaza. Práve pre tieto problémy nie je dostatočné vzdelávanie a je potrebné v škole mnohé vedomosti dobiehať.

● Čo treba robiť, aby neboli školy novými ohniskami nákazy v novom roku?

Ministerstvo školstva predstavilo pred začiatkom školského roka pravidlá fungovania škôl v novom školskom roku. Po novom nebude ministerstvo zatvárať školy plošne. Na nástup do školy sa nevyžaduje test a pri pozitívnom prípade sa postupuje podľa pravidiel Úradu verejného zdravotníctva SR. Snahou ministerstva je, aby sa žiaci čo najviac vzdelávali v školách, kde majú priamy kontakt s učiteľmi aj rovesníkmi. Budujú si sociálne vzťahy, a to je najlepšie prostredie na ich vzdelávanie. Preto sú vo všetkých farbách COVID automatu školy od materských až po stredné otvorené.

● V programovom vyhlásení sa nevyskytuje ani jediný raz slovíčko výchova. Zdá sa, že ide o veľké faux pas. Prečo na túto skutočnosť podľa vás nereagovali ani politici, ani médiá či odborná verejnosť?

Žeby preto, že to nečítali? Alebo preto, že médiá sú vláde naklonené?

● Bolo školstvo podľa vás niekedy vládnou prioritou? Pôsobenie ktorého ministra bolo najväčším prínosom pre naše školstvo?

Verbálne bolo prioritou školstvo asi každej vlády. Určite som vnímal aj snahu mnohých ministrov školstva riešiť problémy. Ale asi iba ministrovi Mikolajovi sa podarilo nastaviť dvojúrovňový systém školstva. Je to systém, ktorý sa používa dodnes, aj keď s úpravami.

● Ste renomovaným odborníkom na školstvo. Dnes na vysoké školy do zahraničia doslova uteká naša národná intelektuálna stredoškolská elita. Prečo?

Hlavným problémom vysokého školstva na Slovensku je nízka kvalita vysokých škôl a univerzít. Práve preto naša stredoškolská mládež odchádza na štúdium do zahraničia. Žiaľ, doteraz sa s tým nič neurobilo. Aj toto je výzva, ktorej sa Matica slovenská musí v súčasnosti venovať.

● Čo nás čaká v novom školskom roku?

Riaditeľ Základnej školy Jána Palárika v Majcichove PaeDr. Martin BODIS, PhD.

Ako vidíte budúcu revitalizáciu kvality vzdelania a vzdelanosti?

V novom školskom roku nás určite čaká ešte boj s pandémiou, mnohé opatrenia realizované na úrovni škôl. Verím však, že nás čaká aj mnoho pekných akcií, ktoré sa podarí uskutočniť. Dúfam, že sa pripraví taká reforma školstva, ktorá bude reagovať na dnešok. Aj Matica slovenská môže byť pri tom nápomocná.

● Čo želáte našim učiteľom, rodičom a všetkým, ktorým ešte záleží na úrovni nášho školstva? Čo si želáte ako predseda Pedagogického odboru MS?

Na záver chcem všetkým zaželať predovšetkým pevné zdravie, optimizmus a dobrú náladu napriek mnohých okolnostiam a zlým ľudom. Ako predseda Pedagogického odboru MS si želám, aby odbor združoval ľudí, ktorí budú spolupracovať a zorganizujú mnohé zaujímavé akcie.

VIZITKA
PhDr. PaedDr. Martin Bodis, PhD.

Vyštudoval predmety slovenský jazyk a literatúru, občiansku náuku, etickú a náboženskú výchovu, informatiku pre ročníky 5 – 13. Doktorandské štúdium absolvoval v rokoch 2004 – 2009 v odbore Teória vyučovania predmetov všeobecno-vzdelávacej alebo odbornej povahy v špecializácii Teória vyučovania na 1. stupni ZŠ. V roku 2015 ukončil rozširujúce štúdium špeciálnej pedagogiky na PF KU v Ružomberku.

Od 8. 7. 2019 je riaditeľom ZŠ Jána Palárika Majcichov.

Od 1. 7. 2002 do 30. 11. 2018 pôsobil vo funkcii riaditeľa ZŠ s MŠ kráľa Svätopluka Šintava. Škola sa pod jeho vedením zapájala do mnohých národných i medzinárodných projektov. Za svoju prácu získal množstvo ocenení.

V rokoch 2016 – 2021 pôsobil ako vysokoškolský učiteľ na FF UKF v Nitre, kde prednášal didaktiku vyučovania slovenského jazyka a rétoriku a na FF UKF mal na starosti atestačné konanie.

Je predsedom OZ Nitra.EDU a predsedom Klubu riaditeľov spoločnej školy.

Od roka 2017 je podpredsedom Slovenskej asociácie učiteľov slovenčiny.

V Matici slovenskej je predsedom Pedagogického odboru Matice slovenskej a tiež členom Miestneho odboru Matice slovenskej v Majcichove.

Mladým patrí prítomnosť

Mnohí predrevoluční i porevoluční politici a „morálne“ vzory mládeže tvrdili a dodnes tvrdia staré známe: Mladým patrí budúcnosť! V duchu odkazu Romana Kaliského a celej generácie tvorcov slovenskej štátnosti sa osobne prikláňam k viac motivačnejšej téze: Mladým patrí prítomnosť. Lenže nielen budúcnosť, ale aj prítomnosť dnes mladým berú. V mene „budúcnosti“ sa v školách vplyvom mimovládnych organizácií a rôznych tlačovín pretláča čoraz jednotnejšia vízia nimi videnej budúcnosti, ktorá sa snaží získať mládež na svoju stranu.

Žiaľ, stále sa stav nemení – ba čo viac. Pre predsudky antivlastenectva sú dnes mladí doslova odrezaní aj od slovenskej kultúry (uprednostňovanie subkultúrnych vplyvov zo zahraničia), no najväčší problém je, že nie sú dostatočne motivovaní k oboznamovaniu s piliermi slovenskej kultúry, literatúry, dejín či štátnosti. Mnohí nevedia zdôvodniť či dokonca povedať prečo a kedy vznikla Slovenská republika. Práve pre tento proces deslovakizácie sú ľahko zneužiteľní na rôzne politické ciele, nemajú historické povedomie, v pravom slova zmysle nedokážu myslieť „kriticky“.

Tieto neblahé následky ignorancie výučby občianskej (vlasteneckej) výchovy na stredných školách sa najviac prejavili práve pred rokom, v roku 2020, keď v našej slovenskej spoločnosti prebiehala „príprava“ na voľby do NR SR. Mal som v tom období možnosť komunikovať aj s inými nebratislavskými študentmi stredných škôl, ktorí sa rovnako sťažovali, že sa s nimi na rôznych hodinách učitelia rozprávali o politickom dianí – a to celkom zaujate, pričom mali z toho prevažne zmiešané pocity. To, že mladí v týchto simulovaných voľbách zvolili s veľkým náskokom stranu Progresívne Slovensko, totiž o niečom svedčí. Strana, ktorá je priamo i nepriamo napojená na neziskové organizácie propagujúce určitú agendu v školách, sa napokon do parlamentu nedostala.

Pochybujem, že pociťujú napríklad redaktori politického a agitačného Denníka N, ktorí píšu pre školy tematické príručky, morálnu zodpovednosť za svoje slová a tézy, ktorými zaťažujú mladých ideologickými postulátmi o ich vnímaní sveta. Čo však viem iste, je, že si museli sympatizanti tohto média určite vydýchnuť, keď prišla časopisu Zem a vek od ministerstva školstva odmietavá odpoveď na ich návrh bezplatného zasielania časopisov na vybrané školy. Celému tomuto divadlu som porozumel v tom zmysle, že Denník N sa v školách môže vyskytovať, pretože je svojím obsahom „ideologicky prijateľný“, zatiaľ čo časopis Zem a vek je práve pre svoj obsah „ideologicky neprijateľný“, resp. politicky nekorektný. Ide o jasný dvojitý meter. Ak nemôžu byť v školách časopisy iného – rozdielneho myslenia, potom nech tam nie sú ani časopisy jedného jediného média, a môžu stokrát spĺňať pochybné predstavy úradníkov a iných ideológov, ktorí vidia svet čierno-bielo. Tu zjavne prichádza k neporozumeniu o princípe vzdelávania – fakt, že deti sa chodia do škôl učiť a že politika či už skrytou, alebo inou formou do škôl jednoducho nepatrí. Myslím si, že je naším morálnym poslaním myslieť skutočne kriticky – t. j. nepodliehať tlaku v podobe politikárčenia a ideologického kolonializmu, ktorý sa zaiste nedotýka iba slovenského prostredia, keďže ide o svetový problém – problém západnej civilizácie. Vízia budúcnosti našej generácie nesmie byť udávaná inými silami či ideológiami, ktoré nemajú záujem mladým pomôcť, ktorým nezáleží na našej budúcnosti a ktorým v skutočnosti záleží iba na ich vlastnej prítomnosti a politickom prežití.

Michal Šimon HRADSKÝ,
študent (16 rokov) z Bratislavy

Nedostatok učiteľov zamýšľa vládna koalícia riešiť zvyšovaním ich základných platov

Nový školský rok 2021 – 2022 sa začal s problémami

Štefan SAMSON
Foto: Ľubomír PAJTINKA

Končiaci školský a akademický rok nebol dobrý. Vlastne bol, aj nebol, podľa toho, kto ho hodnotí. Z hľadiska dochádzky najviac spĺňala svoju úlohu predškolská výchova a vzdelávanie. Škôlky prakticky fungovali celý rok. Zdá sa, že v novom školskom roku 2021 – 2022 je v predškolskom vzdelávaní jediný problém, a to v dostatku a dostupnosti škôlok a predškolských zariadení.

Základné školy a stredné školy boli poväčšine zatvorené. Učilo sa neštandardne, dištančne, čo nie je pre všetkých žiakov vhodné a vyhovujúce. Pre niektorých žiakov zo sociálne slabších rodín bola dištančná forma vyučovania a vzdelávania sťažená a v nemálo prípadoch aj nereálna. Nie každá rodina má možnosť pre svoje školopovinné deti zabezpečiť doma takúto formu vyučovania (chýba počítač, rýchly internet a pod.). Pritom vzdelávanie v základných a stredných školách je nielen vyučovanie, ale v značnej miere výchova, ktorá pri dištančnom vzdelávaní chýba. Základné a stredné školy boli otvorené pre bežnú prezenčnú formu vzdelávania len koncom mája a v júni. Vzdelávanie na stredných školách sa konalo netradične, bolo ovplyvnené koronavírusom, a oproti minulosti s celým radom nedostatkov. Rovnako to bolo i s maturitami, dali sa pripraviť aj rozumnejšie, lepšie a účinnejšie.

■ VYUČOVANIE NA DIAĽKU

Vyskytujú sa názory, že žiaci stredných odborných škôl mohli určitý čas praxovať v hospodárskych a spoločenských inštitúciách. Nevyužili túto možnosť, a ani ministerstvo školstva ich k tomu nepobádalo a nevytvorilo im na to podmienky. Pre žiakov základných a stredných škôl zabezpečilo materiálne a finančne počas prázdnin v auguste dobrovoľné vzdelávacie krátkodobé kurzy. Je to rozumný krok v súčasnej situácii. V letných vzdelávacích kurzoch majú možnosť aspoň čiastočne dobehnúť zameškané učivo.

Vysoké školy počas celého akademického roka boli pre študentov, donedávna v normálnej prezenčnej forme vyučovania, zatvorené. Vyučovanie a vzdelávanie sa uskutočňovalo dištančnou formou na diaľku. Dištančná forma vzdelávania sa uplatnila aj pri skúšaní z jednotlivých predmetov, pri obhajobách diplomových prác a tiež pri záverečných štátniciach. Takisto i pri doktorandskom štúdiu. I keď treba rešpektovať spôsoby a formy vzdelávania, ktoré zvolili univerzity a ich fakulty, myslíme si, že viac mohli kombinovať formy vzdelávania. Patrilo sa, aby aspoň obhajoby diplomových a doktorandských dizertačných prác sa konali prezenčnou formou. Celý akademický rok neboli študenti na vysokých školách v osobnom styku so svojimi pedagógmi. Ich vzdelávanie bolo ochudobnené po viacerých stránkach, nielen po odbornej, ale aj po spoločenskej a intelektuálnej. Nebol to skutočný život vysokoškolákov, ktorý je ich neoddeliteľnou súčasťou, tak ako bol v minulosti. Vysokoškoláci nevyužili v plnej miere možnosti praxe, ktoré im obmedzený pandemický hospodársky život firiem, štátnych a spoločenských inštitúcií ponúkal. V praxi získavali skúsenosti a zručnosti iba niektorí – tí ambicióznejší. Ministerstvo školstva nevytvorilo nijaké povzbudzujúce stimuly pre takéto aktivity. Mohlo im aspoň čiastočne zmierniť nedostatky vo vzdelávacom procese poznačené pandémiou. Vysokoškoláci podľa našich názorov nevyužili v miere, akej mohli, v júli a auguste ponúkanú prácu pre brigádnikov. Je to ich chyba, prejavili sa ako málo aktívni – na vlastnú škodu.

■ NEDOSTATOK UČITEĽOV

Nový školský a akademický rok, ktorý sa začal, by mal byť podstatne lepší, ako bol minulý. Lepší predovšetkým po odbornej stránke. Vzdelávanie by malo prejsť v prevažnej miere z dištančnej formy na prezenčnú. Lepší by mal byť aj z hľadiska riadenia a opatrení spojených s pandémiou. Všetky školy by mali ostať otvorené. Plošné zatváranie by sa nemalo uskutočniť. Zatvorenie škôl by malo byť v prípade potreby len lokálne a čiastočné. Styk a komunikácia žiakov a študentov s učiteľmi by priniesli normálne fungovanie škôl.

S miestami a umiestnením detí v škôlkach budú naďalej problémy. V niektorých lokalitách budú chýbať, a to nielen v Bratislave. Ministerstvo školstva a samosprávy o tomto probléme už dlhšie vedia. Minulá vláda prijala zákon o povinnosti detí predškolského vzdelávania. Deti od troch rokov majú mať povinnú predprimárnu výchovu a vzdelávanie. Z uvedeného zákona vyplynula aj povinnosť zabezpečenia dostatku miest v škôlkach. Na splnenie tejto úlohy ministerstvo nedohliadlo, a malo. V minulom roku nebolo pre nedostatok miest v škôlkach umiestnených 17 776 detí. Mať škôlky pri fabrikách, štátnych inštitúciách, školách nie je nová vec, a iste je správna. No zriaďovať škôlku osobitne pre nejakú spoločenskú elitu, napríklad politikov, tak ako bola úvaha ministerstva školstva, je myšlienka, ktorá poburuje verejnosť.

V základných a stredných školách možno budú chýbať učitelia, predovšetkým učitelia matematiky, fyziky, informatiky, tak informujú predstavitelia Komory učiteľov. Podľa ich názorov viac učiteľov sa po problémoch vyučovania v pandemickom období nemieni vrátiť k učiteľstvu. Vzniká problém s dostatkom učiteľov, začína ich byť nedostatok. Dopyt po učiteľoch je väčší ako ponuka. Jednou z viacerých príčin je aj nedocenenie ich práce a nízke platy. Najviac chýbajú učitelia na základných školách v Bratislave. Ministerstvo školstva chce problém riešiť diferenciáciou základných platov podľa regiónov. Vyššie základné platy by mali mať učitelia v Bratislave a v bratislavskom kraji, kde je ich najväčší nedostatok. Riešiť nedostatok učiteľov diferenciáciou ich základných platov podľa regiónov je nerozumné, a aj v protiklade so zásadami pôsobenia trhovej ekonomiky. Narušalo by ich, a to celkom zbytočne. Tento problém by sa mal napríklad riešiť odmenami, ale aj inými motivačnými nástrojmi, ktoré by nediskriminovali učiteľov v iných regiónoch.

■ NEDOSTATOK PRAXE

Vzdelávanie na vysokých školách sa má v novom akademickom roku začať v doteraz osvedčenej predpandemickej prezenčnej forme. Dištančné vzdelávanie by sa malo využívať len v rozsahu a formách vzdelávania ako pred pandémiou, vo väčšej miere len ojedinele v poznaní nových vedomostí o jeho účinnosti a opodstatnenosti. Problém, a nie malý, ktorým začnú univerzity a fakulty nový akademický rok, je, že do prvých ročníkov a semestrov prichádzajú noví študenti nie na základe prijímacích skúšok a pohovorov, ale sú len prijímaní. Prakticky všetci, ktorí sa prihlásili, sú alebo budú prijatí. Keďže sa mohli prihlásiť na viaceré fakulty, môžu si teraz vyberať.

Dôležitým predpokladom vysokoškolského vzdelávania je, aby ministerstvo školstva zbytočne nezasahovalo politicky ani ideologicky do riadenia vysokých škôl a ani do procesu jeho štúdia a vzdelávania. Za kvalitu vysokoškolského štúdia, ale takisto i za jeho kvantitu, teda aj za počet vysokých škôl, fakúlt, študijných odborov a študijných programov, je zodpovedná každá vysoká škola a Slovenská akreditačná agentúra pre vysoké školstvo. Tá je aj v tejto oblasti kontrolným orgánom vysokých škôl.

Štúdiu na vysokých školách sa vyčíta určitá odtrhnutosť od hospodárskej a spoločenskej praxe. Riešenie tohto problému je dlhodobý proces, ktorý musia zvládnuť samotné vysoké školy, firmy a inštitúcie z praxe. Problém bude však stále existovať. Východiskom je, keď aj prax prevezme zaň určitú zodpovednosť a odborne prispeje k jeho riešeniu. To znamená, že viac bude vysokým školám pomáhať a spolupracovať s nimi.

Podniky a štátne inštitúcie nie sú spokojné s úrovňou znalosti cudzích jazykov u absolventov vysokých škôl. Nedokážu plynule komunikovať v cudzom jazyku vo svojom odbore tak, ako sa vyžaduje. Tento problém je tiež dlhodobý, a pravdepodobne aj taký bude. Zlepšenie môže nastať vtedy, keď na vysokú školu budú prichádzať študenti ovládajúci plynule aspoň jeden cudzí jazyk, čo v súčasnosti nie je. Vysoké školy môžu potom zodpovedať za znalosť absolventov komunikovať v cudzom jazyku vo svojom vyštudovanom odbore.

■ ÚROVEŇ VZDELÁVANIA

Vecí, ktoré by prispeli k zlepšeniu súčasnej úrovne vzdelávania aj na vysokých školách, je viac. Ministerstvo školstva by mohlo pomôcť zvýšiť úroveň kvality vzdelávania napríklad dohodou s vysokými školami, upraviť a povoliť docentom a profesorom ich externé pôsobenie na inej vysokej škole či fakulte maximálne s polovičným pedagogickým úväzkom. Rovnako by pre kvalitu vzdelávania prispel návrat k úzu, že garantom študijného odboru či predmetu môže byť docent, profesor nie starší ako šesťdesiatpäťročný. Takisto, že garantom môžu byť na tej-ktorej fakulte, ak na nej pôsobia s plným pedagogickým úväzkom.

Pedagogické želania na rok 2021/2022

Riaditeľ:
Moja radosť vyniká, zohnali sme školníka. Máme veľa sponzorov, bude dostatok monitorov. Kúpime aj kamery, aby nás žiaci online videli...
Zástupca:
V tomto roku dopredu pôjdeme smelo, aby nás zriaďovateľ a ministerstvo „nezomlelo“.
Slovenčinár:
Mám veľkú starosť odvekú, či moji žiaci maturitu odvedú.
Dejepisár:
Aký dátum teraz máme? Čo dejinám zanecháme?
Chemikár:
Volám do všetkých štyroch strán, za pokusy aj život dám.
Prírodovedec:
Mojím želaním je jediná vec – nech zostaneme ľuďmi, aj keď vírus sadne na zvonec.
Filozof:
Myslím, takže ešte som! Nemusím vás balamutiť planým Engelsom.
Matematik:
Nech nám čísla pravdu vravia, kým ich ľudia namäkko neuvaria.
Fyzik:
Všetko sa mení, to som rád, škoda, že výnimkou je len môj plat.
Zemepisár:
Na dovolenkách boli už všetci v celom svete, ale kraj, kde žijú u nich v srdci, nenájdete.
Výtvarník:
Každá farba plátno zlatí, iba moji žiaci sú trochu slepí.
Angličtinár:
Jazyky sú stále v kurze, angličtina ist first na burze.
Triedny:
Kto mi nervy napína? Je to asi moja triedna skupina!
Inšpektor:
Kontrolovať budem každý deň, ako vám to ide, budem váš stály tieň...
Školník:
Zvoní. Čo mám dodať k tomu, učte sa poriadne aj z domu!

(lupa)

Pár opatrení na zlepšenie výkonnosti škôl a učiteľov

- Zlepšiť vnútornú klímu školy s orientáciou na tvorivosť a študijné výkony.
- Pravidelne diskutovať o stave a kvalite výchovy na vlastnej škole, informovať o nových trendoch a skúsenostiach.
- Permanentne pracovať na rozvoji kompetencií a zručností učiteľov.
- Zintenzívniť komunikáciu s rodičmi, vtiahnuť ich do života školy a jej plánov.
- Viac spolupracovať s učiteľmi iných škôl, organizovať spoločné pedagogické podujatia.
- V spolupráci so samosprávou a kľúčovými zamestnávateľmi v regióne presadzovať kultúru vysokej kvality života, spojenú s podporou vzdelávania a učenia sa človeka.
- Pozývať na diskusie o škole i o jej práci špičkových odborníkov.
- Robiť pre učiteľov ukážky vzorových metodických podujatí, otvorených hodín.
- Obrátiť sa na podnikateľov s požiadavkou na užšiu spoluprácu pri výchove budúcej generácie ich zamestnancov.
- Pracovať s pedagogickými časopismi, odbornou pedagogickou literatúrou, využívať IT zdroje na podporu rastu učiteľov.

(lupa)

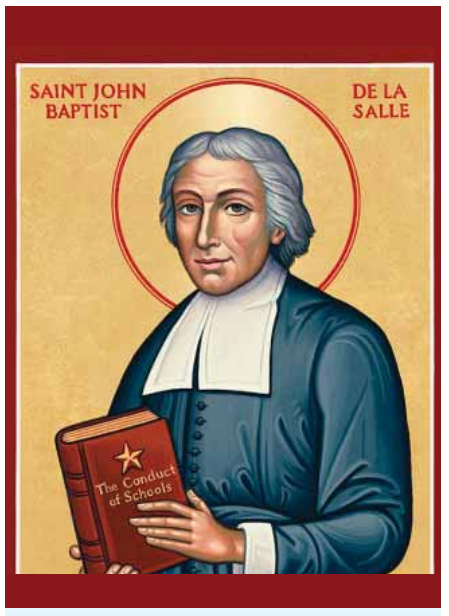

Patrón učiteľov De La Salle

Človek je prírodná, sociálna a duchovná bytosť, ale je tiež občan štátu a hlási sa k národu

Národná identita a edukačný proces

Július LOMENČÍK
Ilustračné foto: Emil SEMANCO

V rozprávkach mnohých národov sa stretávame s ideou „živej vody“, ktorá navracia stratený život. Nie je to len spoločný základ ľudskej túžby po živote, ale aj dôkaz o individuálnej ceste každého národa pri poznávaní dobra. Žiadny národ sa nezriekne svojho poslania len preto, že k podobnému výsledku prišli aj u iných národov vo svete.

V súčasnom globalizovanom svete je namieste zamyslenie nad tým, čo zahrňuje skúsenosť s tradičným geografickým, národným a politickým termínom, akým je označenie hranica, alebo akú skúsenosť možno zosumarizovať aj s označením „bez hranice“, pretože aj s touto pozíciou má slovenský národ svoje skúsenosti.

Možno sa dostať k enormnému zdôrazňovaniu hranice, ale aj k niečomu, čo sa nedá, čo súvisí s procesmi identity národa i jednotlivého človeka. K pokusom odstrániť hranicu. Je to podcenenie túžby človeka po svojbytnosti, po vlastnej identite a nepomohli ani pokusy zakuť človeka do náhradných téz, napríklad jedného národnostného Uhorska či jednotného „československého národa“.

■ POTREBA IDENTITY

Potreba vlastnej identity národa je podobná sile, ktorá v zmŕzajúcej vode vie roztrhnúť aj pevnú nádobu. Preto nepomôže zahrievať živú vodu národa ilúziami. S prehodnocovaním histórie prichádza aj potreba ozrejmiť si utváranie národnej identity v stále viac sa globalizujúcom svete, ale napokon sa tiež ukazuje, že potrebné je i utváranie vlastnej, osobnej identity.

V bežnej spoločenskej, ale i odbornej komunikácii sa pojem identita vníma zjednodušene a neadekvátne. Spravidla sa mu prisudzuje záporný význam spätý s konzervativizmom, so zastaranosťou a pod. Dosť často sa problematika identity tak účelovo viaže k sprístupneniu minulosti, pretože podľa niektorých v modernej spoločnosti už nemá svoje opodstatnenie pre svoju absenciu zúčastňovať sa na globalizačných procesoch. Napriek tomu podľa Petra Libu „otázka identity individuálnej, ľudskej, identity spoločenstva, skupiny, národa a i. sa dnes pociťuje intenzívne a spoločensky široko najmä preto, že dochádza k evidentnej transformácii kultúry a všeľudských hodnôt vôbec“. (2005)

Slovník súčasného slovenského jazyka: H – L (2011) označuje pojem identita (lat.) v dvoch základných významoch – „1. úplná zhodnosť vo všetkých vlastnostiach; synonymné slovo identickosť, totožnosť. 2. individuálna jednota a ucelenosť, v ktorej jedinec prežíva sám seba a pociťuje, že sebou zostáva v rozličných životných situáciách; pocit svojbytnosti, jedinečnosti a odlíšiteľnosti indivídua od iných: rodová identita cítiť sa ako muž alebo ako žena; hľadať, nájsť svoju identitu; kríza identity duševný stav, pri ktorom jedinec stráca vnútornú rovnováhu, spochybňuje vlastnú hodnotu a pre neúspechy v súkromnom alebo profesionálnom živote zlyháva, konflikt so sebou samým; národná identita väzba a pocit príslušnosti k vlastnému národu, stotožňovanie sa s jeho históriou, zvyklosťami, kultúrou, vzťahom k spoločnému jazyku.“

■ SOCIÁLNY ROZMER

Identita nie je len pocit svojbytnosti, svojskosti, jedinečnosti, ale aj „odlíšiteľnosti od iných“. Osobitný význam to nadobúda v sebahodnotení národného spoločenstva, ktoré ako najvyššia forma etnického spoločenstva ľudí (vzniklo na základe spoločného územia, jazyka, kultúry, hospodárstva, historického vývoja, spolupatričnosti, spoločnej identity) sa dotvára aj na pozadí osobitostí u iných národov.

Pred hľadaním národnej identity je nevyhnutné zaujať stanovisko aj k osobnej identite človeka, ktorá súvisí so sebauvedomením a s poznaním seba samého. Je to vedomé stotožnenie sa so sebou samým, prijatie seba a slobodné rozhodovanie o vlastnom konaní. Identita je dynamická, takže vzniká postupne, a je to vlastne prežívanie s ociálne zrkadleného ja. Identitu si tak ako inú spoločenskú skutočnosť človek subjektívne osvojuje, pričom identita jednotlivca je spojená vždy s aktom „oddeľovania sa“ a uskutočňuje sa jednotlivo. Kategórie identifikujúce život jedinca sú definované rôznym spôsobom – genderovo, etnicky, národne, ale i sociálne alebo nábožensky. V kontexte s globalizáciou sa kladie dôraz na prienik medzi jednotlivými zložkami identity.

Pri abstrahovaní človeka ako bytosti môžeme uviesť, že človek je bytosť prírodná, sociálna a duchovná. Takže okrem osobnej identity poznáme aj sociálnu identitu – vytvára sa stotožnením s určitou skupinou ľudí, začlenením sa medzi nich: to znamená, že človek je občanom nejakého štátu, hlási sa k národu – jeho jazyku a kultúre v najširšom rámci. Pritom si je potrebné uvedomiť svojský, jedinečný názor/pohľad určitého národného spoločenstva (napr. slovenského národa) v súvislosti s historickými, spoločenskými, kultúrnymi, politickými alebo náboženskými riešeniami určitých problémov. A to na základe prirodzeného spojiva, t. j. svojho materinského jazyka, v ktorom je

obsiahnutá uvedená jedinečná optika, ktorá sa môže stať aj nástrojom dynamického formovania osobnej identity človeka zakotvenej vo vlastnej kultúre.

Pri vymedzovaní identity sa za jeden z najrelevantnejších znakov osobnej i národnej identity označuje jazyk. Podľa niektorých výskumov však relácia jazyk a identita nepredpokladá jednoznačný vzťah. Napríklad jazykovedec Slavomír Ondrejovič zdôrazňuje, že „v strednej Európe dochádza k súťaži medzi primordialistickým a esencialistickým chápaním etnickej identity na jednej strane a občianskym princípom na strane druhej (...) jazyk je skôr diferencujúci znak etnických spoločenstiev, t. j. etnonárodov, nie politických národov – štátov“.

Dostávame sa tak ku kľúčovému problému vytvárania národnej (slovenskej) identity, pri ktorej stále vzniká napätie z krajných pólov – občianskeho a národného princípu. Stúpenci občianskeho princípu kladú dôraz na formy individuálnej účasti občana vo verejnej sfére spoločenského života – národný princíp označujú za anachronizmus. Zdôrazňujú smerovanie slovenskej spoločnosti k svetovej občianskej spoločnosti. Stúpenci národného princípu zasa deklarujú právo na zachovanie národnej identity všetkých národov, pričom základnými hodnotami a princípmi spolužitia občanov má byť vlastenectvo, spolupatričnosť, tolerancia a vzájomná úcta. To sú základné atribúty, ktoré programom napĺňa aj Matica slovenská.

V otázke národného a občianskeho princípu je Preambula Ústavy Slovenskej republiky v porovnaní s českou rozdvojená: úvodné slová znejú „My národ slovenský“, a potom preambula ozrejmí, že ústavu prijíma národ slovenský spolu s príslušníkmi národnostných menšín a etnických skupín, „teda my občania Slovenskej republiky“. Podľa ústavného právnika Jaroslava Chovanca „v týchto formuláciách je vlastne zakotvený ústavný, resp. výstavbový národný princíp, kombinovaný s občianskym princípom“. Pritom zdôraznil, že naše školstvo „... by malo mladých ľudí viesť k národnej hrdosti a občianskej zodpovednosti a angažovanosti...“ .

■ ÚLOHA ŠKOLY

Východisko pre naplnenie uvedeného konštatovania môže vo východno-vzdelávacom procese na základných školách (s)plniť regionálna výchova, ktorá spolu s tradičnou ľudovou kultúrou predstavuje prierezovú tému vo výchove a vzdelávaní na základnej škole, ktorej cieľom „je vytvárať u žiakov predpoklady na pestovanie a rozvíjanie citu ku krásam svojho regiónu, prírody, staviteľstva, ľudového umenia a spoznávanie kultúrneho dedičstva našich predkov“. V rámci školského vzdelávacieho programu môže byť obsah prierezovej témy zaradený do predmetov výtvarná, hudobná, literárna a etická výchova, ale aj dejepis, prírodoveda a geografia. Môže byť zaradená aj do voliteľných vyučovacích predmetov, ako napríklad regionálna výchova, regionálny dejepis, výtvarné spracovanie materiálu, zborový spev, detské hudobné divadlo a iné.

Hlavným poslaním vyučovania regionálnej výchovy, resp. systematického zavádzania miestnych kultúrnych artefaktov do vyučovacích predmetov je prispieť k tomu, aby si žiak rozširoval a rozvíjal svoje poznatky o historických, kultúrnych a prírodných hodnotách svojho kraja. Aby si vytvoril pozitívny vzťah k svojej obci, kraju a ku krajine, a zároveň rozvíjal svoju národnú identitu a kultúrnu identitu svojho, teda slovenského národa. K uvedenému sa postupne pri formovaní dospievajúceho jedinca dá dopracovať, keď nadväzovaním na regionálne kultúrne tradície mu výchova a vzdelávanie umožní upevňovať väzby historickej pamäti ako zdroj identity s obcou, regiónom a následne s krajinou, čiže Slovenskom, až k zdôrazneniu štátnosti. Mimoriadne dobré podmienky na uvedené umožňuje kľúčový predmet v základnom vzdelávaní, čiže vyučovací predmet slovenský jazyk a literatúra.

■ BOHATÝ JAZYK

Z hľadiska jazykovej komunikácie nemožno strácať zreteľ na viazanosť spisovného jazyka a nárečia. Konkrétnym vhodným poukázaním na nárečové javy sa u žiakov neformálne pestuje jazykový cit, vzbudzuje úcta a láska nielen k spisovnému jazyku, ale aj k rodnému nárečiu. Preto úlohu nárečia vo výchove nemožno v žiadnom prípade znevažovať a podceňovať vo vzťahu k získavaniu systémových poznatkov o zákonitostiach najvyššej formy národného jazyka – spisovnej slovenčiny. Povinnosťou učiteľa v realizácii aktivít využitia miestnych prvkov – jazykových i literárnych podnetov – je žiaka presviedčať, že jazyk, ktorý ho naučila jeho matka, je základ, na ktorom bude naďalej budovať a pestovať svoje jazykové povedomie. Nárečie sa tak stane nie brzdiacim činiteľom v rozvoji jazyka, ale základom, z ktorého treba vychádzať. Kultúra žiakovho vyjadrovania nespočíva v reči slávnostnej, ale úplne prirodzenej, vychádzajúcej z jeho vnútra „odkojeného“ aj domáckym jazykovým prostredím. Ruský spisovateľ Lev Nikolajevič Tolstoj zdôrazňoval, že čím je človek naozaj múdrejší, tým jednoduchší je jazyk, ktorým vyjadruje svoje myšlienky.

Vhodným doplnením predpísaného učiva sa môže stať práve regionálny slovesný materiál s cieľom nie zhromažďovať na plecia žiakov ďalší súbor vedomostí, ale neformálnym príklonom k ľudským aktivitám predchodcov, ale i súčasných generácií vštepovať do ich stále viac zmaterializovanej duše (vinou dospelých) tradičné (v pravom slova zmysle) modely správania a medziľudskej komunikácie. Už veľkí myslitelia všetkých vekov v dejinách ľudstva zastávali názor, že šťastným robí človeka pocit vykonaného dobra. Ľudskosťou nenasiaknuté suché poznatky (ich sumár), ich hromadenie v mnohých prípadoch vedie človeka aj v mladom veku do stavu bezradnosti. Pod ťarchou všelijakých (neskoršie pre život veľakrát úplne nepotrebných) poznatkov dostáva relatívne i duša žiaka školského veku priestor k svojej deformácii. V poznávaní a osvojovaní si kultúrnych hodnôt daného regiónu sa pozornosť preto cieľavedome zameriava na výchovné pôsobenie s praktickým usmerňovaním pre život a existenciu človeka v súčasnosti i každej alternatíve budúcnosti. K splneniu najmä naznačených výchovných akcentov dá sa dospieť len vhodným výberom z množstva hodnotných kultúrnych prejavov minulosti i súčasnosti konkrétneho kraja.

■ PRÁCA S DIEŤAŤOM

Využívanie regionálnych prvkov otvára priestor pre aktivity zamerané na rozvíjanie komunikatívnych zručností prostredníctvom tvorby ústnych jazykových prejavov tvorených žiakom zo seba a pre seba so zachovaním pôvodnej harmónie, ktorú vytvorilo rodinné zázemie s blízkym prostredím. Vyjadrovanie žiaka už na tomto stupni vzdelávania vyžaduje slobodu nielen na obsahovej úrovni, ale aj v radostnom hovorovom prejave. V opačnom prípade to zovrie jeho jemnú detskú dušu, ktorá prípadne stratí svoje „ja“ v neskoršom spontánnom vyjadrovaní. Otvorením priestoru slobodným prístupom k slobodnému vyjadrovaniu dosiahne sa účinné výchovné pôsobenie s cieľom naznačiť cesty, ako sa zmocňovať myšlienok i slovnej krásy v dialektickej jednote so žiakovým zmyslovým vnímaním bezprostredného sveta. Nácvik ústnych prejavov má širší zmysel i v tom, že žiaci s dobrými zručnosťami v ústnom vyjadrovaní sa zväčša naučia ľahšie čítať a stanú sa lepšími čitateľmi.

Z naznačených východísk sa žiada zdôrazniť, že vzhľadom na rozsah možností regionálnej výchovy na druhom stupni základnej školy sa otvára priestor na parciálnu možnosť využitia miestnych jazykových špecifík a slovesných prejavov a tak vytvoriť u dorastajúcej generácii neformálny vzťah k jazyku ako k národnej a kultúrnej hodnote, ktorá podporuje nielen osobnú, ale najmä národnú identitu.. Lebo pre neskorší život v národnom a občianskom spoločenstve Slovenskej republiky je nevyhnutné docieliť nie vonkajší, deklaratívny vzťah k slovenskému jazyku − ako základnému identifikačnému znaku slovenského národa −, ale hĺbkový, hodnotový.

Prílohu Rodina a škola vydávajú Slovenské národné noviny. Šéfredaktor: Maroš Smolec, vedúci prílohy: Ľubomír Pajtinka, tel.: 0904700570, email: uciteliazneba@gmail.com; snn@matica.sk
Redakčný kruh: Miron Zelina, Erika Petrašková, František Baloha, Libuša Klučková, Zuzana Balážová, Mária Škultétyová

MEMORIÁL

Antisemitizmus nezapustil v slovenskej populácii hlbšie korene

Najviac záchrancov bolo medzi Slovákmi

Marián TKÁČ – Fotodokumentácia: autor

Počas ostatnej návštevy Svätého Otca Františka v Bratislave sme si pripomenuli aj 80. výročie holokaustu na Slovensku. Sám pápež František dokonca poctil židovskú komunitu na Slovensku svojou účasťou na spomienkovom podujatí na mieste už zbúranej bratislavskej synagógy. Aký bol teda vzťah Slovákov a Židov v minulosti. Reálne výsledky Slovenského štátu v rokoch 1939 – 1944 do veľkej miery prekrýva osud slovenských Židov.

Pritom ak skúmame históriu slovensko-židovských vzťahov od rímskych čias – Židia už vtedy sprevádzali rímske légie najprv ako otroci, neskôr ako obchodníci – nenachádzame v nich nepriateľstvo, skôr naopak. Vichingom vyhnaných Metodových žiakov v Benátkach vykúpil od Židov „Božím prispením cisárov muž z Carihradu", a tak sa učenie sv. Cyrila a Metoda dostalo k južným Slovanom. Keď sa v roku 1096 prvá križiacka výprava, ktorá na území Čiech a Moravy podnietila protižidovské pogromy, dostala v počte dvanásťtisíc mužov do okolia Nitry, Slováci bránili Židov a križiakov rozprášili.

Uhorský kráľ Ondrej II. využíval služby židovských finančníkov a problémy so splácaním pôžičiek riešil tak, že im dával do prenájmu príjmy z regálnych práv (predaj soli, výčap, vyberanie ciel). Po bitke pri rieke Slanej v apríli 1241 utekal kráľ Belo IV. pred Tatármi na dalmatínske ostrovy cez Bratislavu, a tu mu pomohli Židia. Svoju záchranu ocenil tak, že im dovolil, aby mu každoročne podarúvali husi...

Kornfeld Oskár.
(meno a priezvisko Žida)
bydlisko (ulica číslo domu) Bratislava.
narodený(á) (dátum narodenia) 3.VIII.1898 "X"
zamestnaný(á) u K.Böhm,výr.strojov, ul.Dr.Ing.A.Bondyho 4.
V Bratislave dňa 16.apríla. 1942.
Na stráž!
Za ministra:
Úradne doplnené.
Policajné riaditeľstvo v Bratislave
Oddelenie pre veci Židov
Číslo: /1942.
Rodinní príslušníci:

Prvá Slovenská republika udeľovala mnoho druhov výnimiek pre židovských spoluobčanov. Napriek tomu sa nepodarilo ochrániť tisíce ich životov pred koncentračnými tábormi.

■ UHORSKÝ IZRAEL

V roku 1525 boli v Pešti búrlivé protižidovské pogromy ako výsledok obchodníckej žiarlivosti po tom, ako sa peňažným obchodom začali venovať aj Nežidia. Horné Uhorsko zo 17. storočia sa zvyklo označovať ako „uhorský Izrael", lebo na Slovensku žilo šesťdesiat percent uhorských Židov a v niektorých mestách tvorili aj viac ako polovicu obyvateľstva – v Novom Meste nad Váhom či v Huncovciach, kde bola ješiva. Chýrny rabín z Frankfurtu Chatam Sofer, uctievaný ako najväčší rabín sveta, v Bratislave v roku 1806 založil ješivu.

Na Slovensku sa ani v časoch protižidovských pogromov v Česku (Hilsneriáda) či v Maďarsku na konci 19. storočia nevyskytli takéto prejavy. Naopak, v Liptovskom Mikuláši si ako prví v Uhorsku zvolili v roku 1864 za starostu Žida Izáka Dinera. Z Nového Mesta nad Váhom pochádzal prvý Žid, člen uhorskej vlády, Eduard Horn, ktorý bol od roka 1870 poslancom uhorského snemu a v roku 1874 protestoval proti rušeniu slovenských gymnázií. Tak ako sotva bola na Slovensku dedina, v ktorej by chýbal židovský obchod alebo krčma, tak sotva bola ľudová škola, v ktorej by nebol aspoň jeden žiak Žid. A ako spomína Milan S. Ďurica, „vychádzali sme s nimi celkom tak ako s ostatnými spolužiakmi, nikto z nás ani len nepočul slovo antisemitizmus, a ak ho náhodou počul, iste nevedel, čo znamená".

■ ŽIDOVSKÉ OSOBNOSTI

Aj z novších čias sú známe židovské osobnosti. Lekár Gejza Vámoš (1901 – 1956) bol slovenským spisovateľom. Ekonóma Eugena Löbla (1907 – 1987) odsúdili v procese s „vodcom sprisahaneckého centra" Slánskym v roku 1952 na doživotie. Obesili jedenásť osôb vrátane Vladimíra Clementisa, z toho osem Židov. V roku 1968 emigroval Löbl do Kanady, kde pracoval pri Štefanovi Romanovi vo Svetovom kongrese Slovákov. Löblove slová o rokoch 1939 – 1945: „Musíme otvorene povedať, že slovenský národ a jeho zodpovední politici priviedli Slovenský štát k obdivuhodným úspechom. Bolo malým zázrakom, čo vedeli Slováci v tomto mocenskom Hitlerovom ohrození vyťažiť pre seba. Dokázali tým svoju vyspelosť. To treba uznať a nemožno paušálne zatracovať všetko, čo sa za vojny v Slovenskej republike robilo. Bolo by to preberanie komunistických a čechoslováckych kritérií a popieranie objektívneho zhodnotenia doby."

■ NEKROLÓG ZA HLINKOM

Bratislavské Židovské noviny venovali nekrológ Andrejovi Hlinkovi, známemu vyhlásením, že „antisemitská idea je slovenskému národu cudzia", po jeho smrti v auguste 1938: „Slovenský národ má veľkého mŕtveho... a my židia nemôžeme ostať stranou... Ctil a vážil si svojich židovských spoluobčanov a ako farár hlásal náboženskú znášanlivosť. Jeho bystrý zrak spoznal duševné hodnoty ružomberskej židovskej inteligencie, s ktorou sa rád stýkal. Svoju dôveru okázalo dal najavo, keď v pamätnom ružomberskom procese v roku 1906 za svojich obhajcov si zvolil židovských advokátov Izidora Bihellera a Bernáta Hillera. A keď v roku 1909 Ružomberčania poslali panovníkovi žiadosť, aby v Segedíne uväznený Andrej Hlinka bol oslobodený, na žiadosti boli podpisy i všetkých ružomberských Židov... Keď sa skloníme i my pred pamiatkou tohto muža a zúčastníme sa na smútku slovenského národa, dávame tým česť jeho statočnému zmýšľaniu, ktoré voči nám preukázal. Kiež by sa stal i v tomto smere vzorom tým, ktorí sú povolaní v jeho diele pokračovať."

A napokon židovský historik Robert Büchler v knihe Kurze Übersicht der jüdischen Geschichte in dem Gebiet der Slowakei" (München 1982) napísal: „Antisemitizmus – nenávisť voči Židom – nezapustil medzi Slovákmi žiadne hlbšie korene".

MINISTERSTVO VNÚTRA
LEGITIMÁCIA
Okres Bratislava – mesto.
Číslo 697

Dokument vtedajšieho ministerstva vnútra, na základe ktorého získal dotyčný výnimku pre hospodársky dôležitého občana.

■ SMUTNÉ UDALOSTI

A predsa prišli smutné udalosti. „Stali sa aj otrasné veci, ktoré sa nikdy nemali stať a na ktoré sa nikdy nemôže a nesmie zabudnúť" (Ján Ch. Korec), do „nespravodlivého, protiprávneho a nekresťanského konania" (Milan S. Ďurica) sa zapojilo aj Slovensko. Od 25. marca do 20. októbra 1942 násilne vyviezli do nacistických táborov 57 628 slovenských Židov „na práce", pričom zo slovenského rozpočtu sa hradili náklady na tento odsun (päťsto mariek za osobu). Pokyn na vypravenie prvého transportu z Popradu dal predseda vlády Vojtech Tuka po dohode s Nemeckom. Bolo v ňom okolo tisíc mladých dievčat. A od 11. apríla začali vyvážať celé rodiny.

Odpoveď na kľúčovú otázku, ako bolo možné, že radikáli na čele s Tukom a Machom dokázali splniť prianie Nemcov a vyviezť veľkú časť slovenských Židov do koncentračných táborov napriek odporu prezidenta, umiernených hlinkovcov a nesúhlasu väčšiny obyvateľstva, treba hľadať mimo Slovenska. V týchsilách, ktoré „dali silu" a vládu nad Európou do rúk Adolfa Hitlera. Neboli to sily platené slovenskými peniazmi. Mali sa nemeckými fabrikami na smrť a organizovaním neľudskej likvidáciu židovského obyvateľstva naplniť slová amerického prognostika z roku 1871, že svet čakajú tri svetové vojny? Prvá proti kresťanstvu, v ktorej napokon popadali hlavy všetkých katolíckych a ortodoxných panovníkov sveta, sa udiala v rokoch 1914-1918. Druhá kruto postihla chudobných Židov v rokoch 1939-1945.

■ STOP TRANSPORTOM

Bratislavská vláda zastavila transporty po tom, čo sa podarilo mladému Židovi Dionýzovi Lenártovi ujsť z koncentračného tábora Majdanek a informoval, že sa tam plynom vraždia ľudia, ktorí nie sú schopní pracovať. Informáciu posunul biskup Vojtaššák prezidentovi a ten oznámil nemeckému vyslancovi, že zo Slovenska nebude vyvezený ani jeden Žid, kým sa slovenská vyšetrovacia komisia nepresvedčí, aká je pravda. Keď Nemecko odmietlo možnosť navštíviť Osvienčim, transporty sa skončili a napriek silnému nátlaku až do povstania (august 1944) sa neobnovili. Tento čin slovenskej vlády židovský historik Gerard Reitlinger (The Final Solution, London, 1953) pokladá za prvú vzburu proti Hitlerovmu „konečnému riešeniu" židovskej otázky.

Vážnou je otázka, či vedeli tí, ktorí vtedy riadili štáty sveta, teda aj štát Slovákov, čo sa v skutočnosti zamýšľa s ľuďmi, ktorých vina bola len v tom, že sa narodili ako židia/Židia?

Vedela o osude väzňov v koncentračných táboroch Amerika, ich spravodajská služba CIA? Ak vedela, prečo nekonala? Je známy márny apel budúcej izraelskej premiérky Goldy Meirovej z tých čias, aby bombardovali Osvienčim. Beneš ešte 29. septembra 1942 tvrdil, že „nic nenasvědčovalo, žeby Němci měli plán totální likvidace Židů." Mohlo vedieť o nemeckých plánoch vtedajšie slovenské vedenie? Malo tajné informácie, aké nikto iný nemal? Podľa historika Ivana Mrvu „ani skupina slovenských radikálov, rozhodnutá vyviezť všetkých Židov zo Slovenska, netušila, aký osud Nemci Židom pripravili". A Ivan Kamenec napísal: „Skutočne bolo ťažké uveriť šíriacim sa chýrom, čo vysídlené osoby v ‚nových domovoch' čaká".

■ PRAVDA O OSVIENČIME

Svet sa pravdu o dianí v Osvienčime dozvedel až v máji 1944, keď sa dvom slovenským Židom (Rosenbergovi a Wetzlerovi) podarilo ujsť z Osvienčimu a ich protokol sa zo Slovenska dostal svetovej verejnosti. Ešte aj vtedy sa to neprijímalo ako zaručená správa. Vtedy však už rok a pol nebol nikto zo Slovenska vyvezený. Od 1. apríla 1942 boli zriadené pracovné tábory pre Židov na Slovensku v Novákoch, v Seredi a vo Vyhniach, aby ich chránili pred nemeckými koncentračnými tábormi.

Kruté riešenie „židovskej otázky" sa nevyhlo v podstate nijakému európskemu národu. Z Protektorátu Čechy a Morava už 18. októbra 1939 odišiel prvý transport 901 Židov. Deportácie tu trvali do 16. marca 1945 a dotkli sa 80 626 Židov. Prvých 18 567 Židov, ktorí nemali maďarské štátne občianstvo, deportovalo Maďarsko koncom júla a v auguste 1941 do Nemcami obsadenej Ukrajiny, kde šestnásťtisíc z nich vyvraždili jednotky SS. Transporty Židov z Maďarska pokračovali aj po februári 1944, keď sa už vedelo, aký krutý osud ich čaká, a dosiahli takmer sedemstotisíc osôb. Zabíjanie Židov pred 25. marcom 1942 sa dialo vo Francúzsku aj v Srbsku, vtedy sa začali deportácie Židov z Belgicka a Holandska. A všetko pod tlakom Tretej ríše.

■ SŤAHOVANIE DO PALESTÍNY

Slovenskí predstavitelia si zrejme uvedomovali, že nebudú vedieť zaručiť Židom bezpečnosť, preto podporovali ich vysťahovanie do Palestíny. Svedectvo o tom podal Aron Grünhut v knihe Katastrofa slovenských Židov (2015). Z jeho knihy sa dozvedáme, že „minister vnútra Sidor vytvoril štátny vysťahovalecký úrad a židovskej obci uložil, aby založila sociálny úrad pre vysťahovalectvo" (s. 33), „ministerstvo vnútra vydalo koncesiu pre 50 tisíc židovských vysťahovalcov zo Slovenska a všetky vládne úrady dostali pokyn, že majú podporovať Sociálny úrad ortodoxnej židovskej obce" (s. 47).

„Guvernér Karvaš nám dal k dispozícii milión funtov šterlingov v londýnskej Barclays Bank, ktoré boli na slovenskom viazanom účte a mohli sa použiť na utečenecké účely. Na základe intervencie predsedu izraelskej centrály Agudath v Londýne Harryho Goodmana Barclays Bank sumu uvoľnila a Kastner a ja sme ňou mohli disponovať. Dostali sme príslušné splnomocnenia a šekové knižky... Len čo sme mali k dispozícii devízy, informovali sme o transporte všetky obce na Slovensku a rozhlásili sme akciu vo všetkých modlitebniach. Hoci bolo všeobecne známe, že ide o transport do Palestíny, naoko sa ako cieľová stanica udávala Libéria a Santo Domingo" (s. 48-49).

Aron Grünhut uvádza, že niektorí „sionisti túto záchrannú akciu z malicherných prestížnych dôvodov sabotovali... Vyhlasovali, že oni sú jedinou svetovou organizáciou, ktorá môže podobné transporty organizovať. Ortodoxná obec v Bratislave vraj na to nemá právo" (s. 49). On prenajal dva luxusné parníky, ktoré po prekonaní neuveriteľných prekážok odplávali z Bratislavy 5. júla 1939 po Dunaji. V Ruse ich čakal príkaz, ktorý vydali na požiadanie britského konzulátu v Bratislave, podnieteného bratislavskými sionistami: lode otočiť a vrátiť sa. Po ďalších útrapách slovenskí Židia v počte 1336 dorazili do Haify a Grünhut po návrate do Bratislavy bol naopak prenasledovaný. Po týchto zlých skúsenostiach ďalšie transporty bratislavská ortodoxná obec neorganizovala. Od marca 1939 do konca roku 1941 dobrovoľne opustilo slovenské územie 7116 Židov.

■ ARIZAČNÝ ZÁKON

Slovenská vláda vydala prvé nariadenie, ktorým obmedzovala práva Židov (18. apríla 1939) i všetky ďalšie, na nemecký nátlak. Dvadsiateho piateho apríla 1940 prijali arizačný zákon, podľa ktorého podnik, ktorý z päťdesiatjeden percent nevlastnil Žid, sa nepokladal za židovský, aj keď ho riadili Židia, tí sa preto usilovali o formálnu arizáciu. Obmedzenie prístupu Nemcov do 1888 arizovaných podnikov bolo jedným z dôvodov ich rázneho zásahu. Keď navyše Tiso brzdil radikálne „riešenie židovskej otázky", dostal pozvanie do Salzburgu, kde mu 28. júla 1940 nanútil Hitler výmenu ministra Ďurčanského za Macha a posilnenie Tukovej pozície. Tiso chcel vtedy a aj neskôr abdikovať, ale na naliehanie okolia zotrval vo funkcii „pre blaho národa". Vyhovel tak údajne aj prianiu rabínov, tlmočenému cez nitrianskeho biskupa Karola Kmeťka.

■ ŽIDOVSKÝ KÓDEX

Zlom nastal 9. septembra 1941, keď vláda prijala nariadenie č. 198/1940 (Židovský kódex). Prezident Tiso odmietol podpísať túto právnu normu, kópiu nemeckých protižidovských zákonov, a udeľoval z nej on i ministerstvá výnimky formou osobitných legitimácií, čo nikde v Európe nebolo. Ich počet nie je známy aj preto, že pred Národným súdom jeho predseda Igor Daxner nepripustil o nich rokovať. Podľa rôznych informácií zachránili dvadsaťštyritisíc až tridsaťpäťtisíc osôb, keďže sa vzťahovali aj na rodinných príslušníkov.

Po vypuknutí SNP bol už osud slovenských Židov výlučne v rukách Nemcov. Od konca septembra 1944 do marca 1945 odišlo zo Slovenska jedenásť transportov, asi trinásťtisíc Židov bolo odvezených do Osvienčimu, Sachsenhausenu a Terezína. Vtedy už ukrývalo Židov mnoho Slovákov. Nemecký historik Wolfgang Venohr zistil, že „aj sestra prezidenta Tisa s jeho vedomím ukrývala židovskú rodinu".

Ocenenie Spravodliví medzi národmi štátom Izrael osobám nežidovského pôvodu, ktorí prispeli k záchrane Židov, má na svete 26 513 ľudí, z toho 591 zo Slovenska (údaj k 31. marcu 2018). Podľa správ z tlače vzhľadom na počet obyvateľstva je záchrancov zo Slovenska najviac na svete.

GLOSA

Keď sa na verejnosti dávnejšie objavili úvahy o presunutí časti expozície Múzea Slovenského národného povstania do pôsobnosti Ministerstva obrany SR, spozornel som. Nie preto, že išlo o absolútne nekvalifikovaný návrh či skôr požiadavku. Ani preto, že by takýto presun časom ohrozil význam a odkaz pamätníka SNP v Banskej Bystrici pre celé Slovensko, a nielen pre našu krajinu. Už vtedy bolo jasné, že riaditeľ múzea Stanislav Mičev akýkoľvek odpor proti takému úmyslu neustojí. Úmyslu priam barbarskému. Len preto, že niekomu sa zachcela hračička v podobe takmer pokladu národa.

Nič menej ako pomsta

A ten niekto z najvplyvnejšieho vedenia vládneho hnutia sa pomstil. Cez ministerku kultúry. A tak prišlo aj na spurného riaditeľa múzea. Na stretnutí so Stanislavom Mičevom mu ministerka kultúry Milanová jednoducho oznámila, že končí. Takmer „na hodinu“. Vedenie rezortu kultúry argumentuje tým, že došlo k viacerým pochybeniam pri riadení múzea, preto bolo nútené pristúpiť k tomuto kroku. Ak by sme toto mali prijať ako argument, potom by ministerka naozaj pre mnohé zjavné pochybenia pri riadení rezortu už dávno mala sedieť naspäť v parlamente. Nuž ale – „väčší berie“. Ako to len pripomína časy pred čosi vyše tridsiatimi rokmi. Vlastne ešte vzdialenejšie, pretože takýto model „riadenia“ si boľševici nedovolili už ani v časoch gorbačovskej perestrojky. Dalo by sa ísť až do obdobia päťdesiatych rokov a vtedajších berijovských čistiek. Jednoducho prišiel „befel zhora“, aby sa „zbavili toho vzbúrenca tam dole“. Takto sa to robilo...

Pritom ako dobre znel príhovor straníckeho šéfa ministerky Milanovej k veteránom SNP v Bratislave 29. augusta, keď im povedal, že „Slováci ukázali, že hrdosť, odvaha a ľudskosť sú viac ako pôžitky z kolaborácie“. K tomu ešte dojemné foto ministra financií, kľačiaceho pred vencom z ruží, a scéna bola dokonalá. A následne odvolanie Stanislava Mičeva. Treba obsadiť všetko „našimi“. Neodvrávajú, na všetko kývajú hlavou správnym smerom, nemusia sa ani vyznať, najmä že poslúchajú „verchušku“.

Riaditeľ Múzea Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici Stanislav Mičev sa narodil 11. decembra 1957. Vysokoškolské štúdium absolvoval na Pedagogickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici v roku 1984. Napísal scenáre k dokumentárnym filmom a rozhlasovým reláciám, publikoval v novinách a časopisoch. Na konte má niekoľko odborných publikácií, je autorom a spoluautorom scenárov niekoľkých múzejných expozícií a výstav. Za jeho pôsobenie na čele národného pamätníka – Múzea Slovenského národného povstania, mu nepochybne od celej kultúrnej obce Slovenska patrí uznanie a úprimné poďakovanie.

(ib)

Územie Slovenska v dejinách neraz zasiahli dlhoročné vojnové udalosti

Keď kráľovská koruna patrila kniežaťu Betlenovi

Ivan MRVA – Foto: archív autora

V súčasnosti si pripomíname ponajviac boje z obdobia druhej svetovej vojny, často aj úsmevnými, ba i trápnymi rekonštrukciami bojov milovníkmi vojenskej histórie a pušného prachu. Na tie ostatné sa už dávno zabudlo a nepadne o nich zmienka ani pri okrúhlych výročiach. Práve pred štyrmi storočiami sa Slovensko stalo dejiskom krvavej vojny.

Rok 1621 poznačili boje habsburských vojsk so sedmohradským kniežaťom Gabrielom Betlenom, ktoré sa koncentrovali najmä na západnom a strednom Slovensku. Boli súčasťou prvej fázy veľkého celoeurópskeho konfliktu – tridsaťročnej vojny. Vypukla ešte v máji 1618, keď skupina protestantských vzbúrencov z okien pražského hradu vyhodila dvoch cisárskych miestodržiteľov...

Knieža Gabriel BETLEN

■ BIELA HORA

Českí šľachtickí rebeli zbavili Ferdinanda II. Habsburského českej koruny a za kráľa si zvolili Fridricha Falckého. Uzavreli spojenectvo so sedmohradským kniežaťom Gabrielom Betlenom, ktorý na jeseň 1619 podnikol úspešné ťaženie. Poľahky obsadil celé Slovensko, lebo šľachta i meštianske vrstvy, znechutené politikou viedenského dvora, ho podporovali. V spolupráci s českým stavovským vojskom sa Betlen pokúšal Viedeň dobyť, ale obliehanie musel prerušiť a s panovníkom uzavrel deväťmesačné prímerie. V auguste 1620 Betlena na sneme v Banskej Bystrici zvolili za kráľa, ale knieža sa nedal korunovať, aby si nezahatal cestu na zmierenie s Viedňou. Medzitým cisárske sily s podporou vojsk Katolíckej ligy zatlačili českých povstalcov k Prahe a víťazstvom na Bielej hore rozhodli o osude českého odboja. Deväťmesačné prímerie Betlena s Ferdinandom II. sa skončilo vo sviatok sv. Michala (29. 9.) 1620 a na Slovensku sa rozhorela ďalšia etapa konfliktu. Cisárski generáli mali za úlohu viazať Betlenove sily, aby knieža nemohlo českým vzbúrencom poskytnúť účinnú pomoc. Sedmohradské oddiely zaútočili na Hainburg, ale nedokázali ho dobyť. Začiatkom októbra habsburskí žoldnieri sa pokúšali zmocniť náhlym prepadom Bratislavy, no tiež nepochodili. V bratislavských vinohradoch guľka prevŕtala cisárskeho veliteľa Henriho Duvala Dampierra, ktorý v predchádzajúcom roku zachránil cisára v obkľúčenej Viedni. Obrancovia odťali nešťastnému lotrinskému generálovi hlavu a ako trofej ju nosili po meste.

■ SLABNÚCI ODBOJ

V nasledujúcich týždňoch sa na okolí Bratislavy rozhoreli ťažké boje. Ferdinandovo rozhodné víťazstvo v Čechách však ovplyvnilo postoj uhorskej šľachty. V jej radoch silneli snahy po zmierení s cisárom. Betlen bol iného názoru, ale bez dostatočných finančných prostriedkov nemohol dúfať vo víťazstvo a 17. novembra 1620 nariadil mobilizáciu. Stoliciam a kráľovským mestám vyrubil dodatočné dane a predpísal nové vojenské kontingenty. Napríklad Levoča musela zaplatiť štyritisícpäťsto zlatých a vystrojiť sedemdesiatpäť peších žoldnierov. Chudobnejší Kežmarok dvetisíc zlatých. Tie však v mestskej pokladni neboli, preto si mešťania museli požičiavať. Platby sa prísne vyžadovali pod hrozbou exekúcie.

Gabriel Betlen zvolal na začiatok januára ďalší snem do Trnavy. Tu sa ukázalo, že medzi zhromaždenými stavmi prevláda mierová strana. Jeho pozícia na západe Slovenska už zďaleka nebola taká pevná ako v predchádzajúcom roku. Z Bratislavy nechal odviezť korunovačné klenoty a odvelil časť posádky. V Českom kráľovstve po rozprášení rebelov pokračovali v odboji len Valasi na východnej Morave a sliezsky magnát Ján Juraj Krnovský. Betlen pokiaľ mohol, podporoval odboj na Morave a v Sliezsku, ale doma strácal pôdu pod nohami, pretože časť sedmohradského vojska odtiahla na východ a na uhorských aristokratov sa nemohol spoľahnúť. Cisár ponúkol amnestiu a mnohí magnáti zo západného a stredného Slovenska prešli do jeho tábora. Juraj Séči už vo februári 1621 zaujal s päťsto žoldniermi hrad Muráň a zvolenému kráľovi Betlenovi vypovedal poslušnosť. Získal podporu kapitánov Fiľakova i Sečian.

Betlen zanechal v mestách a na hradoch posádky a stiahol sa do Košíc. Na sklonku apríla 1621 cisársky generál Karol Bonaventura Buquoy obľahol Bratislavu. Mešťania žiadali, aby mesto ušetril a po krátkom rokovaní otvorili brány. Posádka na hrade v počte asi päťsto mužov nemienila kapitulovať. Na znamenie odporu obrancovia vyvesili červenú zástavu a začalo sa obliehanie. Keď z Viedne dorazili pod bratislavský hrad ťažké kanóny, 7. mája 1621 sa na hrade objavila biela zástava.

■ OBLIEHANIE BRATISLAVY

V hrade a meste zostali silné oddiely cisárskeho vojska a čistenie západného Slovenska od betlenovcov pokračovalo. Zakrátko sa cisárske sily zmocnili Trnavy aj Nitry. Viedenskému dvoru po celý čas verní bratia Štefan a Mikuláš Pálfiovci aj Tomáš Bošňák na čele uhorských a nemeckých žoldnierov prenikli k banským mestám. Zatiaľ cisársky zbor pod velením víťaza z Bielej hory generála Buquoya obliehal Nové Zámky. Do jeho tábora sa dostavil s menším oddielom aj palatín Žigmund Forgáč, ktorý opustil Betlenov tábor. Moderná pevnosť odolávala a sedmohradské knieža sa s čerstvými silami poháľalo Novým Zámkom na pomoc. V úzkom hrdle Hrona pod Zvolenom mu obaja Pálfiovci a Bošňák skrížili cestu. V krvavej dvojdňovej bitke Betlen zvíťazil aj s pomocou tureckých pomocných oddielov a stal sa pánom celej oblasti. Počas bojov boli zničené dediny Trnavá Hora, Piteľová, Jalná, Breznica a ďalšie. Obyvatelia, ktorí pohromu prežili, si vybudovali nové obydlia vo vyššie položených častiach ďalej od rieky Hron, kadiaľ príliš často tiahli vojská. Tu mali viac pokoja.

■ DO POSLEDNÉHO DYCHU

Počas bitky Štefan Pálfi padol do zajatia. Za prepustenie musel Betlenovi zaplatiť dvadsaťtisíc zlatých a venoval mu vzácny zlatý pohár. Betlen posilnený víťazstvom sa poháľal obliehaným Novým Zámkom na pomoc a 10. júla 1621 pod ich hradbami cisársky zbor krvavo porazil. V boji zahynul aj víťaz bitky na Bielej Hore belgický generál Karol Bonaventúra Buquoy.

V nasledujúcich dňoch Betlenove hlavné sily postupovali k Bratislave. Pri Trnave sa k nim pripojili zvyšky českého stavovského vojska, rozprášeného pred deviatimi mesiacmi na Bielej Hore, a oddiely Jána Juraja Krnovského. V druhej polovici augusta obľahli Bratislavu. Betlen si zriadil veliteľské stanovište na vŕšku nad mestom, kde mali bratislavskí mešťania vinice. V blízkosti mestských hradieb rozostavil delostrelecké batérie a začal mesto bombardovať. Ale Bratislava vzdorovala, posádku tvorili valónski žoldnieri, rozhodnutí brániť sa do posledného dychu. Mestu na konci augusta dochádzali potraviny, len vína bol dostatok. Veľkú kolónu zásobovacích vozov s mäsom a chlebom zo Žitného ostrova zajali obliehatelia. Početný oddiel hladných Valónov, potúžených dobrým vínom, sa 31. augusta smelým výpadom pokúsil získať potraviny u nepriateľa. Betlenovci ich však zaskočili, obkľúčili a neďaleko dnešného Blumentálskeho kostola všetkých nemilosrdne zmasakrovali.

Ostreľovanie mesta zosilnelo a hradby boli na niekoľkých miestach prelomené. Zdalo sa, že osud Bratislavy je spečatený, katolícki mešťania sa ukryli v kostoloch, pripravení na najhoršie. Ťažko skúšané mesto na pokraji síl zachránili cisárske oddiely generála Caracciolu. Betlenovci zanechali obliehanie, pred odchodom však spálili všetky domy na predmestí. Radosť zo záchrany zakalil Caracciolov príkaz, aby Bratislavčania odovzdali všetky zbrane. Keďže vo väčšine boli protestanti, považoval ich za nespoľahlivých, len richtár si mohol meč ponechať.

Bratislava vo vojnových časoch Betlenovho povstania

■ MIKULOVSKÝ MIER

Časť Betlenových vojsk sa presunula k Nitre. Hradná posádka bola odhodlaná Nitru brániť. Nitriansky hrad odolával obliehaniu po celú jeseň až do decembra 1621. Väčšinu budov na hrade delostreľba zničila. S príchodom zimy posádka bez strechy nad hlavou trpela chladom a tesne pred Vianocami kapitulovala. Sedmohradské knieža a zvolený uhorský kráľ si dokázal zrátať, že v zápase s Ferdinandom II. ťahá už za kratší koniec a pristúpil na mierové rokovania. Pozíciu v Uhorsku si ešte narýchlo upevňoval rozdávaním majetkov prívržencom a masovým povyšovaním do šľachtického stavu, čím narobil veľa zmätkov. S cieľom povzniesť Sedmohradsko dal z Košíc odviezť tlačiareň. Z Moravy vyhnaným anabaptistom ponúkol nový domov v Sedmohradsku. V stredoslovenských banských mestách zlákal niekoľko stoviek haviarov, hutníkov, minciarov a ďalších banských špecialistov na údajne dobre platenú prácu. Do Betlenovho kniežatstva odišli aj s rodinami. O necelý rok sa všetci napospol vrátili, pokiaľ za sedmohradské dobrodružstvo nezaplatili životom. „Zhnusyla sa jim služba sedmyhradska protože jim zle bylo placeno,“ poznamenal neznámy pisateľ do farskej knihy mestečka Slovenská Ľupča.

Na Silvestra 1621 cisárski vyjednávači Stanislav Turzo, Peter Pázmaň, Mikuláš Esterházi s poverencami Gabriela Betlena v moravskom meste Mikulov dohodli podmienky mieru. O niekoľko dní zmluvu ratifikovali. Knieža sa zriekol titulu uhorského kráľa a zaviazalo sa vrátiť korunovačné klenoty.

Cisár udelil Betlenovi titul ríšskeho kniežaťa a prenechal mu dve sliezske vojvodstvá. Do konca života mu prepustil sedem stolíc na východe krajiny, medzi nimi aj Zemplín a Abov i s Košicami. Oprávnenosť Betlenových majetkových donácií mal preskúmať nasledujúci snem, nobilitácie zostali v platnosti. Všeobecná amnestia, potvrdenie náboženskej slobody a privilégií uspokojili vzbúrenú uhorskú šľachtu.

■ VRÁTENIE KORUNY

Pamätnou udalosťou bolo navrátenie korunovačných predmetov. Rituál presunu koruny z Košíc popod Tatry do Bratislavy má sotva obdobu v iných európskych monarchiách. Vtedajšia feudálna spoločnosť historickej relikvii, hlásiacej sa do doby kráľa Štefana, v skutočnosti však zdobiaca kedysi hlavu kráľa Svätopluka, pripisovala obrovský význam. Vládlo presvedčenie, že korunovačné klenoty a najmä koruna reprezentujú samostatnosť krajiny. Štyri východoslovenské kráľovské mestá – Levoča, Prešov, Bardejov a Sabinov, museli postaviť dvesto jazdcov, ktorí tvorili sprievod. V levočskom Chráme sv. Jakuba pri vyloženej korune richtár a mestská rada odprisahali vernosť cisárovi a nasledovali slávnostné bohoslužby. Podobné ceremónie sa odohrávali počas cesty až do Trenčína, kde klenoty zostali až do konca júla. Potom ich dopravili na pôvodné miesto – do veže na Bratislavskom hrade, odkiaľ ich Betlen začiatkom roka 1620 „evakuoval“.

■ ÚPADOK A BIEDA

Počas Betlenovho prvého zápasu s Ferdinandom II. na Slovensku prebiehali ťažké boje a obyvateľstvo v okolí frekventovaných ciest trpelo častými presunmi vojsk aj následkom bezohľadne vyberaných mimoriadnych daní a dodatočných odvodov. Úpadok a biedu prehĺbili povodne, neúroda a mor. Na konci augusta 1621 sa rieky tak rozvodnili, že znehodnotili úrodu na poliach, poškodili mlyny, popretŕhali hrádze rybníkov a v povodí Hornádu, Popradu a Hnilca voda zničila množstvo domov, kostoly, a dokonca z plytkých hrobov vyplavovala mŕtvoly. Následkom bol nedostatok potravín a všeobecná drahota. V tomto ťažkom období Slovensko zaplavili znehodnotené mince s vysokým obsahom medi. Merica pšenice na severnom Slovensku stála štyri zlatky, kým v predchádzajúcom roku sotva jednu. Hlad a podvýživa zachvátili najmä hornaté oblasti. Ľudia v zúfalstve mleli lieskové orechy aj kôru. Pridaním otrúb vytvorili zmes, ktorá trocha pripomínala cesto, a z toho si piekli chlieb.

Ešte väčšia pohroma prišla v lete 1622. Počas veľkých horúčav zaznamenali prvé prípady moru. Epidémia sa rýchlo rozšírila cez Košice, Prešov, Bardejov na stredné Slovensko, kde masovo kosila hladom a útrapami oslabené obyvateľstvo. V Spišskej Novej Vsi umrelo 1 300 ľudí, v Kežmarku 346 a v Levoči si mor vyžiadal 1 668 obetí. Ľud sa len pomaly spamätával z týchto rán, ale už v nasledujúcom roku prišli ďalšie...

Predstavenie kandidátov na predsedu Dozorného výboru Matice slovenskej

PhDr. Martin FEJKO

V súčasnosti pôsobí v Matici slovenskej ako riaditeľ Členského ústredia MS. V nominačnom procese získal podporu 195 miestnych odborov, 31 pracovísk, 14 oblastných rád, 7 záujmových a vedeckých odborov, 4 krajských rád a 19 odborov Mladej Matice

Od roka 2007 som členom MS, pôsobil som ako mladý matičiar v OMM Vranov nad Topľou, následne aj v MO MS v Davidove. Z tejto obce som aj rodákom. Pre kandidatúru na predsedu DV MS som sa vzdal nominácie na predsedu MO MS. V ČÚ som pracoval od roka 2011 ako KOP, v júli 2013 som sa stal povereným riaditeľom ČÚ a od septembra 2015 na základe výberového konania ma vymenoval bývalý predseda za riaditeľa. Vyštudoval som Fakultu Verejnej správy UPJŠ v Košiciach, kde som po úspešnom absolvovaní rigoróznej skúšky získal titul PhDr. Som slobodný, mám štyridsaťjeden rokov.

Moje smerovanie k národným a matičným myšlienkam sa zrodilo už v rodine a pokračovalo na základnej škole až po samotné zamestnanie v MS. Mal som šťastie, že mojím triednym učiteľom sa stal R. Jevín, aktívny matičiar pôsobiaci nielen vo vranovskom okrese. Jeho nadšenie pre matičné veci a ideály, rodičovský prístup a bezpochyby jeho koncoročné výlety za národnými dejateľmi a ich pôsobiskami stáli za mojím vrúcnym vzťahom už od mladých čias k MS.

Začiatkom roka 2011 som dostal ponuku pracovať v ústredí v Martine. Neváhal som. Podstatnú časť svojho profesionálneho života som preto prežil v MS. Prácu pre MS som vždy vnímal a vykonával ako poslanie, nie ako zamestnanie, pretože spolupodieľať sa na uchovávaní dedičstva našich otcov považujem za česť. Som otvorený človek, rád cestujem. Najhlavnejším poslaním práce môjho súčasného pracovného zaradenia je predovšetkým metodicky pomáhať našim matičiarom v ich odboroch, kluboch, oblastných strediskách, OR a KR po celom SR. Je to práca, ktorá ma napĺňa, pretože som vzišiel z radov matičného hnutia. Poznám preto dobre problémy odborov, matičiarov. Aj náš MO MS v Davidove realizuje podujatia podobné podujatiam MO v iných častiach Slovenska. Ich príprava si vyžaduje ochotu a nadšenie, dobrovoľníctvo, začo patrí našim členom veľké poďakovanie. Preto ma vôbec neprekvapujú požiadavky matičiarov. Som spolutvorcom všetkých legislatívnych noriem, ktoré sú v súčasnosti v platnosti, ako napríklad stanovy alebo zriaďovacie listiny či štatúty KR a OR a mnohé ďalšie, alebo také, ktoré sú v prípravnom konaní. Znalosť matičného hnutia, pomoc aktivitám odborov, metodická súčinnosť s D MS a OP MS či OR a KR alebo organizovanie mimoriadnych VZ MO MS, kde som aktívne riešil pálčivé problémy matičiarov, je podľa mojej mienky najlepším východiskovým predpokladom na prácu a poslanie predsedu DV MS. Vždy som spolupracoval pri ich riešení aj s DV MS.

Mojou základnou úlohou bude, ak, samozrejme, získam od delegátov dôveru, okrem iného zabraňovať ovplyvňovaniu rozhodovania subjektívnymi vplyvmi v čo najväčšej miere. Vylúčenie týchto vplyvov budem presadzovať pomocou implementovania neosobných pravidiel do rozhodovacieho procesu, tvorbou jednotných pravidiel a najmä neodkladaním rozhodovania vo veci, pretože odďaľovanie rozhodnutia môže vyvolávať rôzne podozrenia. Do rozhodovacieho procesu vniesť objektívnosť a spravodlivosť tým, že pri sporoch treba vždy vypočuť všetky zainteresované strany. DV je „odsúdený“ na spoluprácu s výborom a ostatnými útvarmi MS, ktorým musí aktívne pomáhať a riešiť vzniknuté sporné veci. Ako predseda DV budem vykonávať vnútornú kontrolu bez toho, aby som Maticu zaťažoval ďalším zamestnancom. Tieto peniaze patria na matičnú činnosť.

O práci v DV sa dá ešte písať mnoho, ale podstatné však je to, že chcem priniesť do práce DV stabilitu a istotu.

Doc. Ing. Dr. Ján BULECA, PhD.

Aktuálne pôsobí ako podpredseda Dozorného výboru MS. V nominačnom procese získal podporu 48 miestnych odborov MS, 1 pracoviska, 2 záujmových a vedeckých odborov a 1 krajskú radu.

Na matičnom živote sa aktívne podieľam už viac ako dvadsaťpäť rokov, pôsobil som vo viacerých funkciách vrátane funkcie predsedu Miestneho odboru MS v Košiciach a tretie funkčné obdobie som členom a v súčasnosti podpredsedom Dozorného výboru Matice slovenskej. Za svoju činnosť v MS som bol viackrát vyznamenaný. Profesijne pôsobím ako docent v odbore financie na Ekonomickej fakulte Technickej univerzity v Košiciach, kde vykonávam funkciu prodekana pre vonkajšie vzťahy a rozvoj, ako aj koordinátora mobilitných projektov Európskej únie (Erasmus), koordinátora medzinárodných stáží Európskej univerzity Ulysseus, zástupcu pri Rade vysokých škôl, člena vedeckej rady fakulty a certifikovaného interného audítora manažmentu kvality. Rozhodnutie kandidovať na funkciu predsedu DV MS vychádza z mojej konzistentnej dlhoročnej aktivity v oblasti financií, kontrolnej a audítorskej činnosti v MS, projektového manažmentu, práce s vysokoškolskou mládežou, bohatých domácich a zahraničných kontaktov, ako aj zahraničných pobytov vyše pätnástich krajinách sveta. Pri výkone činností Dozorného výboru Matice slovenskej, ale aj v širšom kontexte pre zlepšovanie obrazu Matice slovenskej a jej postavenia rád využijem získané kompetentnosti, ako aj moje skúsenosti a kontakty.

Ako predseda Dozorného výboru by som sa v najbližšom období chcel zamerať najmä na:

– vykonanie právneho auditu a komplexnej kontroly vnútorných legislatívnych noriem MS a ich súladu so zákonom,

– kontrolu rozpracovania cieľov Valného zhromaždenia MS a jeho priebežného plnenia,

– presadzovanie a vyžadovanie odbornosti, nie riešenie sociálnej otázky zástupcov Matice slovenskej v Neografii a ďalších spoločnostiach, v ktorých má MS vlastnícky podiel, najmä prostredníctvom vyžadovania relevantných informácií o ekonomickej situácii v týchto podnikoch,

– zavedenie kontrolných štandardov INTOSAI pre zaistenie kvality a profesionálnej úrovne kontroly Dozorného výboru MS,

– aplikáciu metód manažmentu kvality a projektového manažmentu pre optimalizáciu pracovných postupov Dozorného výboru MS,

– presadenie vytvorenia orgánu vnútornej kontroly v MS,

– aplikovanie metód finančnej analýzy pri kontrole podnikov s majetkovou účasťou MS,

– publikovanie závažných zistení a odporúčaní Dozorného výboru MS v matičných komunikačných prostriedkoch, aby o nich boli priebežne informovaní členovia Matice slovenskej,

– stretávanie Dozorného výboru MS vo všetkých regiónoch Slovenska, aby sa všetci jeho členovia mali možnosť oboznámiť s riešenými problémami priamo na mieste.

Mojím heslom pri aktivitách pre Maticu slovenskú bolo vždy jej slúžiť a dávať, za celé obdobie mojej činnosti som nikdy nežiadal ani nedostal nijaký honorár, naopak (tak ako mnohí ďalší matičiari), okrem mojej práce a voľného času som na matičné aktivity pravidelne prispieval aj finančne. O pozíciu predsedu Dozorného výboru Matice slovenskej sa uchádzam ako dobrovoľný a nezávislý člen Matice slovenskej. Dúfam a verím, že v ďalšom volebnom období sa naša najstaršia kultúrna ustanovizeň stane vzorom kultúrnosti, demokratickosti, odbornosti, slušnosti a komunikácie jej reprezentantov pre celý slovenský národ.

LIST DELEGÁTOM

Tohtoročné Valné zhromaždenie Matice slovenskej sa bude konať len jeden deň – v sobotu 9. októbra 2021. Svoj príchod si načasujte tak, aby ste stihli začiatok Valného zhromaždenia Matice slovenskej o 10.30 hodine. Odporúčame vám však prísť do priestorov Domu kultúry v Liptovskom Mikuláši, Hollého 4, 031 01 Liptovský Mikuláš, najneskôr o 10.00 hodine kvôli prezentácii delegátov valného zhromaždenia. Pri prezentácii účastníkov zasadnutia, ktoré sa uskutoční 9. októbra v čase od 7.30 hodiny do 11.00 hodiny, si prevezmete kandidačné listiny, hlasovacie lístky, lístky na stravu, resp. v prípade covidových opatrení zabalenú suchú stravu a minerálku, prípadne iné písomné materiály. Materiály, ktoré ste obdržali poštou si vezmite so sebou.

Úhrada za dopravu hromadným dopravným prostriedkom bude preplatená na základe predloženého cestovného lístka. Cestovný lístok sa prikladá k tlačivu cestovného príkazu.

Matičné zhromaždenie

V prípade použitia vlastného motorového vozidla, ktorým sa dopravia delegáti, budú delegátovi vodičovi preplatené cestovné náklady len v cene cestovného lístka (prepravovaní 1 až 3 delegáti). To znamená len jednému delegátovi, ktorý je zároveň vodičom. Pri plnom obsadení vozidla delegátmi (v počte 4 alebo 5 osôb) bude majiteľovi vozidla (delegátovi) vyplatená cena pohonných hmôt vrátane amortizácie. Pre výpočet a vyplatenie náhrad bude potrebné predložiť zoznam spolucestujúcich, kópiu dokladu o havarijnom poistení, kópiu veľkého technického preukazu a doklad o nákupe pohonných látok. Vo vyplnenom cestovnom príkaze sa uvádza aj stav tachometra na začiatku cesty a po príchode do Liptovského Mikuláša. Upozorňujeme vás, že cestovať na valné zhromaždenie môžu len prihlásení delegáti, ktorých zaregistrovalo Členské ústredie MS a formou pozvánky pozvalo na valné zhromaždenie.

Pre delegátov, ktorí majú záujem cestovať spoločnými autobusmi organizovanými Maticou slovenskou prostredníctvom oblastných stredísk, je potrebné kontaktovať príslušného riaditeľa domu, resp. vedúceho oblastného pracoviska Matice slovenskej. Cestovať autobusom môžu len prihlásení delegáti valného zhromaždenia, ktorých zaregistrovalo Členské ústredie MS a formou pozvánky pozvalo na valné zhromaždenie.

Nominačného procesu na členov Výboru Matice slovenskej sa zúčastnili desiatky matičiarov. Potrebnú podporu získali 48. Voliť sa bude 28 členov Výboru MS.

Daniela Trňanová	*Vladimír Tököly*	*Marián Gešper*
Maroš Smolec	*Pavol Kleban*	*Radoslav Kriváček*
Ladislav Kalafa	*Marek Nemec*	*Martin Bodis*
Miro Gešper	*Anna Grondželová*	*Michal Garaj*
Jozef Piecka	*Dušan Pribula*	*Jozef Schwarz*
Ivan Hazucha	*Miloš Zverina*	*Matej Ivanko*
Michal Terrai	*Richard Gajdoš*	*Roman Michelko*
Michal Matečka	*Pavol Madura*	*Martin Ostrovský*
Jozef Božík	*Jan Seman*	*Mária Raticová*
Ľubomír Kleštinec	*Jan Števček*	*Jirí Balog*
Braňo Husár	*Viliam Komora*	*Marta Dudrová*
Mária Murdzíková	*Marek Hanuska*	*Ladislav Sloviak*
Anna Dubovcová	*Tomáš Paprčka*	*Peter Titka*
Miroslav Kerekanič	*Peter Schvantner*	*Matúš Magera*
Michal Tkáč	*Michal Gnip*	*Mária Voznická*
Filip Púpala	*Matej Mindár*	*Miroslava Vetrík*

Program rokovania Valného zhromaždenia Matice slovenskej konaného 9. októbra 2021 v Liptovskom Mikuláši

▪ **7.30 – 11.00** Prezentácia účastníkov Valného zhromaždenia MS

▪ **10.30** Slávnostné otvorenie Valného zhromaždenia MS
Privítanie delegátov a hostí – predseda MS JUDr. Marián Gešper
Príhovory hostí

▪ **11.00** Pracovná časť Valného zhromaždenia MS:
schválenie programu
– voľba pracovných komisií (mandátovej, volebnej, návrhovej)
– voľba pracovného predsedníctva
– schválenie rokovacieho poriadku
– schválenie volebného poriadku
– voľba zapisovateľa a overovateľov zápisu zo zasadnutia

▪ **11.30 – 12.30** Správa mandátovej komisie
Predstavenie kandidátov na členov V MS a DV MS
Predstavenie kandidátov na funkciu predsedu MS v trvaní 7 minút
Predstavenie kandidátov na funkciu predsedu DV MS v trvaní 7 minút
▪ **12.30 – 13.45** Usmernenie predsedu volebnej komisie na vykonanie volieb
(vykonanie volieb) a obed
▪ **13.45 – 14.15** Správa o činnosti a hospodárení MS za obdobie rokov 2017 – 2021 (M. Gešper)
Správa Dozorného výboru MS za obdobie rokov 2017 – 2021 (Š. Martinkovič)
▪ **14.15 – 16.45** Diskusia o prednesených správach a ďalších závažných otázkach.
Okamžite po sčítaní hlasov oznámenie výsledku prvého kola volieb predsedu MS a predsedu DV MS. V prípade potreby druhého kola okamžité konanie volieb.
16.45 – 17.15 Vyhlásenie výsledkov volieb do V MS a DV MS, vyhlásenie prípadného druhého kola volieb
17.15 – 17.45 Prijatie uznesenia Valného zhromaždenia MS
17.45 Záverečné slovo zvoleného predsedu MS
18.00 Ukončenie Valného zhromaždenia MS

Stranu pripravil Maroš SMOLEC

PhDr. Ladislav SKRAK, predseda Výtvarného odboru Matice slovenskej

„Kompetentní“ špiritizujú o podstate Matice

Zhovával sa (mrs) – Foto: archív L. SKRAKA

Ladislav SKRAK

Počas letných dní sa uskutočnilo Valné zhromaždenie Výtvarného odboru Matice slovenskej. Je známe, že najmä vaše výstavné, ale aj expozičné aktivity nesú pečať vlajkových aktivít Matice. Čo považujete za vhodné spomenúť v čase vrcholných rokovaní Matice slovenskej?

Nebyť pandémie boli by sme omnoho ďalej. Pripomeňme však, že sme na báze reprezentácie Matice úspešne zvládli podujatia k stému výročiu vzniku Československa a už predtým výročia sv. Cyrila a Metoda a Ľ. Štúra. Spoluorganizovali sme národno-historickú stálu expozíciu Za slobodu! na Štúrovej ulici v Bratislave a výstavné celky k stému výročiu narodenia národných umelcov profesorov Oresta

NA SLOVÍČKO

Dubaya, Vincenta Hložníka a Ladislava Snopeka, a to v Dvorane Ministerstva kultúry SR a v Prahe. Impozantne v budove Slovenského rozhlasu Matica slovenská napokon prehlušila zlomyseľné aktivity okolo diel na Národný poklad, ktoré sa týkali diel a daru majstra Vincenta Hložníka. Napokon pripomínam, že sme výstavné aktivity završovali spomienkovou výstavou na Janka Nováka. Nabrali sme nový dych: Boli tu aj vzácne spomienkové aktivity, expozície a mediálny ohlas, ktorému pomáhali nám blízki – rodiny majstrov J. Kulicha, V. Hložníka, A. Trizuljaka atď. Viacerí z nášho stredu získali Cenu predsedu MS – náš Výtvarný odbor MS, S. Mikuš, J. Leikert, S. Harangozó. Bol by som rád, ak by sme tentoraz ocenili M. Molčanovú, Z. Hložníkovú, K. Trizuljaka. Ako tie vzorné deti!

Autor Alexander Trizuljak – dielo Tri Svätoplukove prúty – exteriérová plastika umiestnená veľa diaľnice z Malaciek do Bratislavy.

Ján Kulich a Ing. arch. Jozef Ladko, 1966. Pomník s bronzovou bustou Ľudovíta Štúra vo Zvolene v nadživotnej veľkosti s nápisom: Ľudovít Štúr, poslanec mesta Zvolena v sneme uhorskom v r. 1847-48.

● Na aké úlohy sa chcete sústrediť v blízkej budúcnosti na základe záverov rokovania VZ Výtvarného odboru?

Pomáhať pri obnove a vhodnom využívaní pamiatkových objektov Matice, v oblasti pomníkov, búst a pamätných tabúľ. Pripraviť súbornú reprezentatívnu výtvarnú výstavu pre zahraničie. Nemali by sme chýbať vo Výbore MS a Dozornom výbore MS. Pridružiť ďalších mladých aj k činnosti nášho odboru.

● Je známe, že už dlhé roky konáte tak, aby vládla nie politika, ale kultúrna politika. Čo želáte Matici do budúcich rokov?

Naozaj musíme bezpodmienečne požadovať, aby bolo zrejmé, čo potrebuje slovenský národ doma a vo svete. Žijeme sté výročie narodenia A. Dubčeka, no stále v našom – už národnom – štáte vládne fikcia A. Novotného, že nie Matica, ale štátne inštitúcie. A tie konajú etatisticky, v značnej miere odstredivo, nekoncentrovane. Máme aspoň jedného podpredsedu vlády a aspoň štátneho tajomníka zahraničných vecí pre Slovákov v zahraničí? Riešili sme otázku zastúpenia enkláv zahraničných Slovákov v našom parlamentnom systéme? Dávno-pradávno som robil rozhovor s Jozefom Markušom a žiadal dvojité občianstvo pre zahraničných Slovákov. Vzápätí sa ozvali priam retrográdne, nie národno-záchranne, „iniciatívy“ o zahraničných Maďaroch. V týchto veciach je už naozaj ten najvyšší čas nenechať sa lámať. Budeme musieť doslova cvičiť aj s rezortom kultúry a so samosprávnymi krajmi z hľadiska stálych expozícií významných umelcov a kultúrnych dejateľov. Ani artefakty a odkaz osobností nemali by sa nám roztratiť. Máme fary a farárov, ale nemáme živé expozície, kustódov a kurátorov. Skôr všelikto „kompetentný“ špiritizuje o tom, či potrebujeme Maticu. Je to tak, my máme právo na kritiku!

Prvých šesťdesiat rokov života kňaza Jána Košiara

Spoveď, ktorú potrebuje náš čas

KNIHA TÝŽDŇA

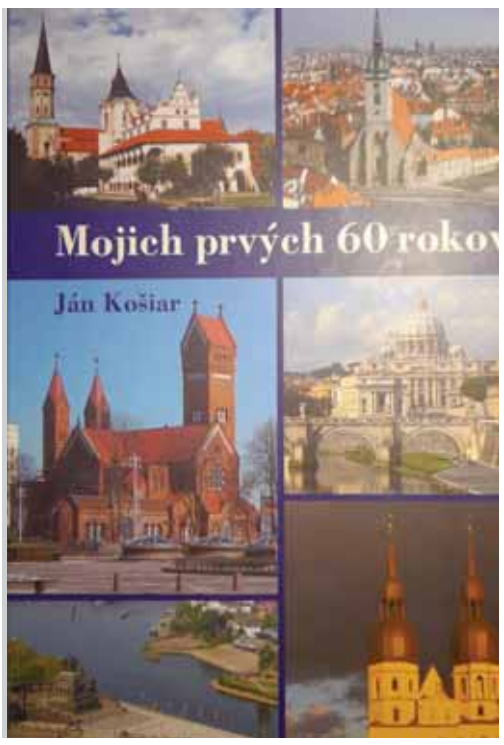

Známy rímskokatolícky kňaz, mariológ, redaktor a publicista Ján KOŠIAR pri príležitosti životného jubilea vydal v spolupráci s vydavateľstvom Post Scriptum životopisnú publikáciu Mojich prvých 60 rokov o svojom kňazskom a novinárskom pôsobení doma i v zahraničí.

Absolvent teológie Pápežskej Lateránskej univerzity sa nechal v roku 1987 vysvätiť za kňaza a stal sa blízkym spolupracovníkom biskupa Pavla Hnilicu SJ a Šebastiána Laba SJ. Spolupracoval tiež so slovenským vysielaním vatikánskeho a britského rozhlasu (BBC). Po návrate na Slovensko v roku 1990 sa venoval najmä apoštolátu médií. V úvode autobiografie píše o svojej mladosti a študentských rokoch na Slovensku, počas ktorých si ako levočský gymnazista veľmi skoro uvedomil, aké kruté boli roky druhej svetovej vojny a nastupujúcej komunistickej diktatúry. Do roka 1989 sa o mnohých udalostiach a osobnostiach nesmelo hovoriť. V ďalšej časti sa popri „púti“ do večného mesta zaoberá najmä pôsobením v službách slovenského exilu, s predstaviteľmi ktorého mal blízke až priateľské vzťahy. Spomína na nezabudnuteľné stretnutie s najslávnejšou sväticou minulého storočia Matkou Terezou. Píše tiež o veľkom zážitku, keď najstaršia univerzita na svete v Bologni udelila Alexandrovi Dubčekovi titul doktor honoris causa a on bol tiež pri tom. Ďalšiu časť publikácie venuje prelomovému roku 1989 a svojmu návratu na Slovensko, kde ho čakala nemilá profesijná skúsenosť z pôsobenia vo viacerých médiách. V závere knihy preberá obdobie konca pontifikátu prvého slovanského pápeža sv. Jána Pavla II. a nástup Benedikta XVI. do čela Rímskokatolíckej cirkvi.

Monografia je určená najmä pre čitateľov a študentov, ktorých zaujímajú dejiny slovenského politického a náboženskú exilu. Určite zaujme aj širokú a odbornú verejnosť.

Matej MINDÁR

NEKROLÓG

Spomedzi kolektívu členov Miestneho odboru Matice slovenskej v Trenčíne odišla do speváckeho neba dlhoročná členka, speváčka a zberateľka ľudových piesní z tohto regiónu Lýdia FAJTOVÁ. S rodáčkou z Trenčína sa rodina, priatelia, milovníci a obdivovatelia jej spevu rozlúčili 7. septembra, desať dní pred dovŕšením osemdesiatich siedmich rokov.

Gavurka odišla do speváckeho neba

Láska k ľudovej piesni ju sprevádzala od detských čias. Spočítať jej vystúpenia, kde všade vystupovala, najmä na matičných podujatiach, by bolo ťažké. Hudba a pieseň boli jej potechou aj v časoch, keď už zo zdravotných dôvodov nevychádzala von na verejnosť a väčšinu času trávila doma. Sledovala obľúbené hudobné relácie, počúvala piesne, ktoré lahodili jej naturelu. Sama o sebe tvrdila: „Ja nie som školená interpretka, som ľudová speváčka; svoj hlas nepovažujem za výnimočný, nechodila som na spev.“ Takto sa Lýdia Fajtová vyznala Zuzane Laurinčíkovej, autorke knihy Gavurka.

Táto osobnosť s krásnou dušou však svojím spevom otvorila svet krásy trenčianskeho folklóru, ktoré bolo s jej menom spojené niekoľko desaťročí. Popri nahrávkach s amatérskymi i profesionálnymi hudobnými telesami zanechala po sebe spevník slovenských ľudových piesní Trenčín dolinečka. Jej spolužiak spisovateľ Rudolf Dobiáš v závere knihy Gavurka (dievčenské meno Lýdie Fajtovej) napísal: „A pre Lýdiu Fajtovú boli piesne aj šťastím, aj zmyslom života, aj naplnením jej spevavého osudu.“ Pri príležitosti stého výročia založenia MO MS v Trenčíne jej tiež udelili ocenenie.

Česť jej pamiatke.

Jana POLÁKOVÁ

HUMORESKA

Podobnosť so skutočnými osobami je čisto náhodná

Šerlok Holms pokojne sedel v svojom kresle v londýnskom byte na Bejkrstrít a fajčil. Za obsah fajky mohol u nás vyfasovať desať rokov natvrdo. Otvorili sa dvere a vošiel inšpektor Frenč. „Zatýkam vás, Šerlok, za vraždu profesora Moriartyho! Máme nepriestrelné dôkazy – váš kumpán a spoluvinník Vatson sa priznal. Trvalo mu to síce dva mesiace v kolúznej väzbe, ale keď sme mu dali do cely dvoje teplákov, pochopil situáciu a začal hovoriť.“

Kým stačil Šerlok vstať, otvorili sa dvere a vošiel komisár Mejgret. „Inšpektor Frenč, zatýkam vás za ovplyvňovanie svedkov a spoluúčasť na drogovej trestnej činnosti. Mám nepriestrelné dôkazy – vaši ľudia sa po zatknutí priznali.“

Sotva stačil založiť inšpektorovi putá, otvorili sa dvere a vošiel Džejms Bond so záhadnou blondínkou čiernej pleti. „Zatýkam vás, komisár Mejgret. Ste podozrivý z trestného činu propagácie hnutí smerujúcich k potláčaniu práv a slobôd občanov spáchaného formou spolupáchateľstva. Značka vašich topánok je zhodná s topánkami extrémistov. Zo Slovenska sme získali príručku policajta na odhaľovanie extrémistických znakov.“

Na zdôraznenie výzvy Džejms, Džejms Bond vystrelil do povaly svojimi hodinkami a odišiel s kolegyňou do spálne. Len čo sa za nimi zavreli dvere, vyrazil ich Tím Alfa, vedený Čakom Norisom. Po krátkej prestrelke vyviedli Džejmsa zo spálne a Čak mu oznámil: „Zatýkame vás, Džejms, za trestný čin, ktorý zatiaľ nemáme podchytený, ale podchytených máme dvoch kajúcnikov. Sedia v base v Preshove. Vaše obvinenie je len otázkou času. Jeden z nich sa už v cele potkol, druhého to ešte čaká.“ Džejms chcel niečo povedať, ale nedostal sa k slovu. Dvere do obývačky vyrazila skupina v čiernych betldresoch so samopalmi. „Sme špeciálny tím policajnej inšpekcie MI8. Čak Noris, zatýkame vás a váš tím za obchodovanie s ľuďmi. Dôkaz leží v spálni, svedkovia v Svidnicku.“ Vyrazenými dvermi sa vrútili členovia vyšetrovacieho tímu LOCO. Založili putá tímu policajnej inšpekcie. „Zatýkame vás pre zločin zneužívania právomoci verejného činiteľa a zločin marenia spravodlivosti formou spolupáchateľstva. Dávame vám šancu stať sa kajúcnikmi! Tu máte odpovede na naše otázky, naučte sa ich naspamäť. Kto sa pomýli, posedí si mesiac navyše.“ Napriek veľkorysej ponuke vyšetrovací tím ju nestačil využiť. Ďalšie komando policajnej inšpekcie MI4 z Trebishova zatklo vyšetrovací tím LOCO. Vtedy vstúpil do miestnosti londýnsky mestský prokurátor a zrušil všetky obvinenia. Za ním vošiel špeciálny prokurátor a obvinenia obnovil. Vzápätí ich zrušil generálny prokurátor. Všetci sa rozišli, v rozbitom byte zostal Šerlok Holms. Natlačil si do fajky zelenú sušinu a vydedukoval: „Je to jasné. Organizoval to diabolský Pán X. Budem musieť vycestovať na Slovensko a zlikvidovať ho. Len tak zachránim svet pred zločinom.“

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Mikulášski matičiari rokovali a pripomenuli si aj štátny sviatok

Oslavy pri Lipe Ústavy Slovenskej republiky

Text a foto: Peter VRLÍK

Posledný augustový deň sa pri Lipe Ústavy SR, ktorá stojí pred budovou Domu MS v Liptovskom Mikuláši, stretli matičiari, aby si pripomenuli štátny sviatok Slovenskej republiky. Zároveň tento deň uskutočnili aj svoje valné zhromaždenie.

Hymnu na úvod slávnostného aktu zaspieval matičný spevokol SENIOR a báseň Petra Bellu Horala zarecitoval predseda KR MS Milan Stromko, ktorý sa k prítomným aj prihovoril. Predseda MO MS Ferdinand Chovanec privítal na podujatí podpredsedu Matice slovenskej Mareka Nemca a vo svojom príspevku priblížil genézu vzniku základného zákona štátu. Po ňom sa k prítomným prihovoril viceprimátor mesta Liptovský Mikuláš Rudolf Urbanovič, ktorého sprevádzal druhý zástupca primátora mesta Ľuboš Trizna. Poďakoval sa matičiarom za ich úprimnú snahu a iniciatívu, aby námestie, na ktorom stojí Lipa Ústavy SR, nieslo názov práve po tomto základnom zákone štátu. Tesnou väčšinou hlasov mestské zastupiteľstvo návrh matičiarov schválilo, aj keď návrh prešiel len o jeden hlas. Drevený pilier s preambulou Ústavy SR a so znakmi mesta a Matice slovenskej dáva všetkým okoloidúcim na známosť, že námestie pred Domom MS v Liptovskom Mikuláši nesie názov Námestie Ústavy SR.

Matičiari v Liptovskom Mikuláši si jeden deň pripomenuli Deň Ústavy SR a uskutočnili aj svoje valné zhromaždenie, na ktorom zaznela aj potešujúca informácia o schválení pomenovania Námestia Ústavy SR pred Domom MS.

Historickú udalosť prijatia Ústavy SR v Liptovskom Mikuláši pripomíena aj tento drevený obelisk.

Lipu Ústavy zasadili v roku 1994, po pätnástich rokoch pribudol k lipe malý pamätník, ktorý pripomína túto udalosť, a teraz skoro po tridsiatich rokoch námestie ponesie názov po tejto dejinnej udalosti v živote nášho národa. Mikulášski matičiari tak splatili svoj dlh a iniciujú názvy v našom meste, ako to bolo pri Námestí Žiadostí slovenského národa alebo pomenovaní Liptovskej nemocnice po významnom slovenskom dramatikovi lekárovi Ivanovi Stodolovi.

V Trstenej si pripomenuli významné osobnosti slovenských dejín

Premiérové spomienkové zastavenia

Text a foto Jana FRANČEKOVÁ

V čase dovolenkového obdobia si členovia Miestneho odboru Matice slovenskej v Trstenej v rámci spomienkového stretnutia pripomenuli niektoré významné osobnosti našich slovenských dejín a súčasne i z Trstenej.

Prvé zastavenie bolo pri buste generála Milana Rastislava Štefánika, po ktorom je hlavné námestie aj pomenované. O jeho životnom kréde: „Som Slovák telom i dušou – neznám lásky polovičatej," možno uvažovať dlho aj dnes. O osadenie tejto busty sa zaslúžila Matica slovenská v spolupráci s mestom Trstená. Štefánikov život a prínos pre Slovensko prítomným priblížil Ing. František Štefanides a básňou tento moment umocnila Ing. Margita Kapitánová. Ďalšie zastavenie bolo pri rodnom dome reverenda Štefana Furdeka. Pri pamätnej tabuli tohto národného buditeľa, otca amerických Slovákov, ktorý sa zaslúžil o rozvoj slovenských škôl v USA, sa z príhovoru Mgr. Anny Havrilovej Stolárik dozvedeli ďalšie zaujímavosti z jeho života. Báseň o Š. Furdekovi predniesla Mgr. Jana Frančeková. Prítomní matičiari položili veniec k pamätnej tabuli na jeho rodnom dome.

„Kde si moja rodná zem? Ó, ako ťa milujem," to sú výstižné slová Jána Doránskeho, ktorý celým svojím srdcom miloval Slovensko. Položením venca k pamätnej tabuli na rodnom dome, ktorú mu venovali priatelia z Kanady a Trstenej, si účastníci pochôdzky pripomenuli 110. výročie narodenia trstenského spisovateľa a publicistu, žijúceho v zahraničí. Týmto zastavením ukončili prvé spomienkové stretnutie matičiarov na národných buditeľoch v Trstenej.

Návštevou troch pamätných miest spojených s veľkými osobnosťami našich dejín – pri pamätníku M. R. Štefánika, rodnom dome reverenda Štefana Furdeka a národovca Jána Doranského – založili trstenskí matičiari tradíciu spomienkových pochôdzok v tomto meste a okolí.

Stretnutie generácií v Kališti sa uskutočnilo pätnásty raz

Medzi delegáciami boli aj matičiari

Pavol MADURA – Foto: Zuzana MADUROVÁ

V polovici augusta sa konalo už tradičné Stretnutie generácií v Kališti, na ktorom si účastníci pripomenuli 76. výročie ukončenia druhej svetovej vojny. Hlavnými organizátormi boli Oblastný výbor Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov a Múzeum Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici.

Delegácie zo Slovenska aj zo zahraničia na Stretnutí generácií vo fašistami vypálenej obci Kalište

Pätnásty ročník podujatia otvorila ekumenická pobožnosť pri pamätníku, po ktorej nasledovala pietna spomienka na obete vypálenej obce Kalište nacistami počas druhej svetovej vojny. Početné domáce i zahraničné delegácie, medzi nimi aj matičná, reprezentovaná vedeckým tajomníkom Matice slovenskej (MS) Pavlom Madurom, si uctili pamiatku položením vencov k pamätníku. S príhovormi vystúpili predseda vlády SR Eduard Heger, podpredseda NR SR Milan Laurenčík, podpredseda Banskobystrického samosprávneho kraja Ondrej Lunter a verejná ochrankyňa práv Mária Patakyová. Veľkolepo pripravený kultúrny program pokračoval vystúpením folklórnych súborov. Pre stovky účastníkov, ktorí sa dopravili do Kališťa na autobusoch z celého Slovenska, boli k dispozícii zabezpečené stánky s občerstvením. Prítomní sa mohli poprechádzať Sadom života alebo absolvovať turistické pochody Donovaly – Kalište alebo Špania dolina – Kalište. Nachádza sa tu aj expozícia Prechádzky partizánskou republikou, ktorú spravuje Múzeum SNP.

Podujatie Stretnutie generácií, ako aj národná kultúrna pamiatka Kalište sa javia ako vhodné miesto na rodinný výlet po spoznávaní pamätných miest na Slovensku, no tiež ako zájazdová akcia nielen pre členov SZPB, ale aj širšiu verejnosť, organizovanú napríklad v matičných miestnych odboroch. V neposlednom rade je potrebné si obete totalitných režimov pravidelne pripomínať. O to viac v dnešných časoch.

NA OKRAJ

BUSTA ROMANOVI

Pred sídelnou budovou Matice slovenskej odhalia 4. októbra t. r. bustu jednému z najbohatších a najúspešnejších podnikateľov Kanady „uránovému kráľovi" Štefanovi Boleslavovi Romanovi, rodákovi z Veľkého Ruskova, ktorého storočnicu narodenia si práve pripomíname. Svoj život zasvätil zápasu za samostatné a slobodné Slovensko. Založil Svetový kongres Slovákov a ako jeho prvý predseda zjednotil všetky názorové, sociálne i generačné prúdy slovenského exilu. Podujatie organizujú Matica slovenská a MO MS v Prievidzi. Na vytvorenie busty, ktorá bude prvou tomuto národovcovi na Slovensku, finančne prispel Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí a reverend Dušan Tóth z Kanady, generálny tajomník Svetového kongresu Slovákov.

VÝZVA SNS

Na Slovensku sa od štvrtka 9. septembra môžu očkovať aj deti mladšie ako dvanásť rokov, ktoré majú zdravotné problémy. SNS upozorňuje, že ak má niekto zdravotné problémy, prečo by sa mal očkovať vakcínou, ktorá je stále v štádiu skúmania, a apeluje na ministra Lengvarského, aby nebláznil s očkovaním detí a zastavil toto šialenstvo nepodložené riadnymi faktami.

HISTÓRIA A PRÍTOMNOSŤ

Matičiari z MO MS v Banskej Bystrici zorganizovali k 29. výročiu prijatia Ústavy SR pri Pamätníku na Námestí Slobody spomienkové stretnutie pod názvom História a prítomnosť. Pri Lipkách ústavy spievali Horehronskí chlopi. Pri tejto príležitosti odovzdala bývalá ministerka kultúry Ľubica Laššáková tomuto banskobystrickému odboru osobný dar.

NESLOBODNO ZABUDNÚŤ

Na pamiatku obetí fašizmu Ruská historická spoločnosť, Fond Dejiny vlasti a Federálna archívna agentúra pripravili v zasadačke Ústrednej rady SZPB na Štúrovej ulici v Bratislave unikátnu výstavu pod názvom Neslobodno zabudnúť. S expozíciou sa možno oboznámiť do 17. októbra 2021

OBNOVILI DVOJKRÍŽ

Necpalskí matičiari v spolupráci s D MS v Žiline a obcou Necpaly pripravili obnovu dvojkríža, spolu s pripomenutím Zvrchovanosti SR. Akcia bola veľmi úspešná, preto sa matičiari, sympatizanti a obyvatelia Necpál dohodli, že takéto spoločné stretnutie pri dvojkríži spojenom s pripomenutím Zvrchovanosti SR budú organizovať každý rok. Na potvrdenie zámeru a na vytvorenie tradície zasadili včelí strom – evódiu hupehenskú, pri ktorej mienia svoje výročné stretnutia organizovať.

OČAMI MATIČIARA

Streda je pre väčšinu ľudí obyčajný pracovný deň, deň uprostred týždňa. Neplatí to však pre Slovákov žijúcich v Jablonke. Je to deň, keď sa v Klubovni členovia Spolku Slovákov v Poľsku stretávajú a vymieňajú si skúsenosti, zážitky z predchádzajúceho obdobia. Stáva sa však, že práve streda je pre nich malým sviatkom, pretože ich navštevujú matičiari z Trstenej, ktorým sa vždy veľmi potešia.

Krajanské stredy

Ich nadšenie, srdečné objatia, slová radosti a úcty pri stretnutí v nás zanechávajú hlboké pocity. S láskou hovoria ľubozvučnou slovenčinou, ktorú si aj prostredníctvom nás upevňujú a zdokonaľujú jej výslovnosť. Sú vďační, že si v tejto uponáhľanej dobe dokážeme nájsť čas na priateľské krajanské stretnutia. Je až neuveriteľné, ako z ich slov cítiť vrelý vzťah k Orave, k Slovensku. So záujmom sa informujú o dianí v domovine, v našom meste, ba i v rodinách. Spájajú nás teda nielen spoločné zážitky, ale hádam aj podobné problémy. Čas venovaný spoločnému nadšeniu, zachovávaniu a udržiavaniu priateľských chvíľ , vzájomnej úcty a úprimného ľudského porozumenia prináša úprimné slová vďaky a uznania od krajanov, čo je krásnou odmenou pre nás matičiarov.

Súčasťou stretnutí u našich krajanov je aj návšteva Domu Slovákov, ktorý sa stavia v Jablonke i vďaka finančnej podpore Slovenskej republiky. Boli sme súčasťou a svedkami položenia základného kameňa Domu Slovákov, jeho základov, rastu, ťahania múrov a zastrešenia. Veríme, že zrealizovanie a dokončenie stavby v dnešných neľahkých časoch sa udeje už v blízkej budúcnosti.

Jana FRANČEKOVÁ
Fotodokumentácia MO MS v Trstenej Helena MOKRÁ

Mladí matičiari opäť pripravili podujatie na počesť povstaleckých stíhačov

Mnohí zabudli, no my nechceme...

Text a foto: Onrej BARANEC

Mladí matičiari po tretí raz pripravili podujatie venované 1. československému stíhaciemu pluku, ktorý operoval na poľnom letisku neďaleko mestskej časti Zvolena v Zolnej. Tieto slávne dejinné udalosti na niekdajšom letisku dnes už nepripomína nič len krídlo lietadla ako skromný pamätník letcom v Slovenskom národnom povstaní.

Oblastné pracovisko MS Zvolen, Odbor Mladej Matice vo Zvolene, Klub vojakov Hron a mesto Zvolen zorganizovali podujatie 17. septembra 2021 so začiatkom o 17.09 hodine. Aj dĺžky tratí pre dve kategórie bežcov boli rozdelené symbolicky na 1,9 a 4,4 kilometra. Už pri registrácii bolo jasné, že pôvodne prihlásených päťdesiatjeden účastníkov bude viac. Tento rok prekonali rekord, keď sa ich počet ustálil na sedemdesiatich piatich bežcoch. Tomu zodpovedala aj suma 822 eur, ktorú bežci dobrovoľne venovali Zolňancom na spropagovanie tohto pamätného miesta.

Beh bol tentoraz náročnejší, ale ľudia odchádzali z podujatia spokojní, čo reflektovali aj prítomné médiá, ktoré referovali v tom duchu. Poďakovanie patrí i do PD Lieskovec, ktoré sa spoločne s produktmi firmy Svet debničiek a obyvateľmi Zolnej postarali o občerstvenie účastníkov po skončení behu. Každý bežec, ktorý absolvoval ktorúkoľvek trať, získal pamätnú medailu Odboru Mladej Matice s vyobrazením pamätného krídla Lavočkin LA-5FN, pripravená bola aj tombola a každý dostal vydanie Slovenských národných novín. Aj tento rok v Zolnej platilo: „Mnohí zabudli, no my nechceme!“

FOTOROPIRT

Na matičný deň pripravili krásnu akciu

Umenie v nás žije ďalej

Lenka VRANOVÁ, predsedníčka MO MS v Štítniku

Štítnickí matičiari spoločne s vedením obce pripravili 4. augusta na Deň Matice slovenskej vydarené kultúrne podujatie. V jeho úvode sa prítomným hosťom a návštevníkom prihovorila za MO MS Ing. Katarína Zajacová, ktorá priblížila cieľ výstavy, pohľad do minulosti, ako aj samotnú tvorbu vystavujúcich umelcov zo Štítnika, ktorí sa prezentovali tvorbou viacerých generácií s rôznymi pohľadmi na svet, životnými skúsenosťami i výtvarnými technikami či umeleckým stvárnením.

Artefakty a ľudovoumelecké výrobky na výstave generácií v Štítniku na počesť Dňa Matice slovenskej.

V expozícii prevažovali olejomaľby a kresby Martinky Belányovej, ktorá sa necháva inšpirovať najmä prírodou, zachytáva do najmenších detailov reálny svet a jej obľúbené mestá a miesta. Návštevníci mohli obdivovať abstraktné a miestami až filozoficko-emocionálne vnímanie skutočnosti, snov, ľudí, ich príbehov a prírody, často až s nádychom mystickosti na akrylových maľbách Mgr. Lenky Vranovej. Svoje miesto vo vystavovanej kolekcii mala aj mladšia generácia. Ján Kamenský ml. vystavoval obrazy a skice inšpirované tvorbou Anime, abstraktné maľby, krajinomaľby, ba aj návrhy na tetovania. Podstatou jeho tvorby je však prepojenie ženy s prírodou a zobrazenie ich krásy. Medzi vystavujúcimi mal svoje miesto i Ondrej Kalina, ktorý svojím rezbárskym umením spracovania dreva oživil a zvýraznil zámer výstavy. Jeho výrobky boli a sú pastvou pre oči. Výstava netradičným poňatím prilákala mnohých návštevníkov, pretože každý si na nej mohol nájsť svoju „šálku kávy“.

PRIPOMÍNAME SI

2. októbra

– pred piatimi rokmi zomrel literárny historik a vysokoškolský pedagóg, aktivista Matice slovenskej Imrich Sedlák (1933 – 2016); zostavoval a redigoval Nové obzory, Literárnomúzejný letopis Matice slovenskej (1980 – 1997), v rokoch 1994 redigoval Zborník Muzeálnej slovenskej spoločnosti, bol významným vedeckým pracovníkom Matice slovenskej, kde zastával viaceré funkcie: podpredsedu, správcu, vedeckého tajomníka, riaditeľa Pamätníka národnej kultúry, člena výboru MS

4. októbra

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodil spisovateľ Laco Zrubec (1931 – 2011); autor literatúry faktu, z posledných diel spomeňme Posledný hriech (2010), Franz List (2010), Dedinka v údolí (2010) či Žofia Bosniaková slovom a obrazom (2011)

– štyridsaťsedem rokov oslavuje súčasný správca Matice slovenskej Maroš Smolec, ktorý aj riadi naše a vaše Slovenské národné noviny

5. októbra

– pred piatimi rokmi zomrel slovenský prezident Michal Kováč (1930 – 2016), prezident zvolený parlamentnom, po ňom už ďalšieho (Rudolf Schuster) volili občania; zomrel na zlyhanie srdca

6. októbra

– pred päťdesiatimi rokmi zomrel politik Viliam Široký (1902 – 1971); v rokoch 1953 – 1963 predseda československej vlády, predstaviteľ slovenskej politiky päťdesiatych rokov

8. októbra

– pred osemdesiatimi rokmi sa narodil herec a divadelný režisér Peter Debnár (1941 – 2004); po presťahovaní do Bratislavy pôsobil v Divadle na Korze, na Novej scéne či v Divadle Astorka Korzo ’90, zahral si v niekoľkých filmoch a v televíznych inscenáciách, uplatnil sa aj v dabingu

– pred pätnástimi rokmi zomrel rímskokatolícky biskup Pavol Hnilica (1921 – 2006);

tajný biskup jezuita bol prenasledovaný komunistickou vládou, na Slovensko sa vrátil po emigrácii a revolúcii

9. októbra

– pred osemdesiatimi piatimi rokmi sa narodil básnik Ľubomír Feldek (1936), jeden zo zakladateľov básnického zoskupenia známeho ako Trnavská skupina; základom jeho lyrických básní je imaginácia, poetizovanie

12. októbra

– pred päťdesiatimi rokmi sa narodil hokejový brankár Pavol Rybár (1971); držiteľ medailí z MS 2000 (striebro) a 2003 (bronz)

– pred tridsiatimi piatimi rokmi zomrel herec Mikuláš Huba (1919 – 1986); účinkoval v divadle, pôsobil na scéne SND, v rozhlase, zahral si v početných filmoch a presadil sa ako recitátor

13. októbra

– pred dvestoštyridsiatimi rokmi vydal cisár Jozef II. Tolerančný patent (1781); dokument, ktorým vyhlasoval obmedzenú náboženskú slobodu a občiansku rovnoprávnosť pre stúpencov evanjelického, augsburského (luteránskeho), reformovaného helvétskeho (kalvínskeho) a pravoslávneho (ortodoxného) vyznania s rímskymi katolíkmi

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil režisér, herec, tanečník a choreograf Martin Ťapák (1926 – 2015); herec a asistent réžie činohry SND, choreograf a režisér SĽUK-u, režisér Slovenského filmu v Bratislave

Ľudovít KUSAL

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
tasr

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V SNN č. 18/2021 sme v našej kvízovej otázke reagovali na článok o zaujímavostiach z histórie Prešova, kde tamojší mešťania dlho nedovolili usadiť sa v meste židovskej komunite a ich postoj mala zmeniť až Neptúnova fontána, ktorú dal v centre mesta na znak zmierenia postaviť židovský obchodník Marek Holländer. Na tieto skutočnosti bola orientovaná aj naša kvízová otázka. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Janka Švachová, Trenčín; Ján Kubečko, Lučatín; Mária Lacková, Sereď.

● V týchto dňoch odhalia v Martine pred ústredím Matice slovenskej ako prvú na Slovensku bustu kanadskému podnikateľovi slovenského pôvodu Štefanovi Boleslavovi Romanovi, ktorý bol osnovateľom a prvým predsedom Svetového kongresu Slovákov. V akom odvetví podnikania vynikol a ako ho zvykli za to „titulovať“?

Svoje odpovede posielajte na redakčné kontakty aj elektronicky našej administrátorke Ľubici Rišiaňovej do vyjdenia ďalšieho čísla nášho matičného dvojtýždenníka.

(se)

Dvojtýždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupca šéfredaktora Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811. Tlač Neografia, a. s., Martin.. Rozširuje Slovenská pošta, a. s., Mediaprint Kapa a redakcia.. Redakčná rada: Marián Gešper, Marek Hanuska, Jaroslav Chovanec, Štefan Martinkovič, Veronika Grznárová, Ján Jankovič, Viliam Komora, Ján Seman, Peter Štrelinger. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače,Uzbecká 4, P. O. BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 20 €, v ČR 20 € + 35 € poštovné, Európa 67 €, ostatný svet 88 USD. Neobjednané rukopisy a fotografi e nevraciame. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.